

Jñ'oon Naya Ntyja 'Naan' Jesucristo Na Tji Lucas

Ntyja na sijnda' Lucas na tji jon jñ'oon naya

¹ 'U' ta Teófilo na njon jndyi condui 'u', man-cya ts'on njan nnon'. Majndye nn'an jndë tji-han jñ'oon ntyja 'naan' Jesús. Joo jñ'oon'ñeen chuhan' 'nan na jndë tui quii' nt'án na ma-jnda' na mayuu'han'. ² Nque nn'an na tojnty'ia ndëëhan tsoñ'en 'nan na tui ntyja 'naan' Jesús na cotye'ntjon nan'ñeen nnon Tyo'ts'on ntyja 'naan' jñ'oon naya 'naan' jon, joohan jndë tjihan jñ'oon'ñeen na jndë ty'õn cüentahan'. ³ Ndo' mantyi ncö, s'aahan' ts'õn na ntsinch'u ja jñ'oonvahn na ntsijnan'han', xeng'e mantyi ja chen chen jndë jnt'uë tsoñ'en na jndë tui ntyja 'naan' Jesús xjen na tye'han'. ⁴ Nnda' mats'a cha' ncüaa' tson' na joo jñ'oon na jndë tonan'man nn'an nnon', con-duihan' jñ'oon na mayuu'.

Siquindyii ángel ntyja 'naan' na nndui Juan

⁵ Joo ndyu xjen na tom'aan Herodes tsanm'aants'ian t'man ndyuaa Judea, tom'aan ncüii tyee cüenta nn'an judíos na jndyu Zacarías. Totsixuan jon ts'ian yo tmaan' ntyee na jndyuhan' Abías. Scuu' jon jndyu Isabel. Juu juu tonduihin tsjan 'naan' Aarón na jndyocahan'. ⁶ Ndo' nquii Zacarías yo scuu' jon, ncha' vehan tonduihan nn'an jndyoyuhan na tonnon Tyo'ts'on, tota'nguee'han tsoñ'en jñ'oon na tquen Tyo'ts'on

na ico'xenhan', tajnan'tjahan ndëëhan'. ⁷ Majo' nan'ñeen, tandahan ng'e Isabel ts'an ntue'hin, ndo' ncha' vehan jndë tquehan.

⁸ Ncüii jon, nque ntyee tmaan' juu Abías'ñeen, tentyja xjen na ntyentjonhan nnon Tyo'ts'on quii' vats'on t'man Jerusalén. Ndo' juu Zacarías, majo' ñ'enhin. ⁹ Cha'xjen na vaa jñ'oon ndëë ntyee ntyja 'naan nn'an judíos, to'ohan x'iaa' na njnty'iahan nin ncüii joohan ngacüja'han' na ngaquee' quityquii' juu vats'on t'man cüentaa' Tyo'ts'on. Ndo' juu Zacarías'ñeen, tijnoon' jon na ngaquee' jon na ntsco jon su. Ndo' taquee' jon vats'on'ñeen ndo' ta' jon na itsco jon su.

¹⁰ Majuu xjen na isco jon su, ndo' nn'an na jndye jndyi'hin, tancüihan toch'een' juu vats'on t'man'ñeen na conan'neinhan nnon Tyo'ts'on.

¹¹ Ndo' juu xjen'ñeen, ncüii ángel cüentaa' Tyo'ts'on tityincyoo'hin nnon tsan'ñeen. Juu ángel'ñeen, minntyjee' jon ngiaa' nnontyiu na tontyjaya naijon na coco su. ¹² Ndo' juu Zacarías'ñeen, xjen na jndyiaa' jonhin, siquijñ'eenhan'hin. Ndo' mioon sity'uehan'hin. ¹³ Ndo' ángel'ñeen itso juu nnon jon:

—'U' Zacarías, tyi'nty'ue'. Majndë indyii Tyo'ts'on jñ'oon na macan' nnon jon. Ndo' nquii scu' Isabel, ntsingui jon ncüii yujnt'a yus'a ndaho', ndo' 'u' ntsiquijndyu'hin Juan. ¹⁴ Nninncyaahan' na neiin' tson' na nduihin, ndo' t'man ngavee' nchji' ntyja 'naan' juu. Ndo' majndye nn'an nninncyaahan' na neinhan ntyja na nduihin. ¹⁵ Ee t'man nnduihin na tonnon Tyo'ts'on. Tyi'xe'c'u juu vinon min nta ya. Ndo' vitjachen na ntsingui

ndyee juuhin, quindëya ntsixuan juu Espíritu Santo. ¹⁶ Ntyja 'naan' juu, jndye jndyi nn'an Israel ntcüe' n'onhan jnanhan tonnon nquii ta Tyo'ts'on cüentahan. ¹⁷ Majuu juu ncja jndyee na tonnon nquii jon na taquintya na t'man conduihin. Ntye'ntjon juu nnon jon yo maninjuu najndei na totye'ntjon nquii Elías. Ntyja 'naan' juu jnda', ntjo ya ngio nn'an yo ndahan. Ndo' nn'an na conan'que' n'on, ntyja 'naan' nquii juu ngovaa' n'on nan'ñeen na quita'nguee'hin cha'xjen na chuhan'. Ts'ianmin' nts'aa juu cha' quitsijnda' yahan' quii' n'on nn'an na nc'onhan cüentaa' Tyo'ts'on.

¹⁸ Ndo' jo' taxee' Zacarías nnon juu ángel'ñeen:

—¿Nin 'nan nndui cha' ncüaa' ts'ön na nguaa na nnda'? Ng'e ja ndö, jndë tque ja ndo' majo'ntyi scu.

¹⁹ Ndo' t'a ángel'ñeen, itso jon nnon juu:

—Ja jndyu Gabriel. Condui ja na matye'ntjön nnon nquii Tyo'ts'on. Nquii jon i'ua jon ts'ian nnön na jndyotsiquindyí 'u' jñ'oon nayamin.

²⁰ Majo' nein, jnaan' na tyi'cantlya tson' jñ'oon na matsjö nnon', jo' ngitë' na matsinin' ata juu xuee ya na jndë siquindëhan' tsoñ'en na jndë tsjö nnon'. Juu xjen'ñeen nnaan na ntsinin' nnda'.

²¹ Ndo' viochen xjen na tui na nnda', joo nan'ñeen na tonan'neinhan nnon Tyo'ts'on, tominndoo'han na ndui' Zacarías quii' vats'on'ñeen. Vacue tom'aan' n'onhan ndu na vio jndyi ndyii' jon jo'. ²² Ndo' juu xjen na jndui' jon, tavijndëë sinin jon, jo' taa' n'onhan na vaa ncüii nnon na tityincyoo' na jndyiaa' jon quii' juu vats'on'ñeen. Ve' nt'ö jon tots'aa jon na sinin jon ndëëhan ng'e jndë ntjotyen na tandiquitsinin jon.

²³ Ndo' vi na jndë siquindë jon xuee na tye'ntjon jon quii' vats'on t'man'ñeen, tantcüe' jon tsjoon' jon. ²⁴ Ndo' nguii scuu' jon Isabel taquiñjon jnda juu, ndo' cha' vi 'on chi' ta'nan tondui' jon na ncja jon mañoon tsjoon. ²⁵ Ya jo' tso juu:

—Ndö vaa naya na its'aa ta Tyo'ts'on yo ja. Nnda' its'aa jon na icüji'han' na totscüejnaan'han' ja tondëe nn'an na tajnda.

Siquindyii ángel na nndui Jesús

²⁶ Nquii ángel Gabriel'ñeen, jndë vja vi yon chi' na tityincyoo'hin nnon Zacarías, ndo' t'ua nnda' Tyo'ts'on ts'ian nnon ángel'ñeen na cja jon tsjoon Nazaret ndyuaa Galilea. ²⁷ Jñon jonhin na m'aan ncüii yuscundyua na jndyu María. Juu juu min jñ'oon na ngoco juu yo ncüii tsans'a na jndyu José. Juu José'ñeen conduihin tsjan David na jndyocahan'. ²⁸ Ndo' tuee' ángel'ñeen na m'aan María, itso jon nnon juu:

—Mancya ts'on 'u', na vaa t'man jndyi naya na its'aa Tyo'ts'on yo 'u'. Nquii jon m'aan yo 'u'.

²⁹ Ndo' juu María, xjen na jndyii jon jñ'oonmin', siquijñ'eenhan'hin, ndo' tom'aan' jndyi ts'on juu nin 'nan nin'quitsiquindyi juu jñ'oon'ñeen na sinin ángel'ñeen. ³⁰ Ndo' tsontyichen ángel nnon juu:

—María, tyi'nty'ue', ng'e 'u' t'man naya na jndë tijnon' tonnon Tyo'ts'on. ³¹ Ndö vaa na nndui, ngaquiñjon jnda', ndo' ntsingui' ncüii yujnt'a yus'a na ntsiquijndyu'hin Jesús. ³² Juu jon t'man nndui. Ndo' ntsiquijndyuhan'hin Jnda nquii Tyo'ts'on na m'aan nandyentyichen. Ndo' juu silla na manin' ts'iaan' 'naan' tachii' juu David, nquii ta Tyo'ts'on

nninncyaa jon na ncy'oon Jesús cüentahan' na ntco'xen jon. ³³ Cha' ntjotyen na ntco'xen jon nn'an Israel, juu na conduihin na ntco'xen jon, tyi'je'quintycüiihan'.

³⁴ Ndo' juu xjen na jndyii María na nnda' tso ángel'ñeen, tso juu:

—Mayuscundyua ja. ¿Nchu vaa nndui na nts'aahan' na nnda'? Ja chito m'an yo tsans'a.

³⁵ Jo' t'a ángel'ñeen 'ndyo jon:

—Nquii Espíritu Santo nts'aa jon ncüii ts'ian t'man yo 'u'. Ee juu najndei na condui nquii Tyo'ts'on na m'aan nandyentyichen, ndyoquioo ncüaan'han' nacjo'. Mang'e na nnda', nndui yujnt'a ndo' ntsiquijndyuhán'hin ñuan nquii' ndo' Jnda nquii Tyo'ts'on. ³⁶ Ndo' mantyi nquii xjo' Isabel, ntsingui jon min na jndë tquehin. Ee naneinhin jndë yon chí' na taquiñjon jnda jon. Ndo' juu jon ts'an na condue nn'an ts'an ntue'hin.

³⁷ Ee nquii Tyo'ts'on, tsoñ'en condëë its'aa jon.

³⁸ Jo' t'a María 'ndyo juu ángel'ñeen:

—Condui ja ts'an na matye'ntjöntyën nnon ta Tyo'ts'on. Quindui yo ja cha'xjen na jndë tsu'.

Ndo' juu xjen'ñeen jndui' ángel'ñeen na m'aan jon.

Taquindyiaa' María xjo jon Isabel

³⁹ Tyi'covijndye xuee na tui na nnda', sijnda' María, sityuaa' jon, tja jon ncüii tsjoon cüentaa' ndyuaa Judá na juu tsjoon'ñeen m'aanhan' quii' nt'an ntyo'. ⁴⁰ Ndo' tuee' jon vaa' Zacarías'ñeen. Taquee' jon ndo' tyincyaa jon ts'on Isabel. ⁴¹ Ndo' vi na jndë jndyii Isabel na tyincyaa María ts'onhin, ya jo' juu yujnt'a na ñjon tsiaa' jon, sijndei juu, ndo'

xjen'ñeen taquee' Espíritu Santo ninvaa quityquii' ñuaan' jon. ⁴²Jo' jndei sinin jon, tso jon:

—Quii' nt'an ntyjè ntcuhu, 'u' t'manntyichen na ityio Tyo'ts'on jn'aan 'u'. Ndo' mantyi ityio jon jn'aan yujnt'a na ñjon tsia'. ⁴³Majo' ja je', ¿Nin condui ja na tijñon na jndyoquindya' ja? Ee condui 'u' ndyee nquii jon na taquintya na t'man conduihin na itye'ntjon jon ja. ⁴⁴Ee xjen na tyincy'a' ts'on ja, juu yujnt'a na ñjon tsia, ninñoon' sijndei juu na neiin' juu. ⁴⁵Ityio Tyo'ts'on jn'aan 'u' ng'e mavantya tson' na mayuu' ntsiquindëhan' juu jñ'oon na siquindyii jon 'u'.

⁴⁶Ndo' t'a María, tso jon:

Matsit'man' ja ta Tyo'ts'on yo na mancha'chen ñuan njan.

⁴⁷Ndo' yo ninvaa na ndyii' vant'ö, m'an na neiin' ts'ön yo nquii jon. Ee conduihin na itsin'man jon ñuan njan.

⁴⁸Iy'oon jon na ve'nchjii jon ja, min ts'an na ve' cüantyi ro ja na matye'ntjön nnon jon.

Ndo' nanein, xee na tonnonchen, tsoñ'en nn'an na vjaca tsjan 'naanhan, nnan'neinhan ntyja na jndë tyio jon jn'aan ja.

⁴⁹Ng'e nquii jon na tsoñ'en najndei na conduihin, t'man naya its'aa jon yo ja.

Ndo' xuee' jon ji'ua conduihan'.

⁵⁰Nque nn'an na vacantyichen tsjan 'naanhin na conan't'maan'han nquii Tyo'ts'on, tsoñ'engan m'aan jon na nty'ia rohan nchjii jon.

⁵¹Ts'ian na tots'aa jon, totsi'man nquii'han' naijn-dei na conduihin.

Majo' joo nn'an na conan'quinjon nquehin ntyja na conan'tiuhan, s'aa jon na mincyja jndyi'han.

⁵² Totsue jon nn'an na nty'iachen, majo' nn'an na vaa najndë na chohan ts'ian na cotoxenhan, tji' jon nan'ñeen.

⁵³ Ndo' joo nn'an na ngiohan na itsitjahan'hin na tonnon jon, its'aa jon yohan cha'vijon ts'an na jndë tacjoo' na tcüa'.

Majo' nn'an na conan'tiu na min'chjo tyi'conan'tjahan na tonnon jon, tana tejndei jon nan'ñeen.

⁵⁴ Ndochiihi nn'an Israel na totyentjonhan nnon jon, totejndei jonhan.

Tyi'cotsuu' ts'on jon na c'oon jon na nty'ia rohan ntyjii jon.

⁵⁵ Ee nnda' vaa tco' jon 'ndyo jon na tyi'jon ntycüii na vi'nchjii jon ndochiihi, majuu Abraham yo nin'nn'an tsjan 'naan' jon na jndyocahan'.

Jñ'oonmin' sinin María na sit'maan' jon Tyo'ts'on.

⁵⁶ Ndo' ntjohin yo Isabel cha'na ndye chi'. Jndë jo' tjantcüe' jon tsjoon' jon.

Tui Juan tsan na totsiquindëë' nn'an

⁵⁷ Tentyja xjen na ntsingui Isabel'ñeen, ndo' singui jon ncüii yujnt'a yus'a. ⁵⁸ Ndo' nn'an 'naan' jon yo nn'an na m'an ndyo v'aahan, jndyehan na ty'oon Tyo'ts'on na ndyia' ro Isabel nchjii jon. Tsoñ'enhan t'onhan na neihan yohin.

⁵⁹ Jndë nen xuee na tui yujnt'a'ñeen, tancüihan na nnan'quindëhan costumbre na cont'a nn'an Israel yo yo'ndaa ndahan yonon. Nan'ñeen jnduehan na

ntsue juu xuee' tye juu Zacarías. ⁶⁰ Majo' tso ndyee juu:

—Chito aa jo'. Juan ndiquijndyu juu.

⁶¹ Majo' t'a nan'ñeen 'ndyo Isabel, jnduehan:

—¿Ndu na nnda' matsa'? Ndo' ta'nan nin juu nn'an chuu'ho' na jndyu na nnda' tsu.

⁶² Ng'e na nnda', jo' jnt'ahan ndueehan nnon tye yujnt'a'ñeen na cotaxee'han nchu vaa na nt'ue ts'on nquii jon na nninjnda' xuee' juu. ⁶³ Ndo' tcan jon tscaa' na ncüji jon, ndo' nacjoo'han' tji jon na Juan xuee' juu. Ndo' tsoñ'en nan'ñeen s'aahan' na vacue m'aan' n'onhan ndo' neinhan na nnda' vaa na tui. ⁶⁴ Ndo' na s'aa jon na nnda', ninjonto jnaan ntcüe' na itsinin jon, sit'maan' jon Tyo'ts'on.

⁶⁵ Ndo' tsoñ'en nn'an na ndyo nt'aahan yo Zacarías yo Isabel, s'aahan' na vacue tom'aan' n'onhan ndo' mantyi neinhan. Ndo' ninvaa xi'jndio quii' ntyo' ndyuaa Judea, tycya jñ'oon ntyja 'naan' na tui nan'min'. ⁶⁶ Ndo' tsoñ'en nn'an na tondyehan ntyja 'naan' na tui na nnda', vacue tom'aan' n'onhan, tota'xee'han:

“¿Nin ts'an nchjiito nin 'nan na ngue'ntyja ntyja 'naan' juu yujnt'ava'?” Ee tityincyoo' jndyoyu na nquii Tyo'ts'on m'aan jon yohin.

Itsit'maan' Zacarías Tyo'ts'on

⁶⁷ Ndo' nquii Zacarías, tye juu yujnt'a'ñeen, quindë ya tsixuan jon Espíritu Santo. Sinin jon jñ'oon nchu vaa 'nan na nnguaa. Tso jon:

⁶⁸ Cüit'maan' nquii ta Tyo'ts'on cüenta jaa nn'an Israel ee jaa nn'an na condui cüentaa' jon, jndë jndyo jon na ntsin'man jon ñuan njanhan.

⁶⁹ Yo tsjan mosoo' jon David na jndyocahan',

jndë tquen jon nquii na condui t'manhin na itsin'man jon ñuan njanhan.

70 Ndyu na toxen'chen toninncyaa Tyo'ts'on jñ'oon yo jndyue nn'an na nan'xuanhan ñuan nquii'.

Joo nan'ñeen toninncyahan jñ'oon' jon ntyja nchu vaa 'nan na nnguaa.

71 Jñ'oon na jndue nan'ñeen na yo nquii jon na con-duihin tsjan 'naan' David, ncüji' Tyo'ts'on jaa nduee nn'an na jndohan jaa, ndo' man-tyi yo nduee nn'an na tyi'cuee' n'onhan jaa.

72 Ntyja 'naan' nquii jon na conduihin tsjan David na jndyocahan', sijnda' Tyo'ts'on na joo ndochiihi na tom'an ndyu na toxen'chen na nc'oon jon na nty'ia rohan nchjii jon.

Ndo' na ngañjoon' ts'on jon joo jñ'oon na sijnda' jon yohan na tyi'je'quitscüe'jndyo jonhan' na ji'ua tsixuanhan'.

73 Majuu jñ'oon'ñeen na tqentyen jon nnon tsochiihi Abraham, tsan na tom'aan ndyu na toxen'chen.

74 Majuu jñ'oon na tso jon nnon juu na ntsiquindyaa jon jaa nduee nn'an na jndohan jaa cha' nndëë ntye'ntjön nnon jon na min'ncüii jñ'uaan' ts'on tyi'nc'ön.

75 Ndo' tsoñ'en xuee na m'anntyëchën, ngom'an ntyja na tquen jon na ñuan nquii' jaa.

Ndo' na ntye'ntjön na tonnon jon cha'xjen na chuhan'.

76 Ndo' 'u' jnda, nndue nn'an na condui 'u' ts'an na incyaa jñ'oon ntyja 'naan' nchu vaa 'nan na nnguaa.

'U' ntye'ntjon' nnon nquii Tyo'ts'on na m'aan nandyentyichen.

Ng'e 'u' ncja' jndyee' tonnon nquii jon na con-duihin na co'xen jon nn'an, ndo' na ncüji' jndyoyu' ntyja 'naan' jon cha'vijon ts'an na ico'ya nato, cha' c'on cje nn'an xjen na ncüjee' jon.

⁷⁷ Nque nn'an na conduihan cüentaa' jon, 'u' ntsa' na cüaa' n'onhan na itsit'man ts'on jonhan na conan'tjahan nnon jon, ndo' na itsin'man jon ñuaanhan.

⁷⁸ Ng'e nquii Tyo'ts'on na conan't'maan' jaa, taquintyja na nty'ia rö nchjii jon,

jo' na nc'ua jon ts'ian nnon nquii juu na nnaan juu nandyentyichen na ntsijonhan'hin cha'vijon ndo'cüjioon' na ntsixuee juu tondëehë.

⁷⁹ Juu jon ntsixuee jon ndëë nn'an na m'an nacje 'naan' najaan na vay'oonhan'hin na ngitsu ñuaanhan.

Ndo' ndëehë nninncyaa jon na tajñuaan' ts'on nan'xuan na tonnon jon.

Jñ'oonmin' sinin Zacarías xjen na tui jnda jon Juan.

⁸⁰ Ndo' juu yus'a chjo Juan, tëquehin. Mantyi tay'oon juu najndei juu ntyja 'naan' nquii Tyo'ts'on. Ndo' ya na s'aahan' tsans'andyuahin, tom'aan juu ndyuaa naijon na tyi'jndye nn'an m'an, ata xjen na tye' na toninncyaa jon jñ'oon ndëë nn'an Israel.

2

Ntyja 'naan' na tui Jesús

(Mt 1:18-25)

¹ Juu xjen'ñeen nquii tsanm'aants'ian t'man, Augusto César, t'ua jon ts'ian na quindui nguee tsoñ'en nn'an na m'an ncüii cüii tyuaa najon ico'xen jon. ² Juuhan' na minjndyee na tye' na tji nanm'ann'ian nguee nn'an. Juu xjen'ñeen tom'aan Cirenio gobernador ndyuaa Siria. ³ Jndue nanm'ann'ian'ñeen na ncüii cüii ts'an ngantcüe' juu najon vaa tsjoon nque nn'an tsjan na tuihin, na nndui xuee' juu. ⁴ Mang'e na nnda', jnan José tsjoon Nazaret, ndyuaa Galilea. Tja jon ndyuaa Judea, tsjoon' tsoDavid na jndyu Belén ng'e con-
dui José tsjan David na jndyocahan'. ⁵ Tja jon tsjoon'ñeen yo María, tsan na ndiscuu' jon, na ndui ngueehan. Ndo' juu juu jndë mandyovi' na ntsingui juu. ⁶ Ndö vaa 'nan tui: viochen xjen na m'adhan jo', tuee' xjen na ntsingui María. ⁷ Ndo' singui jon jnda jon na vejndyee, yus'ahin. Scüetyjo jon ndiaahin, ndë jo' tyio jonhin najon na cocüa' quioo' ng'e nt'aa najon na ve' cotsque ya nn'an, too'chenhan' na m'an nn'an.

Tityincyoo' ángeles ndëë nn'an na cota'ntyjee' quinman

⁸ Ndyo tsjoon Belén, tom'an nn'an tojndëë na tota'ntyjee'han quinman njnuen' natsjon. ⁹ Ndo' ninjonto tityincyoo' ncüii ángel cüentaa' ta Tyo'ts'on ndëëhan, ndo' juu naquixuee na conduihin, sixueehan' xi'jndio nan'ñeen, ndo' na tui na nnda', s'aahan' na ncyaa jndyihan. ¹⁰ Majo' juu ángel'ñeen tso jon ndëëhan:

—Tyi'ndyueho', quitquenho' cüenta, ndyoy'ön jñ'oon na ya jndyihan' ndëëho' na nninncyaa-han' na neiin' jndyi n'on nn'an na ninvaa tson-nangue. ¹¹ Ee tsjonvahin quii' tsjoon' tsoDavid jndë tui nquii jon na ntsin'man jon ñuan nn'an. Juu jon conduihin nquii Mesías. Ndo' conduihin na co'xen jon 'o'. ¹² Ndo' ndö vaa jn'aan na ntsi'manhan' ndëëho' na majuu jon. Juu yujnt'a'ñeen nndioho'hin na vetyjo ndiaa na covetyjo yo'ndaahin na ñjon juu naijon na cocüa' quioo'.

¹³ Ndo' majuuto xjen'ñeen tityincyoo' ángeles cüenta jndye yo juu ángel'ñeen, tonan't'maan'han Tyo'ts'on. Jnduehan:

¹⁴ Cüit'maan' nquii Tyo'ts'on na m'aan nandyen-tyichen.

Ndo' nnon tsonnangue, joo nn'an na covineiin' n'onhan na cont'ahan 'nan cavee' nchjii jon, quinan'xuanhan na tajñuaan' ts'onhan na tonnon jon.

¹⁵ Ndo' joo ángeles, vi na jndë ty'e ntcüe'han quiñoon'ndue, ya jo' joo nan'ñeen na tota'ntyjee'han quinman njnuen'han, jnduehan ndëë ntyjehan:

—Cja Belén. Ntsaquijnty'ia juu 'nan na jndë tui na itsiquindyi Tyo'ts'on jaa.

¹⁶ Ndo' jo' jnan'tyuaa'han, ty'ehan, ndo' vi na jndë squehan jo', jndiohan juu María yo José, yo yujnt'a na ñjon juu naijon na cocüa' quioo'. ¹⁷ Ndo' vi na jndë jnty'iahan 'nan na tui, tonan'cyahan jñ'oon nchu vaa 'nan na jndë siquindyi ángel'ñeen joochan ntyja 'naan' juu yujnt'a'ñeen. ¹⁸ Ndo' tsoñ'en nn'an na jndyehan

jñ'oon na jndue nan'ñeen, s'aahan' na jndye t'oon' n'onhan ndo' tyincyaaahan' na tavee' ngiohan. ¹⁹ Ndo' nguii María, s'aahan' na njon jndyi jñ'oonmin' na ntyjii jon, vacue tom'aan' ts'on jonhan'. ²⁰ Ndo' joo nan'ñeen na cota'ntyjee'han quinman njnuen'han, tyentcüe'han, tonan't'maan'han nguii Tyo'ts'on. Tontcüii'han jon ntyja 'naan tsoñ'en na jndë jndyehan ndo' na jndë jnty'ia ndëëhan, cha'xjen na tso juu ángel'ñeen ndëëhan.

Tyencyahan cüenta yujnt'a Jesús nt'ö Tyo'ts'on

²¹ Vi jndë na nen xuee na tui yujnt'a'ñeen, ndo' jnt'ahan yohin cha'xjen juu costumbre na cont'a nn'an judíos yo yo'ndaa yonon ndahin. Juu xjen'ñeen jnan'quijndyuhanhin Jesús, ee nnda' vaa xuee' juu na tqen ángel'ñeen vitjachen na ñjon juu tsiaa' ndyee juu.

²² Jndë na tenon venn'an xuee na singui María, jo' tentyja xjen na juu José yo María ntquen ntju'han na tonnon Tyo'ts'on cha'xjen na ico'xen juu jñ'oon na tqen Moisés. Jo' ty'ehan Jerusalén, tyey'onhan Jesús na tyincyahan cüentahin nt'ö ta Tyo'ts'on. ²³ Jnt'ahan na nnda' ng'e vaa jñ'oon na ico'xenhan' nacjoo' jñ'oon'ñeen na co'xenhan': "Ncüii cüii yujnt'a na yus'a na nndui jndyee, nn'an na ndahin ncyahan cüentahin nt'ö ta Tyo'ts'on." ²⁴ Ng'e na nnda', juu José yo María ty'ehan vats'on t'man na nninncyahan quioo' cüentaa' Tyo'ts'on na ngue' o' cha'xjen na ico'xen juu jñ'oon na tqen Moisés na itsohan': Nninncyahan ncüii ntjo quinchco oo ve quitu' quiyndë.

²⁵ Ndo' juu xjen'ñeen, ncüii tsans'a na jndyu Simeón, tom'aan jon tsjoon Jerusalén. Tsan'ñeen

totsiquindë jon cha'xjen na chuhan' na tonnon Tyo'ts'on, ndo' mantyi xoncüee' ts'on jon na it-sit'maan' jon Tyo'ts'on. Yo na ntyja jndyi ts'on jon, tominndoo' jon na ndyiaa' nnon jon nquii jon na conduihin na ntsin'man ñuaan nn'an Israel. Ndo' Simeón quindëya totsixuan jon Espíritu Santo. ²⁶ Ndo' nquii Espíritu Santo, jndë si'man jon nnon tsan'ñeen na ndyiaa' jndyee juu nquii jon na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon jon na ntsin'man jon ñuaan nn'an. Ndë jo' ngue' juu. ²⁷ Ndo' juu xjen'ñeen, nquii Espíritu si'man jon nnon tsa'ñeen na cja jon vats'on t'man. Ndo' majuuto xjen'ñeen José yo María tyey'onhan yujnt'a Jesús vats'on'ñeen. Jnt'ahan na nnda' cha' quindui ntyja 'naan' juu cha'xjen na tsi'man jñ'oon na tquen Moisés na quint'ahan. ²⁸ Vi jndë jo', ty'oon Simeón juu yujnt'a Jesús yo nt'ö jon. Sit'maan' jon Tyo'ts'on. Tso jon:

²⁹ Je' yuu' je' ta, ja na condui moso 'nan', jndë siquindë' juu jñ'oon na tco' 'ndyo' nnön.

Nanein quitsiquindya' ja na ncü'iö min tajñuaan' ts'on ja.

³⁰ Ee na jndë manty'ia nnön nquii jon na ntsin'man jon ñuaan nn'an.

³¹ Manquiiintyi jon na t'ua' ts'ian'ñeen nnon jon tondëë tsoñ'en nn'an.

³² Conduihin naxuee na ntsi'man jon jñ'oon na mayuu' 'nan' ndëë nn'an na mañoon tsjan conduihan.

Ndo' ntyja 'naan' jon ntsit'maan'han' nque nn'an 'nan', nn'an Israel.

Ndö' jñ'oon na sinin Simeón' nnon Tyo'ts'on.

³³ Ndo' juu José yo ndyee Jesús, tom'aan' jndyi n'onhan tsoñ'en jñ'oon na sinin Simeón ntyja 'naan' Jesús. ³⁴ Jndë jo' tcan tsan'ñeen na quityio Tyo'ts'on jn'aan nan'ñeen, ndo' nnon nquii María tso jon:

—Quen' cüenta, juu yujnt'ava, i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon jon na ntyja 'naan' jon ñ'en nn'an Israel ngitsu ñuaanhan ng'e tyi'covantya n'onhan jon. Ndo' ñ'enhan na ntsin'man Tyo'ts'on ñuaanhan ng'e na ngantya n'onhanhin. Ntsixuan jon jn'aan na itscüenon Tyo'ts'on ndëë nn'an, majo' jndye nn'an nc'ohan nacjoo' jon. ³⁵ Ntyja 'naan' nquii jon nnintyincyoo' tsoñ'en na ndyii' n'on nn'an. Ndo' mantyi 'u' María, vaa ncüii nnon na ngenoon' ntyja 'naan' jon na ntsi'ndaa'han' nchji', cha'vijon na iquiihan' ya na ngüequindyi' xjotë.

³⁶ Ndo' mantyi jo' ijon tom'aan ncüii tsanscu na jndyu Ana na toninncyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on. Tsan'ñeen jnda Fanuel, juu Fanuel'ñeen conduihin ntyja 'naan' tmaan' tsjan Aser na jndyocahan'. Xjen na toco Ana'ñeen, tom'aan jon yo saa' jon vi ntyque' chu. ³⁷ Jndë jo' ntjohin na tue' saa' jon. Nanein jndë tque jndyihin, jndë ninquenn'an vantjo' ninque chuu' jon. Ndo' min tyi'quindui' jon quii' vats'on t'man. Jo' ijon totyentjon jon nnon Tyo'ts'on naxuee ndo' natsjon. Totyjee jon 'nan' ndyo jon ndo' totsiniin jon nnon Tyo'ts'on. ³⁸ Majuuto xjen'ñeen na itsiniin Simeón, ndo' sindyoo' juu Ana'ñeen na m'an joochan. Tyincyaa jon na ncyaa ya Tyo'ts'on ntyja 'naan' juu yujnt'a Jesús. Jndë jo' totsiniin jon ntyja 'naan' yujnt'a'ñeen ndëë tsochen nn'an Jerusalén yo ndëë

nn'an mañoon njoon na mantyi cominndoo'han na ntsin'man Tyo'ts'on ñuaanhan ntyja 'naan' jnanhan.

Tyentcüe'han tsjoon Nazaret

³⁹ Ndo' José yo María, vi na jndë jnan'quindëhan tsoñ'en na tcanhan' na quen ji'uahan cha'xjen na ico'xen jñ'oon' Tyo'ts'on, ndo' tyentcüe'han tsjoon Nazaret, ndyuaa Galilea. ⁴⁰ Tandimaya lu Jesús, taquehin, ndo' mantyi tavijnda' xquen juu. Ndo' juu naya na itsixuan Tyo'ts'on, t'manhan' na totsixuan juu.

Yus'a chjo Jesús ntjohin vats'on t'man

⁴¹ Juu José yo María, chu ro chu ro to'ohan Jerusalén xjen na covee' nguee pascua. ⁴² Ndo' vi na jndë jndë ncho've chuu' Jesús, tja jon Jerusalén yohan cha'xjen na to'ohan juu nguee pascua'ñeen. ⁴³ Ndo' vi jndë na tenon juu nguee'ñeen, jnan'jnda'han na nc'ontcüe'han tsjoonhan, majo' juu yus'a chjo Jesús ntjohin Jerusalén, min tyí'quindiohan na s'aa juu na nnda', ⁴⁴ Ee jnan'tiuhan na ñ'enhin quii' nt'an nn'an na co'o ntcüe' na ty'e nguee. Cüa'xuee toquiñjonhan nato, majo' tatityincyoo'hin. Jo' ta'han, tojnt'uehan jon quii' nt'an nn'an chuu'han yo nn'an na tajn'aanhan. ⁴⁵ Majo' tajndiohanhin, mang'e jo' tyentcüe'han Jerusalén na njnt'uehan jon jo'.

⁴⁶ Juu xuee na jndë ndye, tyquii' vats'on t'man, jo' jndiohan jon. Quii' nt'an nn'an na conan'man chu vaa itsiquindyí jñ'oon na tqwen Moisés, jo' vaquityen jon. Iquen jon cüenta jñ'oon na jnan'nein nan'ñeen ndo' mantyi ivaxee' jon

ndëëhan. ⁴⁷ Ndo' tsoñ'en nan'ñeen na jndyehan jñ'oon na sinin jon, tëvee' jndyi n'onhan jñ'oon na tovaa' ts'on jon ndo' yo jñ'oon na totsintcüe' jon ndëëhan na taxee'han nnon jon. ⁴⁸ Majo' José yo María, ya na jnty'iahan jon, siquijñ'eenhan'hin. Tso ndyee jon nnon jon:

—'U' jnda, ¿Ndu na nnda' sa' já? ¿Aa tyi'quintji' juu tye' yo ja, itsi'ndaa'han' ngiõ na cojnt'ueë 'u'?

⁴⁹ Ndo' sintcüe' jon jñ'oon ndëëhan, tso jon:

—¿Ndu na cojnt'ueho' ja? ¿Aa tyi'covaa' n'onho' na chuhan' na c'õn vaa' Tyëhö'?

⁵⁰ Majo' tataa' n'onhan juu jñ'oon'ñeen na tso jon ndëëhan.

⁵¹ Jo' tja ntcüe' jon yohan Nazaret. Ndo' tom'aan jon nacje 'naanhan. Ndo' juu ndyee jon, vacue tom'aan' ts'on jon ntyja tsoñ'en 'nan na tui. ⁵² Ndo' nquii Jesús, tëvijnda' xquen jon ndo' taquehin. Tëvee' ts'on Tyo'ts'on yohin ndo' mantyi nn'an.

3

Jñ'oon na toninncyaa Juan

(Mt 3:1-12; Mr 1:1-8; Jn 1:19-28)

¹ Chu na jndë ngin'on na m'aan Tiberio César tsanm'aants'ian t'man tsjoon Roma, majuu xjen'ñeen juu Poncio Pilato tonduihin gobernador ndyuaa Judea. Ndo' juu Herodes toco'xen jon ndyuaa Galilea. Tyje jon Felipe, juu tsan'ñeen toco'xen jon ndyuaa Iturea yo Traconite. Ndo' Lisantias, juu jon toco'xen jon ndyuaa Abilinia. ² Juu xjen'ñeen nquii Anás yo Caifás conduihan ntyee tque tondëë nn'an judíos. Majuu xjen'ñeen juu Juan jnda Zacarías'ñeen, tom'aan jon ndyuaa najon tyi'jndye nn'an m'an, ndo' t'ua Tyo'ts'on

ts'ian nnon juu na ncyaa juu jñ'oon' jon ndëë nn'an. ³ Juu Juan'ñeen ninvaa ndyuaa xi'jndio jndaa Jordán, jo' tomandyi' jon. Toninncyaa jon jñ'oon na quintcüe' n'on nn'an jnanhan cha' ntsit'man ts'on Tyo'ts'onhan, ndë jo' ntsiquindëë' jon joohan. ⁴ Tui na nnda' cha'xjen na tso jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa. Ndö vaa na itso juu jñ'oon'ñeen:

M'aan ts'an na itsixuaa juu ndëë nn'an ndyuaa najon na tyi'jndye nn'an m'an. Itso tsan'ñeen:

“Quinan'jnda'ho' quii' n'onho' cha'vijon ncüii nato na nndyocüjee'non nquii jon na ntco'xen jon 'o'.

Quita' xoncüeho' ntyja na cotsam'anho', cha'vijon na conan'yuhó' nato na nndyo jon.

⁵ Ncüii ro cüii ro quindyma' quinan'quitoo' nn'anhan'.

Ndo' quinan'suhan ncüii ro ncüii ro ntyo' t'man yo ntyo' quijndë.

Tsoñ'en nato ntyee', quinan'yuhinhan'.

Ndo' yuu na ve' congioo' nato, quinan'suhinhan'.

⁶ Ya jo' tsoñ'en nn'an njnty'iahan nquii jon na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon jon na ntsin'man jon ñuaan nn'an.”

Nquii Isaías tji jon juu jñ'oonva'.

⁷ Jndye jndyi nn'an tentyjaa'han na m'aan juu Juan'ñeen na nt'ue n'onhan na ntsiquindëë' jonhan. Ndo' tso jon ndëëhan:

—¿Nin ts'an si'man ndëëho' na vaa na ndëë n'manho' navi' na ndyontyja? 'O' cont'aho' cha'na cont'a quindu na conan'non o' xjen na nndyo chon cjoo' tyue'. ⁸ Qui'ndyeho' 'nan natyia na

cont'aho' ndo' quint'aho' ncüii cüii nnon 'nan ya, ya jo' ntsi'man jndyoyuhan' na mayuu' na contcüe' n'onho'. Min tyi'nan'saa' nqueho' n'onho' na ndueho': Aa jaa taconan'xuan nn'an na conan'tja ng'e nquii Abraham conduihin tsochiihi. Quindyeho' na matsjö ndëëho', min ve' ntjö'min nndëë ntscüaquen Tyo'ts'onhan' na nnduihan' nn'an tsjan 'naan' Abraham na jndyocahan', ndo' na nnda', n'ndyiihan' 'o'. ⁹ 'O' itsijonhan' 'o' cha'vijon n'oon na tyi'ya të cont'a. Ndo' mangioho' joo n'oon na tyi'quint'ahan' të ya, ndijon xjen nch'iochenhan'. Ndo' vi na jndë tcan n'oon'ñeen, ndyion nn'anhan' quii' chon. Manda' ro itsijonhan' na nts'aa Tyo'ts'on 'o' xe na aa tyi'nt'aho' cha'xjen na chuhan'."

¹⁰ Ndo' nan'ñeen je', ta'xee'han nnon Juan, jnduehan:

—¿Nin 'nan icanhan' na quint'á xe na aa yu' nnda'?

¹¹ T'a jon jndyuehan, tso jon:

—Juu ts'an na nay'oon ve camisa, ncyá juu ncüiihan' nnon ts'an na tacy'oonhan'. Ndo' juu ts'an na y'oon 'nan na ntcüa', quits'aa juu naya ts'an na tacy'oonhan'.

¹² Nque nn'an na cotye s'on cüentaa' gobiernon, mantyi squehan na m'aan Juan na quitsiquindëë' jonhan. Jnduehan nnon jon:

—Nnda' ta, 'u' na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an, já je', ¿Nin 'nan chuhan' na quint'á?

¹³ T'a jon jndyuehan, tso jon:

—Xia'ntyí juu s'on na ican gobiernon na quityion nn'an, juu rohan' quitanho' ndëëhan.

¹⁴ Mantyi vendye sondaro taxee'han nnon jon:

—Ndo' já je', ¿Nin 'nan chuhan' na quint'á?

T'a jon jndyuehan:

—Tantji'ho' xoquitu' nduee nn'an na ve' yo nai-jndei'han' oo na ve' quintu na condueho' nacjohan. Ndo' mantyi quintjo ya ngioho' nchuntyi xjen na cotantjonho'.

¹⁵ Juu xjen'ñeen tsoñ'en nn'an tontyja jndyi n'onhan na ncüjee' nquii Mesías. Mang'e na nnda', t'man tom'aan' jndyi n'onhan ntyja 'naan' juu Juan. Totaxee'han ndëë ntyjehan na aa nts'aahan' na juu jon conduihin Mesías. ¹⁶ Jo' t'a jon jndyue tsoñ'en nan'ñeen, tso jon:

—Ja matsiquint'ëho' yo ndaatioo, majo' mandyontyja nquii jon na ntsiquindëë' jon 'o' yo juu Espíritu Santo quii' n'onho'. Majo' ñ'en vendyeho' na nt'uiityenhan' 'o' ntyja 'naan' na conan'tjaho' nnon Tyo'ts'on. Na nts'aa jon na nnda', itsijonhan' na ntsiquindëë' jon 'o' yo chon. Nquii jon t'manntyichen conduihin, chichen ja. Ja yo ntyja 'naan' nquii jon, min ve' na ndi'ntjön nnon jon na ntsiquin'an tjan na ntyjo tscoon' jon, min jo' tyi'cüijnt'ue ja. ¹⁷ Jndë mavaavi' xjen na ntco'xenhan'ho' ntyja 'naan' jnanho'. Ndo' itsijonhan'ho' cha'vijon ntquen na ninvaa ñ'en to'han' yo nchuaa'han'. Icanhan' na quitscüe'ndyii ts'an ntquen'ñeen, cha' ntju'han'. Ndo' vi na jndë na ntju'han', ntsue ts'anhan' quii' v'aa. Majo' ntquen ndue' yo to', njñoon ts'an chonhan'. Mannda' ro itsijonhan' na its'aa Tyo'ts'on. Nn'an na ya cont'a, ncy'oon jon cüentahan, majo' joo nn'an na cont'a 'nan na tyi'quichuhan', ntsco jonhan yo chon na tyi'jon quinduu'.

Ndö' vaa jñ'oon na sintcüe' Juan ndëë nan'ñeen.

¹⁸ Ndo' juu Juan, jndye nnon jñ'oon na sinin jon ndëë nn'an cha'na jñ'oonmin' na totsiquindyi jonhan jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on. ¹⁹ Juu Herodes, tsan na tom'aan gobernado ndyuaa Galilea, ve' ndö' ro m'aan jon yo Herodías, scuu' tyje nquii jon Felipe. Jo' na siqui'maan' Juan Herodes na tyi'quichuhan' na its'aa jon na nnda'. Ndo' mantyi yo tsoñ'en nnon natyia na jndë tots'aa tsan'ñeen. ²⁰ Majo' juu Herodes je', ntyja 'naan' tsoñ'en natyia na jndë tots'aa jon, ndö 'nan na vantyjo'chen na s'aa jon, tyii' jon juu Juan'ñeen vancjo.

Na siquindëë' Juan Jesús

(Mt 3:13-17; Mr 1:9-11)

²¹ Ndo' vi na jndë na siquindëë' Juan jndye nn'an, mantyi jndëë' Jesús s'aa jon, ndo' juu xjen na itsinin Jesús nnon Tyo'ts'on, juu xjen'ñeen jnaan quiñoon'ndue. ²² Ndo' jndyocue Espíritu Santo nacjoo' jon cha'vijon quitu', jndyoquintyjo jon nacjoo' Jesús. Ndo' tic'uaa na sinin nquii Tyo'ts'on quiñoon'ndue, itso jon:

—'U' condui tsans'a jnda na vi'nchji jndyi ja 'u'. Itsineiin'han' ts'ön ntyja 'nan'.

Tsjan na jndyocahan' na tui Jesucristo

(Mt 1:1-17)

²³ Nquii Jesús je', m'aan jon cha'na ntcyu ncho'nqui chuu' jon xjen na ta' jon ts'ian na t'ua Tyo'ts'on nnon jon. Ntyja 'naan' na cotji' nn'an cüenta, jnda Joséhin. Ndo' José jnda Elí juu. ²⁴ Ndo' Elí jnda Matat, ndo' Matat jnda Leví, ndo' Leví jnda Melqui, ndo' Melqui jnda Jana, ndo' Jana jnda José, ²⁵ Ndo' José jnda Matatías, ndo' Matatías

jnda Amós, ndo' Amós jnda Nahúm, ndo' Nahúm
jnda Esli, ndo' Esli jnda Nagai, ²⁶ Ndo' Nagai
jnda Maat, ndo' Maat jnda Matatías, ndo' Matatías
jnda Semi, ndo' Semi jnda Josec, ndo' Josec jnda
Judá, ²⁷ Ndo' Judá jnda Joanán, ndo' Joanán jnda
Resa, ndo' Resa jnda Zorobabel, ndo' Zorobabel
jnda Salatiel, ndo' Salatiel jnda Neri, ²⁸ Ndo' Neri
jnda Melqui, ndo' Melqui jnda Adi, ndo' Adi jnda
Cosam, ndo' Cosam jnda Elmadam, ndo' Elmadam
jnda Er, ²⁹ Ndo' Er jnda Jesús, ndo' Jesús jnda
Eliezer, ndo' Eliezer jnda Jorim, ndo' Jorim jnda
Matat, ³⁰ Ndo' Matat jnda Leví, ndo' Leví jnda
Simeón, ndo' Simeón jnda Judá, ndo' Judá jnda
José, ndo' José jnda Jonam, ndo' Jonam jnda Eli-
aquim, ³¹ Ndo' Eliaquim jnda Melea, ndo' Melea
jnda Mena, ndo' Mena jnda Matata, ndo' Matata
jnda Natán, ³² Ndo' Natán jnda David, ndo' David
jnda Isaí, ndo' Isaí jnda Obed, ndo' Obed jnda
Booz, ndo' Booz, jnda Sala, ndo' Sala jnda Naasón,
³³ Ndo' Naasón jnda Aminadab, ndo' Aminadab
jnda Admin, ndo' Admin jnda Arni, ndo' Arni jnda
Esrom, ndo' Esrom jnda Fares, ndo' Fares jnda
Judá, ³⁴ Ndo' Judá jnda Jacob, ndo' Jacob jnda
Isaac, ndo' Isaac jnda Abraham, ndo' Abraham
jnda Taré, ndo' Taré jnda Nacor, ³⁵ Ndo' Nacor
jnda Serug, ndo' Serug jnda Ragau, ndo' Ragau
jnda Peleg, ndo' Peleg jnda Heber, ndo' Heber
jnda Sala, ³⁶ Ndo' Sala jnda Cainán, ndo' Cainán
jnda Arfaxad, ndo' Arfaxad jnda Sem, ndo' Sem
jnda Noé, ndo' Noé jnda Lamec, ³⁷ Ndo' Lamec
jnda Matusalén, ndo' Matusalén jnda Enoc, ndo'
Enoc jnda Jared, ndo' Jared jnda Mahalaleel, ndo'

Mahalaleel jnda Cainán, ³⁸ Ndo' Cainán jnda Enós, ndo' Enós jnda Set, ndo' Set jnda Adán, ndo' Adán jnda Tyo'ts'on.

4

*Itsichon yutyia na quityii'han' ng'eehan' Jesús
(Mt. 4:1-11; Mr 1:12-13)*

¹ Xjen na tantcüe' Jesús na jnan jon jndaa Jordán, quindë ya tsixuan jon Espíritu Santo. Ndo' nquii Espíritu Santo tey'oon jonhin ndyuaa najon na tyi'jndye nn'an m'an. ² Jo' joo venn'an xuee'ñeen na tom'aan Jesús juu ndyuaa'ñeen, tojoo' ts'on yutyia na quityii'han' ng'eehan'hin. Ndo' juu xjen'ñeen min tadcüa' jon. Jndë jo' tyjee' na nin'jndo' jon. ³ Jo' tso yutyia nnon jon:

—Xe na aa condui 'u' jnda nquii Tyo'ts'on, cüa, quitsu' nnon tsjö'va' na quitscüaquenhan' 'nan na ntcüa'.

⁴ T'a Jesús, tso jon:

—Tyi'je'quits'a na nnda' ee mantyi vaa jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na itsiquindyihan': “Chito ve' xia'ntyti ntyja 'naan' 'nan na ntcüa' ts'an, jo' na ivando' juu.”

⁵ Vi jndë jo' tay'oon yutyia jon ncüii tyo' ndye. Ndo' maquintyjachen si'man juu nnon jon ncüii cüii ndyuaa na cotoxen nn'an na ninvaa tson-nangue. ⁶ Ndo' tso juu nnon jon:

—Nt'ö' 'u' nninncyä cüenta tsoñ'en najndë na conan'xuan nanm'ann'ian t'man yo tsoñ'en na condui t'manhan ndyuaamin. Ee nt'ö jndë ntjohan' ndo' min'cya ro ts'an na nt'ue ts'ön, nninncyä jahan' nnon juu. ⁷ Xe na aa ntco'xtye' na ntsit'man' ja, ya jo' tsoñ'enhan' nnan'xuanhan' na 'nan'.

⁸ Majo' t'a Jesús, tso jon nnon juu:

—Jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui itsiquindyihan':
“Quitsit'man' nquii ta Tyo'ts'on cüenta' ndo'
xia'ntyi nnon nquii jon quitye'ntjon'.”

⁹ Jndëcyä tay'oon yutyia Jesús tsjoon Jerusalén.
Ndo' xquenvi' vats'on t'man najon nandyen-
tyichen, jo' tquen juuhin. Itso juu nnon jon:

—Xe na aa mayuu' condui 'u' jnda Tyo'ts'on, cüa,
cju' 'u' tyuaa, ¹⁰ Ee mantyi vaa jñ'oon' jon na jndui
na itsiquindyihan':

Nc'ua Tyo'ts'on ts'ian ndëë ángeles cüentaa' jon na
ya ya quitantyjee'han 'u'.

¹¹ Ndo' ntyi'han ndueehan 'u' cha' tyi'ngaquiñjon
ntjö' ng'e'.

¹² Majo' t'a Jesús, tso jon nnon juu:

—Mantyi juu jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui
itsiquindyihan': “Min tyi'ntquen' xjen nquii ta
Tyo'ts'on cüenta'.”

Mannda' itsiquindyi jñ'oon'ñeen na sinin Jesús.

¹³ Vi na jndë jndë na totsichon yutyia ncüii cüii
nnon na quityii'han' ng'eehan' Jesús, jnty'ii juuhin
ata ndëcyä ndyiaa' juu aa xe'quindëë nts'aa juu.

Ita' Jesús ts'ian na tsixuan jon

(Mt 4:12-17; Mr 1:14-15)

¹⁴ Jndë jo' tantcüe' Jesús ndyuaa Galilea. Ndo'
quindë ya tsixuan jon Espíritu Santo. Ndo'
jñ'oon ntyja 'naan' jon, tycyahan' ninvaa juu
ndyuaa'ñeen. ¹⁵ Totsi'man jon ndëë nn'an quii'
nt'aan'on 'naan nn'an judíos. Ndo' ya jñ'oon jndue
nn'an ntyja 'naan' jon.

Tatëvee' ngio nn'an Nazaret Jesús

(Mt 13:53-58; Mr 6:1-6)

16 Ndo' jo' tuee' nnda' Jesús Nazaret naijon na tēquehin. Juu xuee na cotajndyee nn'an judíos, tja jon vats'on cha'xjen mancüixjen tots'aa jon. Ndo' tacüentyjee' jon na ntsijnaan' jon jñ'oon' Tyo'ts'on. 17 Ya jo' joo nn'an na m'anhan juu vats'on'ñeen, tyincyahan tson na tji Isaías nt'ö jon. Juu Isaías'ñeen ndyu na toxen'chen toninnicyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja 'naan' nchu vaa 'nan na nguaa. Siquinaan Jesús juu tson'ñeen ndo' tuee'han' yuu jon na itsohan':

18 Nquii Espíritu na condui nquii ta Tyo'ts'on m'aan jon yo ja.

Mang'e jo' jndë t'ua jon ts'ian nnön na nninnicya jñ'oon naya ndëë nanninñen'.

Ndo' jndë t'ua jon ts'ian nnön na quitsiquindyi ja nn'an na matsiquindyahan ntyja 'naan' jnan na nan'xuanhan.

Ndo' joo nn'an nchjan, nts'a na njnty'ia nnda'han.

Ndo' mantyi nque nn'an na cont'a vi' nn'anhan, t'ua jon ts'ian nnön na quitsiquindyahan.

19 Ndo' na quitsiquindyi jahan na ndyumin m'aan Tyo'ts'on na vi'nchjii jon joohan.

Ndö' vaa jñ'oon na tji Isaías.

20 Vi na jndë sintcüi Jesús tson'ñeen na chuu' ntji, sintcüe' ntcüe' jonhan' nnon ts'an na itejndei quii' juu vats'on'ñeen. Ndë tacjo jon. Ndo' tsoñ'en nn'an na m'an jo', tojnty'ia jndyihan nnon jon. 21 Ndo' jo' ta' jon na ntsinin jon ndëëhan, tso jon:

—Juu jñ'oonva' na jndyeho' na sijn'an, maxeevahn jndë itsiquindëhan' juuhan'.

22 Ndo' tsoñ'en nan'ñeen jnduehan na ya sinchu' jon jñ'oon. Ndo' tavee' ngiohan na taquinjon'

jñ'oon na tyincyaa jon, majo' tataa' n'onhinhan',
jnduehan:

—¿Nchu vaa na nnda' tsixuan juu, ndo' ve' jnda
Joséhin?

²³ Jo' t'a Jesús jndyuehan, tso jon:

—Nts'aahan' na nndueho' nnön juu jñ'oon
na itsohan': “U' ts'an na matsa' nasi nn'an,
quitsin'man nguii 'u'. Quitsa' ts'ian ntjoohin
tsjon' cha'xjen juu 'nan na condyë na matsa'
tsjoon Capernaum.”

²⁴ Ndo' tsontyichen Jesús ndëëhan:

—Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', nn'an na
maninncüii tsjoon yo nguii ts'an na incyaa jñ'oon'
Tyo'ts'on, tyi'cy'onhan cüenta juu tsan'ñeen.
²⁵ Majo' quindyeho' na matsjö, xjen na tom'aan
Elías, jndye nanntcu na jndë tjë non tom'anhan
ndyuaa Israel. Juu xjen'ñeen cha' ncüii ndye chu
xoncüe tatua', jo' ninvaa ndyuaa'ñeen jndyo ncüii
jndo' t'man. ²⁶ Majo' min na nnda', min'ncüii
nanntcu ndyuaa Israel, tat'ua Tyo'ts'on ts'ian
nnon juu Elías'ñeen na quitejndei jon nan'ñeen.
Majo' tsjoon Sarepta, ndyuaa Sidón tom'aan ncüii
tsanscu ninnquii, jo' juu tsjoon'ñeen t'ua Tyo'ts'on
ts'ian nnon Elías na cjaquitejndei jonhin ntyja
'naan' na tom'aan juu jndo'ñeen. ²⁷ Ndo' mantyi
juu xjen na tom'aan Eliseo, tsan na toninncyaa
jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa,
jndye nn'an tom'an ndyuaa Israel na toquicho
ntycu ndö' cotö'. Majo' xia'ntyi ts'an ndyuaa Siria,
ts'an na jndyu Naamán, sin'man Eliseo juu yo
tycu'ñeen.

Ndö' vaa jñ'oon na sinin Jesús ndëëhan.

28 Ndo' tsoñ'en nn'an na too'han juu vats'on Nazaret, ya na jndyehan na nnda' vaa tso Jesús, tyion jndyihan' na quindyá' ngiohan ntyja 'naan' jon. 29 Ng'e jo' jnan'quintyahan, ndo' yo nai-jndei'han' tyey'onhan jon 'ndyo tsjoonhan na m'aanhan' 'ndyo ncüii tyo'ty'a cha' ntjue'han jon jo'. 30 Majo' jndui' jon xoncüe quii' nt'anhan, tja jon.

*Icüji' Jesús jndyetyia quii' ts'on ts'an
(Mr 1:21-28)*

31 Jndë jo' tja Jesús tsjoon Capernaum ndyuua Galilea. Ndo' na tuee' xuee na cota'jndyee nn'an judíos, tots'i'man jon ndëe nn'an tsjoon'ñeen ntyja 'naan' Tyo'ts'on. 32 Ndo' tavee' jndyi ngio nan'ñeen jñ'oon na toninncyaa jon, ee joo jñ'oon'ñeen tots'i'manhan' na va najndei na condui jon.

33 Ndo' tyquii' juu vats'on'ñeen m'aan ncüii tsans'a na jndë tua jndyetyia quii' ts'on juu. Juu jndyetyia'ñeen s'aahan' na jndei sixuua tsan'ñeen.

34 Itso juu:

—'U' Jesús, ts'an Nazaret, qui'ndyi' já. ¿Nin 'nan nin'quitsa' já? ¿Aa jndyo' ntjoo na ntsiquitsu' já quii' v'io? Mavajn'an nin condui 'u'. 'U' condui jnda nquii Tyo'ts'on na conduihin ñuan nquii'.

35 Majo' sityia' Jesús jndyetyia'ñeen, itso jon:

—Machen' 'ndyo'. Quindui' quii' ts'on tsan-vahin.

Ndo' vi na jndë isquioo jndyetyia'ñeenhin quii' nt'an nn'an na m'an jo', mana jndui' juu quii' ts'on tsan'ñeen. Majo' min'chjo natë' tas'aa juu tsan'ñeen. 36 Ndo' na nnda' s'aa Jesús, tsoñ'en

nn'an na m'an jo', totsiquijñ'eenhan'hin. Jnduehan ndëë ntyjehan:

—Joo jñ'oonmin' na sinin jon, ¿Nin nan'xuanhan'? Itsijonhan' jon cha'vijon ts'an na ico'xen nn'an. Ee vaa najndei na condui jon na ico'xen jon min jndyetyia, ndo' condui'han' quii' n'on nn'an.

³⁷ Ndo' ninvaa xi'jndio ndyuaa'ñeen, tycya jñ'oon ntyja 'naan' Jesús.

Sin'man Jesús tsanscu xeen' Simón Pedro
(Mt 8:14-15; Mr 1:29-31)

³⁸ Ya jo' jndui' Jesús juu v'aa'ñeen, tuee' jon vaa' Simón, taquee' jon jo'. Ndo' juu tsanscu xeen' Simón, vii' jon, mioon jndyi iy'oon tjuen'hin. Ndo' nn'an v'aa'ñeen tanhan nnon Jesús na quitsin'man jon juu tsan'ñeen. ³⁹ Jo' sindyoo'cya jon nnon juu tsanvi'ñeen, sityia' jon tycu'ñeen na quindui'han'. Ndo' ninñoon' ntjo ya ntcüe'hin. Jnanquintyja juu, sijñ'oon' juu na tcüa'han.

Sin'man Jesús jndye nn'an v'i
(Mt 8:16-17; Mr 1:32-34)

⁴⁰ Juu xjen na mandyo na ngua ndo'cüjioon', tsoñ'en nn'an jndyochohan ntyjehan na m'aan Jesús, na jndye nnon ntycu na coquenon nan'ñeen. Ndo' tyio jon nt'ö jon cjo ncüii cüiihan, jn'manhan.

⁴¹ Ndo' mantyi quii' nt'an nan'ñeen, jndye nn'an ñ'enhan na tco'xen jon na quindui' jndyetyia quii' n'onhan. Ndo' jndyetyia'ñeen jnan'xuaahan, jnduehan:

—'U' condui 'u' jnda nquii Tyo'ts'on.

Majo' sityia' jonhan min tyí'ncyaa jon na nnan'neinhan. Ee mangio yahan na nquii jon conduihin Mesías.

Incyaa Jesús jñ'oon naya quii' nt'aan'on 'naan nn'an judíos

(Mr 1:35-39)

⁴² Vi na jndë vandixuee, jndui' jon quii' tsjoon. Tja jon na ninquii ts'on xquen jon ncüii joo quii' jndëë. Majo' tentyja nn'an toxen' jon, tyequijnt'uehanhin, ndo' jndiohan jon. Ee nin'quint'ahan na ntscu'han' na vja jon na tonnonchen, cha' tyi'ndyii jonhan.

⁴³ Majo' itso jon ndëëhan:

—Mantyi ijndei'han' na cjö njoon xi'jndio na nninncyaa jñ'oon naya ntyja 'naan' na ico'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja na cotsam'anhan. Ee ng'e majuu ts'ian'ñeen na i'ua jon nnön.

⁴⁴ Ndo' tovancyaa jon jñ'oon quii' nt'aan'on 'naan nn'an ndyuaa Judea.

5

S'aa Jesús na jndye quintcaa tji'han

(Mt 4:18-22; Mr 1:16-20)

¹ Ncüii jon tom'aan Jesús 'ndyo ndaandue na jndyu Genesaret. Jo' jndye jndyi nn'an tencüihan. Tyen ñjonhan ndyo na m'aan jon, ata tonch-jehan jon na nin'quindyehan jñ'oon' Tyo'ts'on.

² Ndo' jndyiaa' jon ve v'aandaa 'ndyo ndaandue'ñeen, majo' nn'an na cont'a ts'ian na cotji'han quintcaa yohan', jndë jndui'hinhan'. Cotmanhan ntqui' 'naanhan. ³ Ndo' tua jon tyquii' ncüii v'aandaa'ñeen. Ma'naan' Simónhan'. Ndo' tcan

Jesús nnon tsan'ñeen na canon chjochenhan' toquityquii' ndaa. Jndë jo' tacjo jon quii'han'. Jo' tyincyaa jon jñ'oon ndëë nan'ñeen xjen na vaquityen jon quii' juu v'aandaa'ñeen. ⁴ Ndo' vi jndë tyincyaa jon jñ'oon ndëë nan'ñeen, ya jo' tso jon nnon Simón'ñeen:

—Quitsay'onho' v'aandaava, nc'öntyë najon na njoonchen. Jo' quitjue'ho' ntqui' 'naanho' na ntji'ho' quintcaa.

⁵ Majo' t'a Simón 'ndyo jon:

—Ta, cüa'tsjon jnt'á ts'ian, ndo' min'ncüii quitscaa tatjí'. Majo' tanin, ng'e jñ'oon 'ndyo', jo' ntjué' nnt'áhan'.

⁶ Ndo' vi na jndë jnt'ahan na nnda', vaa jndye jndyi quintcaa tua quityquii' ntqui' 'naanhan ata vat'ioo'han'. ⁷ Ndo' na nnda', jnt'ahan ndueehan ndëë ntyjehan na m'an nan'ñeen ncüiichen v'aandaa na quindyotejndei nan'ñeehan. Squenon nan'ñeen ndo' jnan'quitoo'han ve joo v'aandaa'ñeen yo quintca, ata mavaa xjen na nchjehan' nt'aandaa'ñeen. ⁸ Ndo' juu Simón Pedro, vi na jndë tquen jon cüenta na nnda', tco'xtye jon tonnon Jesús, tso jon:

—Nnda' ta, qui'ndyi' ja ee condui ja ts'an jnan tonnon Tyo'ts'on.

⁹ Nnda' vaa tso jon ng'e mioon sity'uehan'hin yo ntyjehin ntyja 'naan joo quintcaa'ñeen na tji'han.

¹⁰ Ndo' mantyi ntsinda Zebedeo, juu Santiago yo nin'Juan, mantyi tyue jndyihin. Ee nan'ñeen nin-ncüii t'man cont'ahan ts'ian yo juu Simón. Ya jo' tsochen Jesús nnon Simón:

—Tyi'nty'ue', nanein na tonnonchen, nn'an ntsitjon' cüentaa' Tyo'ts'on, chito ve' quintca.

11 Ndo' vi na jndë sque ntcüe'han tyuaatcüii yo nt'aandaa'ñeen, jnty'ehan ts'ian'ñeen, tyenan'jonhan yo Jesús.

Sin'man Jesús ts'an na chu ndö' cotö'
(Mt 8:1-4; Mr 1:40-45)

12 Ncüii jon tom'aan Jesús ncüii tsjoon. Xjen'ñeen tyjee' ncüii tsans'a na m'aan jon na ninvaañ'enhin chu juu ndö' cotö'. Ya na jndyiaa' juu Jesús, tco'xtye juu na tonnon jon. Tcan juu na quitejndei jonhin. Tso juu:

—Ta, xe na aa nt'ue tson', ntyji na vaa najndei na condui 'u' na ndëë ntsin'man' ja.

13 Jo' tyio Jesús nt'ö jon cjoo' tsan'ñeen, itso jon:

—Chuhan' na quits'a cha'xjen na matsu'. C'on' na jndë jn'man'.

Ndo' ninñoon' ntjo ya ntcüe' tsan'ñeen. 14 Ndo' jaa' jñ'oon na tso Jesús nnon juu, tso jon:

—Min'ncüii nnon ts'an tyi'ntsinin' nchu vaa 'nan s'a. Majo' cja' na m'aan tyee, quitsi'man' nnon jon na jndë tco'yahan' 'u', ndo' juu quioo' na icanhan' na ninncyaa', ncyaa' o' nnon jon cha' ntsi'manhan' na jndë jn'man', cha'xjen ico'xen juu jñ'oon na tquen Moisés. Ee na ntsa' na nnda', ntsi'man jndyoyuhan' na jndë jn'man'.

15 Majo' tocya tocya jñ'oon ntyja 'naan' Jesús. Ndo' jndye jndyi nn'an totsantyyjaa'han na m'aan jon na nin'quindyehan jñ'oon na toninncyaa jon yo na nin'quin'manhan ntycu na coquenonhan.

16 Majo' vaa xjen na to'ndyii jon nn'an, na ica jon najon na ninnquii ts'on xquen jon cha' ya ntsinin jon nnon Tyo'ts'on.

*Sin'man Jesús ts'an na ntjein ng'ee**(Mt 9:1-8; Mr 2:1-12)*

¹⁷ Ncüii xuee'ñeen itsi'man Jesús jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an. Ndo' ñ'en vendye nn'an tmaan' fariseos na minndyuaahan jo', mantyi yo nn'an na conan'man ndëë nn'an nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tqwen Moisés. Jnan nan'ñeen tsochen njoon quiyndë ndyuaa Galilea ndo' Judea yo mantyi juu tsjoon Jerusalén. Ndo' tyincyaa Tyo'ts'on na tsixuan Jesús najndei na condui nquii jon cha' ntsin'man jon nn'an yo ntycu na coquenonhan. ¹⁸ Juu xjen'ñeen sque vendye nannon na chohan tsanvii' na ntyjo juu cjoo' tsue. Juu tsan'ñeen na jndë tintjein ng'ee na ty'oon tycutquenhin. Tojnt'uehan nchu ya nt'ahan na ngoy'onhan tsan'ñeen quii' v'aa na ntquenhan juu na tonnon Jesús. ¹⁹ Majo' tajndiohan nchu vaa na nt'ahan ee jndye jndyi nn'an m'an. Mang'e jo' tyevahan nacjoo' juu v'aa'ñeen, jnan'cjohan xquenhan', ndo' jnan'cüenonhanhin na ninvaa ñjon juu tsue. Tquenhanhin quii' nt'an nn'an na tonnon Jesús. ²⁰ Ndo' xjen na jndyiaa' Jesús na nnda' vaa na jnt'a nan'ñeen na tsi'manhan' na vantyja n'onhan jon, tso jon nnon juu tsanvii'hin':

—'U' ntyjë, matsit'man ts'ön 'u' jnan na tsixuan'.

²¹ Majo' nque nn'an na conan'man jñ'oon na tqwen Moisés ndo' yo nn'an fariseos'ñeen, ta'han na tyi'ya ngiohan yo Jesús. Ee toquindyii' n'onhan:

—¿Nin condui tsanva' na itsinin juu jñ'oon tsan'?

Ee xia'ntyti nquii Tyo'ts'on nndëë ntsit'man ts'on jon jnaan' ts'an.

²² Majo' taa' ts'on Jesús na nnda' vaa jñ'oontiu 'naan nan'ñeen. Jo' taxee' jon ndëëhan:

—¿Ndu na tyi'cavee' ngioho' jñ'oon na tsjö? ²³ ¿Nin jñ'oon na ntsinën ngioho' na tyi'jndyaa'chenhan'? ¿Aa na ntsjö: “Matsit'man ts'ön 'u' jnan na tsixuan',” Oo aa na ntsjö: “Quinanquintya', cja'ca'?” ²⁴ Majo' ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, mantsi'man ndëëho' na vaa najndei na condui ja nnon tsonnanguevahin na ntsit'man ts'ön nn'an jnan na nan'xuanhan.

Ya jo' tso jon nnon juu tsanvii'ñeen:

—'U' ntyjë, matsjö nnon', quinanquintya'. Quitsintcüi' tsue' ndo' cja' va'.

²⁵ Ndo' ninñoon' jnanquintya tsan'ñeen tondëë tsoñ'en nan'ñeen. Sincüii juu tsue na tovaa juu. Tja juu v'aa, ninvito totsit'maan' juu Tyo'ts'on. ²⁶ Ndo' tsoñ'en nn'an na m'an jo', ti'ndaa' tycya ngiohan. Tonan't'maan'han Tyo'ts'on. Ndo' ntyja na tyuehan ndo' na neinhan, jnduehan:

—Min'jon tajojnty'ia ncüii nnon na t'man conduihan' cha'xjen juu 'nan na jndë jnty'ia ndëë xeevahin.

*Iqueen' Jesús Leví na mantyi jndyu juu Mateo
(Mt 9:9-13; Mr 2:13-17)*

²⁷ Jndë na tui na nnda', jndui' Jesús jo'. Ndo' jndyiaa' jon ncüii ts'an na ique s'on cüentaa' gobiernon tsjoon Roma, Leví jndyu tsan'ñeen. Vaquityen juu v'aa naijon na co'tsaquityion nn'an s'on'ñeen. Tso Jesús nnon juu:

—Quindyotsijon 'u' yo jñ'oon na mancyaa.

²⁸ Ndo' juu Leví'ñeen, maquintyjachen jnan'quintya jon, tji ntcüe'hin ntyja 'naan'

ts'ian'ñeen, ta' jon na totsijonhin yo jñ'oon na toninncyaa Jesús.

²⁹ Ndo' vaa' tsan'ñeen, sijñ'oon' jon na t'oon vi nguee na tcüa' Jesús. Mantyi jndye ntyje Leví'ñeen na tetjonhan na mantyi cotyehan s'on cüentaa' gobiernon. Tecüendyuaahan mesa yohin yo Jesús yo minndyechen nn'an. ³⁰ Majo' nn'an fariseos yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyí jñ'oon na tquen Moisés, tatëvee' ngiohan yo nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa Jesús. Jnduehan ndëë nan'ñeen:

—Tyi'quichuhan' na cocüa'ho' ndo' na coveho' yo nn'an na cotye s'on 'naan' gobiernon Roma, ndo' yo mañoon nn'an, ndo' condui nanmin' nn'an na conan'tjahan nnon Tyo'ts'on.

³¹ T'a Jesús jndyuehan, tso jon:

—Nn'an na tyi'v'i, tyi'icanhan' ts'an na nts'aa nasihan, majo' nn'an v'i, joohin icanhan' na nts'aa tsan'ñeen nasihan. ³² Ja chito jndyö na ncüan nn'an na jndyoyu conduihan na tonnon Tyo'ts'on. Nque nn'an na conan'tjahan nnon jon, jndë jndyö na ncüanhan na quintcüe' n'onhan yo jnanhan.

*Nn'an na cotsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, ¿Ndu na tyi'quinan'cüejndoo'han?
(Mt 9:14-17; Mr 2:18-22)*

³³ Ndo' jndue nan'ñeen nnon Jesús:

—Nn'an na cotsay'on jñ'oon ntyja 'naan' Juan, jndye jnda cotyehan 'nan jndyuehan ndo' na conan'neinhan nnon Tyo'ts'on. Ndo' majo'ntyí cont'a nn'an tmaan' fariseos. Majo' joo nn'an na cotsay'onhan yo jñ'oon na mancyaa', 'io 'io

cocüa'han ndo' covehan min tyi'cotyjehan 'nan jndyuehan. Tyi'ya na cont'ahan na nnda'.

³⁴ Jo' t'a Jesús, sinin jon ncüii jñ'oon na tyi'quitso nquii' jonhan' ndëëhan. Itso jon:

—Nquii tsans'a na icoco, viochen xjen na ninvaa m'aan jon quii' nt'an nn'an na ya jñ'oon yohin, joo ntyje jon, nn'an na jndyonan'jon na icoco jon, ¿Aa chuhan na nnan'cüejndo'han? ³⁵ Majo' ngüentyja xjen na ntji' nn'an nquii tsans'a'ñeen quii' nt'an nan'ñeen. Juu xjen'ñeen nnan'cüejndo'han.

³⁶ Mantyi sinin jon ndëëhan ncüii jñ'oon na tyi'quitsinin nquii' jonhan' ntyja 'naan' juu jñ'oon xco na itsi'man jon ndëëhan. Tso jon:

—Tanin ts'an na ntyjee juu ncüii tan' ndiaa, ndiaa xco na quindëhan', na ncüjaa' juuhan' ncüii ndiaa ntsa. Ee xe na aa nts'aa ts'an na nnda', ntsi'ndaa'han' juu ndiaa xco'ñeen, ndo' chito xia'ntyti jo', mantyi tyi'xe'quitsijonhan' juuhan' yo ndiaa na jndë tijndyo. ³⁷ Ndo' tjaan' quioo' na conninjnt'ue nn'an na ndyionhan ndaa vinon, min je'cüijnt'uehinhan' xe aa jndë tijndyohan'. Ee xe na aa nts'aa juu na nnda', nt'ioo'han' juu tjan'ñeen. Mana nnin'ndaa'ñ'engan', ndo' mantyi juu vinon'ñeen ntcüe'han'. ³⁸ Mang'e na nnda', chuhan' na tjan xco na nc'ocue vinon xco, cha' min juu tjan min juu vinon'ñeen tyi'je'quitsuhan'. ³⁹ Ee ts'an na jndë tuii' na i'u vinon tque, min'chjo tyi'qui'nan vinon xco nchjii juu, ng'e itso juu na juu vinon tque qui'nanchenhan'.

6

Tot'ioo'han xu' ntquen juu xuee na cota'jndyee

nn'an

(Mt 12:1-8; Mr 2:23-28)

¹ Ncüii xuee na cota'jndyee nn'an judíos, ndö vaa 'nan tui. Venon Jesús najjon min ntjon ntquen trigo. Ndo' nn'an na totsai'onhan jñ'oon yohin, ta'han tot'ioo'han xu' ntquen trigo. Toty'uehinhan' nchcyaa' ndueehan, jndë jo' totquiihinhan'. ² Ndo' na nnda', vendye nn'an na conduihan tmaan' fariseos jnduehan:

—Juu xuee na cota'jndyëëhë, tyi'quichuhan' na cont'aho' na nnda'.

³ Ndo' jo' t'a Jesús, tso jon:

—'O' jndë jnan'jn'aanho' jñ'oon nchu vaa na s'aa David xjen na tom'aan jon na ninjndo' jon, juu jon ndo' mantyi joo nn'an na tentyja xen' jon. Majo' tyi'quinan'ng'eho' ntyja na nnda' vaa na s'aa jon.

⁴ Taquee' jon vats'on cüentaa' Tyo'ts'on, tcan jon tyoo' nnon nquii tyee tqe na tom'aan jo', ndo' juu David'ñeen jndaa' jonhan'. Tcüa' jonhan', ndo' mantyi tyincyaa jonhan' ndëë nan'ñeen na m'an yohin. Ndo' juu tyoo'ñeen, tyoo' na jndë tqen nn'anhan' tonnon Tyo'ts'on, tyi'cüanaan na ve' min'cya ro ts'an ntcüa'han', xia'ntyti nque ntyee.

⁵ Tsontyichen Jesús ndëëhan:

—Ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, vaa najnde'i na tsixuan na ntsjö nin 'nan quint'a nn'an juu xuee na cota'jndyëëhë.

Sin'man Jesús ts'an na tatei cüii nt'ö

(Mt 12:9-14; Mr 3:1-6)

⁶ Ncüiichen xuee, xuee na cota'jndyee nn'an judíos, taquee' Jesús quii' vats'on. Totsi'man jon jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an. Ndo' jo' m'aan

ncüii tsans'a na jndë tatei nt'ö juu ntyjaya. ⁷ Ndo' nque nn'an na conan'man chu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, ndo' mantyi yo nin'nn'an na conduihan tmaan' fariseos, totquenchenhan cüenta Jesús xe na aa ntsin'man jon tsanvii'ñeen juu xuee na cota'jndyeehan. Ee xe na aa nts'aa jon na nnda', nninncyahan jnaan' jon na quit'uiivi'han'hin. ⁸ Majo' ntyjii ya jon nin 'nan ndyii' n'onhan. Jo' tso jon nnon juu tsan'ñeen na tatei nt'ö:

—Quinanquintya', cüentyje' quii' nt'an nn'an. Ndo' jnanquintya tsan'ñeen, tacüentyjee' juu xoncüe. ⁹ Ndo' tso Jesús ndëëhan:

—Mavax'ë ndëëho', juu xuee na cota'jndyëëhë, ¿Aa icüji' yahan' na ntejdei ts'an tyje juu navi' na iquenon juu, oo aa tyi'cüji' yahan' na nts'aa juuhan'? ¿Aa chuhan' na quitsin'man jon tyje jon cha' tyi'ngue' juu, oo aa qui'ndyiito jon na cue' tsan'ñeen?

¹⁰ Ndo' vi na jndë jndyiaa' Jesús xi'jndio ndëë tsoñ'en nan'ñeen, tso jon nnon tsanvii'ñeen:

—Quitsindiu' nt'ö'.

S'aa juu na nnda', ndo' jo' ntjo ya ntcüe' nt'ö juu.

¹¹ Majo' joo nan'ñeen, tyion jndyihan' quindya' ngiohan yo Jesús. Ndo' tonan'jnda'han yo ntyjehan nin 'nan ndëë nt'ahan cha' quit'uiivi'han' jon.

Icüji Jesús ncho've ts'an na nnan'jonhan ts'ian'naan'jon

(Mt 10:1-4; Mr 3:13-19)

¹² Majoo xee'ñeen tava Jesús ncüii tyo' na ntsinin jon nnon Tyo'ts'on. Minncha' tsjon totsinin jon nnon Tyo'ts'on. ¹³ Xjen na jndë tixuee, tqueen' jon nn'an na tonan'jon jñ'oon na toninncyaa jon. Ndo'

tji jon ncho'vehan, ndo' t'ua jon ts'ian ndëëhan na nc'oncyahan jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on ndëë nn'an. ¹⁴ Ndö nguee nan'ñeen: Simón, siquijndyu Jesús jon Pedro, yo tyje jon Andrés, yo Santiago yo Juan, yo Felipe yo Bartolomé, ¹⁵ Yo Mateo, yo Tomás, yo Santiago jnda Alfeo, yo Simón tsan na totyii'hin yo tmaan' nn'an na tonan'vehan nacjoo' gobiernon tsjoon Roma, ¹⁶ Yo Judas tyje Santiago, yo nin'Judas Iscariote, tsan na jndëcya tyincyaa juu cüenta Jesús.

Tyincyaa Jesús jñ'oon ndëë jndye nn'an
(Mt 4:23-25)

¹⁷ Ndo' vi na jndë jo', jndyocue Jesús juu tyo'ñeen yo tsoñ'en nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon. Sacüentyjee'han ncüii su. Ndo' jndye nn'an na conan'jon yo jñ'oon na toninncyaa jon, jndë squenonhan jo'. Mantyi jndye jndyi nn'an na jnan ninvaa Judea yo Jerusalén yo 'ndyo ndaandue na ndyo tsjoon Tiro yo Sidón. Tyincyoo nan'ñeen na nin'quindyehan jñ'oon na toninncyaa jon ndo' na ntsin'man jonhan ntycu na coquenonhan. ¹⁸ Ndo' mantyi sin'man jon nn'an na ji vaa jndyi tonan'chu jndyetyiahin. ¹⁹ Tsoñ'en nn'an tojnt'uehan nchu vaa nquii nt'ahan cha' ndëë nt'uehan jon. Ee vaa najndei na condui jon na nn'man minninchen ts'an na nt'uui juuhin.

Jñ'oonmin itsijnda'han' na nc'oon ts'an na neiin'
juu
(Mt 5:1-12)

²⁰ Ndo' jndyiaa' Jesús ndëë nn'an na conan'jon yo jñ'oon na toninncyaa jon. Itso jon:

—O' nn'an na nty'ia ro nan'xuanho', incyaahan' na neinho' ng'e na coninncyaho' na itye'ntjon Tyo'ts'on 'o' ntyja na cotsam'anho'.

21 “O' na nin'jndo'ho' nanein, incyaahan' na neinho' ee nninncyaa Tyo'ts'on na ngacjoho'.

“O' na cotyueeho' nanein, incyaahan' na neinho', ng'e ngüentyja xjen na nnonncoho'.

22 “Incyaaahan' na neinho' na conan'jndo nn'anho' na cotji'hin 'o' quii' nt'adhan ng'e na conan'jonho' yo ntyja njan, ndo' ya na conan'cüejnaan'han 'o' na conduehan na nan'xuanho' nn'an vi' nn'anho' ng'e conan'jonho' yo ja. 23 Juu xjen na nnda' min na coquenonho', c'onho' na nein jndyihoh' ng'e ndochi nan'ñeen mandö' ro tont'avi'han nque nn'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nnguaa. Cüaa' n'onho' na juu quiñoon'ndue, jo' t'man naya condive ntyja 'naanho'.

24 “Majo' 'o' nn'an na t'man qui n'onho' 'nan na tyaho', vi' jndyi ntquenonho' ng'e ve' xia'ntyi juuhan' incyaahan' na neinho'.

25 “Mantyi 'o' nn'an na tatsitjahan' 'nan na ninjnt'ueho' nanein, vi' jndyi ntquenonho', ng'e ngüentyja xjen na ntsitjahan' 'nan 'o'.

“Mantyi 'o' nn'an na nein jndyihoh' nanein, vi' jndyi ntquenonho', ng'e ngüentyja xjen na nndyueeho' ndo' nnan'xuaaho' na chjoo' jndyi n'onho'.

26 “Tsoñ'en nn'an je', xjen na conan'neinhan jñ'oon ya ntyja 'naanho', vi' jndyi ntquenonho' ng'e nque ndochi nan'ñeen, mannda' tonan'neinhan ntyja 'naan joo nn'an na tyi'yuu'

jñ'oon toninncyahan ntyja nchu vaa 'nan na nnguaa.

Nn'an na jndo jaa, quinan'vengiöhin
(Mt 5:38-48; 7:12)

²⁷ “O' nn'an na condyeho' jñ'oon na mancyä, ndö vaa na matsjö ndëëho', quinan've'ngioho' nn'an na jndohan 'o'. Ndo' mantyi nque nn'an na tyi'cuee' n'onhan 'o', quint'aho' na ya nn'anho' yohan. ²⁸ Mantyi nque nn'an na condue jñ'oon tsan' nacjoho', quitanho' na quityio Tyo'ts'on jn'aan nan'ñeen. Ndo' mantyi quinan'neinho' nnon jon ntyja 'naan nn'an na cojnt'ue na quit'uiivi'han' 'o'. ²⁹ Xe na aa mmin' ts'an nda' nchcya quincho', mantyi ncyä' na quimin' juu ncüichen ntyja. Ndo' xe na aa ncüji' ts'an juu ndiaaso', quintjo ya nchji' min na mantyi ngay'oon juu coton'. ³⁰ Ndo' minnichen ts'an na ican ncüii 'nan nnon', ncyä'han' nnon juu, ndo' ya na vjay'oon ts'an ncüii 'nan', tyi'ntsing'e' na quitsintcüe' juuhan'. ³¹ Cha'xjen na nt'ue n'onho' na quint'a nn'an yo 'o', majo'ntyti quint'aho' yohan.

³² “Xe ve' xia'ntyti na conan'vengioho' nn'an na mantyi vengiohan 'o', ¿Yuu vaa na ya jndyi cont'aho'? Ee mantyi joo nn'an na tyi'quinan'jñ'oon'han juu jñ'oon' Tyo'ts'on, macüejon cont'ahan. ³³ Ndo' xe ve' cont'aho' na ya nn'anho' yo joo nn'an na mantyi ya nn'anhan yo 'o', ¿Yuu vaa na ya jndyi cont'aho'? Ee mantyi joo nn'an na tyi'quinan'jñ'oon'han jñ'oon' Tyo'ts'on, majo'ntyti cont'ahan. ³⁴ Ndo' mantyi 'o' xe ve' cotejndeiho' 'nan joo nn'an na

mantyi ntyja n'onho' na quitejndei nan'ñeen 'o', ¿Yuu vaa na ya jndyi cont'aho'? Ee joo nn'an na tyi'quinan'jñ'oon'han juu jñ'oon' Tyo'ts'on, mantyi cotejdeihan 'nan ntyjehan ee ngiohan na ntcüe'han'. ³⁵ Majo' 'o', quinan'vengioho' nn'an na vjehan 'o'. Quint'aho' na ya nn'anho' yohan. 'Naan na min, quitejndeiho'han' nn'an, min tandyii' n'onho' na aa nnan'ntcüe'hinhan'. Ee xe na aa nnt'aho' na nnda', yajo' t'man naya nnan'xuanho' quiñoon'ndue. Ee na nnt'aho' na nnda', ntsi'manhan' na conduiho' ntsinda nquii Tyo'ts'on na m'aan nandyentyichen. Ng'e mantyi nquii jon m'aan jon na vi'ntyjii jon joo nn'an na min tyi'conduehan na ncyä ya jon. Ndo' joo nn'an na tyia nn'anhan, mantyi ventyjii jonhan. ³⁶ C'onho' na nty'ia ro tsoñ'en ntyjeho' ngioho' cha'xjen nquii tyeho' m'aan jon na nty'ia ro tsoñ'en nn'an ntyjii jon.

*Tavijnt'ueho' jnan nn'an
(Mt 7:1-5)*

³⁷ “Tavijnt'ueho' jnan nn'an na ve' xjen 'naan nqueho', cha' tyi'nts'aahan' na ntco'xen Tyo'ts'onho'. Min tavijnt'ueho' na quit'uiityenhan' nn'an na ve' xjen 'naan nqueho' cha' min tyi'nt'uii Tyo'ts'on 'o'. Ndo' quinan't'man n'onho' nn'an cha' mantyi nquii jon ntsit'man ts'on jon 'o'. ³⁸ 'Nan na icanhan' nn'an, ncyaho'han' ndëehan, ya jo' mantyi ncy'onho' cüenta 'nan na ntejndeihan' 'o'. Ee Tyo'ts'on nninncyäa jon na ncy'onho' cüenta ncüii na quindë ya toxenhan'. Juuhan' itsijonhan' cha'vijon ncüii na titoncüii' yahan',

tyen tyecuehan' ata vantjo'chen na too'han'.
Ee cha'xjen juu na conincyaho' ndëë nn'an,
majuuntyihan' na ntsintcüe' Tyo'ts'on na
conjonhan' ndëëho'."

³⁹ Ndö jñ'oon tyi'quitso nquii'han' na sinin Jesús
ndëë nan'neen, tso jon:

—Ncüii tsannchjaan', ¿Aa ndëë ngay'oon juu tyje
nchjaan' juu? Majo' xe na aa ndui na nnda', nin-
ncüii tojnaan' ntycyaahan tsë'tsjoon. ⁴⁰ Ncüii ts'an
na itsijnaan' juu, tyi'conduihin cha'xjen nquii
ts'an na itsi'man nnon juu, majo' vi na jndë jndë
na itsijnaan' juu ntyjantyi na si'man tsan'ñeen
nnon juu, yajo' ntsijonhan'hin cha'na nquii jon.

⁴¹ “Jen maquen' cüenta 'nan chjo na sitja
ncüiichen ts'an, ndo' min ncu' tyi'quen' cüenta
na t'man matsitja 'u'. Itsijonhan' ntyja 'nan'
cha'vijon na mandyia' jndëë' n'oon na tua tēnnon
ncüiichen ts'an, majo' min ncu' min'chjo tyi'quen'
cüenta na ñjon tsontscaa' tēnnon'. ⁴² Ndo' na nnda',
je'quindëë na ntsu' nnon tsan'ñeen: 'U' ntyjë, ncyä'
na ncüji' ja jndëë' n'oon na tua tēnnon', majo' min
ncu' tyi'quen' cüenta na tsontscaa' ñjon tēnnon'.
'U' na ve vaa matsa', ncu' cüji' jndyee' tsontscaa'
na ñjon tēnnon'. Ya jo' nninncyaaahan' na xuee
nndyia' na ncüji' jndëë' n'oon tēnnon ncüiichen
ty'iu'.

*Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' tēë'
ts'oon*

(Mt 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ “Ta'nan ncüii ts'oon ya na ninnquii'chen na
ninncyaaahan' tē na tyi'ya. Ndo' juu ts'oon na
tyi'ya, min tyi'je'quits'aahan' tē ya. ⁴⁴ Cota'jn'aan

nn'an ncüii cüii nnon ts'oon ntyjantyi të na its'aahan'. Ee tyi'je'quityjee ts'an tëndöndyoo' tsjan ncüii nt'oo neon. ⁴⁵ Mannda' vaa itsijonhan' ntyja 'naan nn'an cha'na n'oon ntjon. Juu ts'an na ya ts'anhin, its'aa juu cha'xjen na chuhan', ee quii' ts'on juu conan 'nan na ya na itsitiu juu. Majo' ts'an na tyia tsixuan, 'nan na its'aa juu m'aanhan' ntyja 'naan' 'nan natyia, ee quii' ts'on juu conan natyia na itsitiu juu. Ntyjantyi na itsitiu ncüii cüii ts'an quii' ts'on juu, jo' conan 'nan tyia na itsinin juu.

*Ts'an na jnda' xquen ndo' ts'an na tsan' xquen
(Mt 7:24-27)*

⁴⁶ “¿Ndu na condueho' ta nnön xjen na co'manho' ja? Majo' min tyi'nin'quint'aho' 'nan na matsjö ndëëho'. ⁴⁷ Ntsi'man ndëëho' nchu vaa na itsijonhan' ncüii cüii ts'an na icüjee' na m'an ja na indyii juu jñ'oon na mancyä, ndo' na ivanguee' juu joohan'. ⁴⁸ Itsijonhan' juu cha'vijon ncüii ts'an na jnda' xquen na sia juu vaa'. Njoon jñ'en juu, tyen tqen juu ntjö' tsjaan' v'aa'ñeen cha' tyen cüentyjee'han'. Ndo' juu xjen na tua', sijndyehan' ndaa jndaa, jndei tovaquiñjonhan' juu v'aa'ñeen, majo' ta'nan tyioohan' ng'e tui ya ts'ianhan' s'aa tsan'ñeen. ⁴⁹ Majo' juu ts'an na ve' indyii ngue juu jñ'oon na mancyä, majo' min tyi'vanguee' juu joohan', itsijonhan' tsan'ñeen cha'vijon ncüii ts'an na tsan' xquen na sia juu vaa' na ve' jnantohan' nnon tyuaa. Ta'nan jndë tsjaan'han' yo ntjö'. Jndë na tua', sijndyehan' ndaa jndaa ndo' jndei taquiñjonhan' juu v'aa'ñeen,

maquintyjachen sinquehan'. Ndo' t'man tsu ntyja 'naan'han'.

7

Sin'man Jesús mosoo' capitán, ts'an tsjoon Roma (Mt 8:5-13)

¹ Vi na jndë sinin Jesús tsoñ'en jñ'oonmin' na tondye nn'an, yajo' tantcüe' jon Capernaum. ² Juu tsjoon'ñeen m'aan ncüii capitán na ico'xen jon ncüii ciento sondaro. Ndo' m'aan ncüii mosoo' jon na mioon vii' tsan'ñeen, manin'cue' juu. Njon jndyi juu nchjii jon. ³ Juu capitán'ñeen, vi na jndë jndyii jon jñ'oon ntyja 'naan' Jesús, t'ua jon ts'ian ndëë vendye nn'an judíos na conintque na c'ohan na m'aan Jesús, na quitanhan nnon jon na quindyotsin'man jon mosoo' juu. ⁴ Nan'ñeen ty'eha na m'aan Jesús. Ndo' vi na jndë squehan jo', jnduehan nnon jon:

—Nquii ts'an na t'ua ts'ian ndë, ya ts'anhin. Mang'e jo', chuhan' na quitsijñ'on' jñ'oon na ican jon. ⁵ Ee njon jndyi nchjii jon nque ntyjëëhë nn'an Israel. Ndo' mantyi siquitsu jon na jndë vats'on tsjõn.

⁶ Yajo' tja Jesús yo nan'ñeen. Majo' ya na mavaa xjen na ntsquehan vaa' juu capitán'ñeen, t'ua tsan'ñeen ts'ian ndëë vendye nn'an na ya jñ'oonhan yo jon na quinduehan nnon Jesús:

—Nnda' ta, juu ts'an na vii' mosoo', incyaa jon ts'on 'naan' jon nnon'. Itso jon na tantsichju'ntyi' ntyja 'naan' jon, ng'e itso jon tyi'tsixuan jon na ngaque' quii' vaa' jon. ⁷ Mang'e na nnda' vaa na icüji' jon cüenta ntyja 'naan' jon, jo' na tyi'tsitiu jon na ndyo nquii jon na m'an'. Jo' itso jon ve'

quitsu' na quin'man moso 'naan' jon, ndo' n'man juu. ⁸ Nnda' vaa nchjii jon ng'e mantyi nquii jon m'aan jon nacje 'naan nn'an na cotoxehan jon, ndo' mantyi m'an sondaro nacje 'naan' jon. I'ua jon ts'ian nnon ncüiihin na cja juu nt'aa, ndo' ncja juu. Ndo' ngitso jon nnon ncüiichenhin na quindyö juu, ndo' indyo juu. Ndo' nnon moso 'naan' jon i'ua jon ts'ian na quits'aa tsan'ñeen, ndo' its'aa juuhan'."

⁹ Ndo' vi na jndë jndyii Jesús jñ'oon na tso capitán'ñeen, tyincyaahan' na tavee' jndyi nchjii jon ntyja 'naan' tsan'ñeen. Tequen jon ndëë nn'an na jndye jndyi'hin na tyentyjahan toxen' jon, tso jon:

—Quindyeho' na matsjö, quii' nt'an ntyjëehë nn'an Israel, min'jon taconty'ia ncüii ts'an na t'man vantyja ts'on juu cha'na juu tsanvahin.

Nnda' vaa jñ'oon na tso Jesús.

¹⁰ Ndo' joo nn'an na jñon capitán'ñeen, ya na tyentcüe'han vaa' jon, xjen na squehan jo', jndiohan moso'ñeen na jndë jn'man juu.

Tyincyaa Jesús na tando' nnda' jnda tsanscu nin-nquii

¹¹ Tyi'covivio xjen na tui na nnda', ndo' tja Jesús tsjoon chjo Naín. Ndo' nque nn'an na conan'jon yo jñ'oon na toninncyaa jon, ty'ehan yo jon yo ncüii tmaan' nn'an na jndye jndyi. ¹² Ya na jndë tindyo na ntsquehan 'ndyo tateon ntjö' na ndyii' juu tsjoon'ñeen, jnty'iahan na condui' nn'an na coquity'iuhan ts'oo. Juu ndyee ts'oo'ñeen, tsanscu ninnquiihin, ndo' nquii ts'oo'ñeen, majuuñ'en juu

na singui jon. Jndye jndyi nn'an tsjoon'ñeen tye-nan'jonhan na vjanty'iu juu ts'oo'ñeen. ¹³ Xjen na jndyiaa' ta Jesús juu tsanscu'ñeen, tyioo na ndyia' ro juu nchjii jon. Tso jon nnon juu:

—Nnda' nan, tant'io'.

¹⁴ Ndo' tantyjaa' ta Jesús, t'uui jon jndu na ntyjo juu ts'oo'hin. Ndo' na nnda', joo nn'an na chohinhan', tyecüentyjee'han. Ndo' tso jon nnon ts'oo'ñeen:

—U' yus'andyua, matsjö nnon': Quinanquintyja'.

¹⁵ Ndo' jo' tacüetyen juu, tye' na itsinin juu. Yajo' tyincyaa Jesús juu nt'ö ndyee juu. ¹⁶ Ndo' na tui na nnda', siquity'ue jndyihan' tsochen nan'ñeen. Ndo' ta'han tonan't'maan'han Tyo'ts'on. Jnduehan:

—Quii' nt'an jaa jndë tyjee' ncüii ts'an na t'man jndyi conduihin na incyaa jon jñ'oon' Tyo'ts'on.

Mantyi jnduehan:

—Nquii Tyo'ts'on, jndë tyjee' jon na ntejdei jon jaa na condui jaa nn'an cüentaa' nquii jon.

¹⁷ Ndo' na nnda' vaa na s'aa Jesús, tycya jñ'oon ninvaa ndyuaa Judea yo njoon na m'aan xi'jndio nt'öhan'.

Jñon Juan nn'an na m'aan Jesús

(Mt 11:2-19)

¹⁸ Nn'an na totsaj'on yo jñ'oon na toninnicyaa Juan, jnan'quindyiihanhin tsoñ'en jñ'oon ntyja 'naan' Jesús. Ndo' jo' t'man jon ve nan'ñeen. ¹⁹ T'ua jon ts'ian ndëehan na c'ohan na m'aan Jesús na quitsata'xee'han nnon jon na aa conduihin nquii Mesías na cominndoo' nn'an judíos na ncüjee', oo aa icanhan' na ngüendoo'hin ncüiichen ts'an.

20 Ndo' nan'ñeen je', vi na jndë squehan na m'aan Jesús, jnduehan nnon jon:

—Nnda' ta, nguii Juan, tsan na totsiquindëë' nn'an, jñon jon já na m'an' na quindyota'x'ë nnon': “¿Aa condui 'u' nguii Mesías na cominndoo' nn'an na ncüjee', oo aa ícanhan' na ngüendoo'han ncüiichen?”

21 Ndo' manin'juu xjen'ñeen, sin'man Jesús nn'an v'i na jndye nnon ntycu na coquenonhan. Mantyi sin'man jon nn'an na m'aan jndyetyia quii' n'onhan, ndo' s'aa jon na joo nannchjan, xuee jnty'ia nnda'han. 22 Ndo' t'a jon jndyue nan'ñeen na jñon Juan:

—Quitsantcüe'ho' na m'aan Juan. Quinan'quindyiiho'hin ntyja 'naan' 'nan na jndë macondyeho' yo na cojnty'ia ndëëho'. Quindueho' nnon jon na joo nannchjaan, xuee cojnty'ia nnda'han, ndo' joo nn'an na ntjein ng'e, ya cotsaca'han. Nn'an na cho ndö' cotö', nein jndë jn'manhan. Joo nn'an na quita, neinhin ya condyehan. Nn'an na jndë tjë, cota'ndo' xcohan, ndo' joo nn'an na nty'iahan, jndë macondyehan jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on. 23 Ndo' juu ts'an na tyi'c'oon' ts'on na ve vaa yo ntyja njan, neiin' jndyi juu.

24 Ndo' vi jndë na tyentcüe' nan'ñeen, ta' Jesús na sinin jon ndëë nn'an na jndye jndyi'hin ntyja 'naan' juu Juan'ñeen. Tso jon:

—¿Nchu vaa na saquijnty'iaho' na ty'eho' ndyuaa na tyi'jndye nn'an m'an naijon na tom'aan jon? ¿Aa tji'ho' cüenta na itsijonhan'hin cha'vijon ncüii tsman ts'oon na nay'oon jndyehan'? Ja nchji chito aa jo' tsixuan jon. 25 Ya jo' ¿Nchu vaa na

saquijnty'iaho'? ¿Aa jnty'iaho'hin na cüe jon ndiaa na njon jndyi? 'O' mangioho' nque nn'an na cocüe ndiaa na njon jndyi, tacotsitjahan' 'nan na ntcüa'han ndo' ninnquii'chen m'anhan nt'aa na m'an rey. ²⁶ Ng'e na nnda', ¿Nchu vaa na saquijnty'iaho'? ¿Aa jnty'iaho' na conduihin ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on? Ncö mav'a ja jñ'oonva', mayuu' majo' conduihin. Ata t'manntyichen ts'ian itsixuan jon, chichen min'cya ro nn'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on. ²⁷ Juu jon conduihin nquii ts'an na tsi'man jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui. Itsohan':

Ja majñönntyë ncüii moso njan na vejndyee jon tonnon' na ngay'oon jon juu jñ'oon njan.

Ncüji' jndyoyu jon ntyja 'nan' cha' nc'oncje nn'an xjen na ngue' na m'anhan."

Tsontyichen Jesús:

²⁸ "Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', quii' nt'an nn'an na m'an tsonnangue naneihin, ta'nan ts'an na incyaa juu jñ'oon' Tyo'ts'on na t'manntyi conduihin cha'na nquii Juan, tsan na totsiquindëë' nn'an. Majo' vaa jñ'oon xco na itsijnda' Tyo'ts'on na ico'xen jon nn'an ntyja 'naan' na cotsam'anhan. Ndo' minnichen ts'an, min tyi't'man ivaa' ts'on juu ntyja 'naan' juu jñ'oon xco'ñeen, t'manntyichen condui tsan'ñeen, chichen nquii Juan.

²⁹ "Ndo' nn'an na cotye s'on cüentaa' gobiernon Roma, yo nin'tsoñ'en nn'an, xjen na jndyehan jñ'oon'ñeen na tso Jesús, tji' jndyoyuhan na its'aa Tyo'ts'on cha'xjen na chuhan'. Nnda' vaa tji'han cüenta ee mantyi na jndë siquindëë'

Juan joohan. ³⁰ Majo' joo nn'an na conduihan tmaan' fariseos yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon' Tyo'ts'on na tquen Moisés, jnt'ahan na tyi'quijnt'ue jñ'oon na si-jnda' Tyo'ts'on na ntsin'man jon ñuaan nn'an, min tajnan'jonhan ntyja na totsiquindëe' Juan'ñeen nn'an." ³¹ Ndo' tso Jesús ndëe nan'ñeen:

—Nn'an na m'an nanein, ¿Nin 'nan ntsijön' jahan? ¿Nin ncüii nnon itsijonhan'hin? ³² "Itsijonhan' nanmin' cha'na yotsca na tyi'nin'quinan'tjon' yo'ñeen jñ'oon yo ntyje joo na concy'o joo nata. Conan'xuaa yo'ñeen ntyje joo, condue joo: Cotjá' tsman son na coco ts'an, majo' tyi'nin'quinan'jnonho'. Ndo' mantyi cotjá' son ntyja na tue' ts'an, majo' min tyi'nin'quityueeho'." Nnda' vaa jñ'oon conan'xuaa yotsca'ñeen ndëe ntyje joo.

³³ Tsontyichen Jesús: "Ndo' juu xjen na tyjee' nquii Juan, tsan na totsiquindëe' nn'an, na ve' ninntyi 'nan na tocüa' jon, min tat'u jon vinon, ndo' tondueho' na totsixuan jon yutyia. ³⁴ Majo' ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, jndë tyjë quii' nt'anho', matsijon ja yo nn'an, macü'a yohan ndo ma'va vinon. Majo' condueho' na condui ja ts'an na icüa' quitscu ndo' tenon ntyja xjen na i'u. Condueho' na matsijon ja yo nn'an na cotye s'on cüentaa' gobier-non Roma ndo' yo nn'an na conan'tjahan tonnon Tyo'ts'on. ³⁵ Majo' tanin, ee juu na jnda' xquen Tyo'ts'on, covitincyoo' jndyoyuhan' na tsoñ'en na itsijnda' jon itsi'manhan' na nnda'."

Tja Jesús vaa' Simón, ts'an tmaan' fariseo

³⁶ Ncüii ts'an tmaan' fariseo, tqueen' juu Jesús vaa' juu na ntcüa'han. Ndo' jo' tja Jesús, tuee' jon jo'. Taquee' jon vaa' tsan'ñeen ndo' tacjo jon mesa na ntcüa'han. ³⁷ Ndo' juu tsjoon'ñeen, jo' tom'aan ncüii tsanscu na ve' ndö' ro m'aan juu yo nn'an. Vi na jndë jndyii juu na jo' m'aan Jesús na icüa' jon yo nn'an v'aa'ñeen, tja juu jo'. Tay'oon juu ncüii tsioo na jndëhan' yo tsjö' quichi' na jndyuhan' alabastro na ñjon nchen' quichihan'. ³⁸ Tecüentyjee' juu ngiaa' Jesús tong'ee jon. Ndo' ta' juu na it'ioo juu ndo' ndaa nnon juu toncyaaahan' cjoo' ng'ee Jesús. Mantyi tove' juu ng'ee jon yo soxquen juu. To'u juu ng'ee jon ndo' tocyu juu nchen' quichi'ñeen ng'ee jon. ³⁹ Majo' juu fariseo'ñeen na tqueen' juu Jesús na cüa' jon yohin, xjen na jndyiaa' juu na nnda' vaa, jo' sitiü nquii juu: “Juu tsanvahin, xe na aa mayuu' conduihin ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja 'nan na nguaa, ya jo' jndë taa' ts'on jon nin ts'an tsanscuvahin ndo' nin manyan tsixuan juu na ve' ndö' ro m'aan juu yo nn'an.”

Nnda' vaa na tondyii' ts'on tsanfariseo'ñeen.

⁴⁰ Ndo' juu Jesús, tso jon nnon fariseo'ñeen:

—Nnda' Simón, vaa jñ'oon na nin'quitsjö nnon'.

T'a tsan'ñeen, tso juu:

—¿Nin 'nan, ta? Quitsu' ndyi.

⁴¹ Tso Jesús:

—Tom'aan ncüii ts'an na totejndei jon xoquitu' nn'an. Ndo' tom'aan ve ts'an na toquichojnanhan nnon jon. Ncüii tsan'ñeen chujnan juu 'on ciento s'on denarios, ndo' ncüiiichen tsan'ñeen, chujnan juu ninvenn'an ncho'nqui denarios. ⁴² Ndo' ng'e ta'nan cuaa s'on na ndyionhan na chojnanhan

nnon jon, majo' min na nnda', sit'man ts'on jonhan.

Nnda' vaa jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' na sinin Jesús.

Tsontyichen jon:

—Nanein nt'ue ts'ön na quitsu' nnön ¿Nin ncüii na vehan nc'oon juu na venchjiintyichen juu jon?

⁴³ T'a Simón'ñeen, tso juu:

—M'aan' ts'ön na juu ts'an na t'manchen na chujnan, njonntyichen tsan'ñeen nchjii juu.

Sintcüe' Jesús jñ'oon, tso jon:

—Majo' ro macüji' cüenta.

⁴⁴ Ndo' jo' tequen Jesús, jndyiaa' jon nnon tsanscu'ñeen, tso jon nnon Simón:

—Maquen' cüenta ntyja 'naan' juu tsanscu na m'aan ndö, ¿Aa tyi'yuu'? Tyjë ja va', majo' min tandaa tyincy'a' na mman ng'ë, majo' juu tsanva', jndë tman juu ng'ë yo ndaa nnon juu, ndo' tue' juu ng'ë yo soxquen juu. ⁴⁵ Tasiquindë' costumbre na nc'ua' quinch'ö na ninncy'a' ts'on ja, majo' tsanva' je', ntyjantyi xjen na tyjë va', tacovacüentyjee' juu na i'u juu ng'ë.

⁴⁶ “U' min tascongio' nchen' xquën, majo' tsanva' jndë scongio juu nchen quichi ng'ë.

⁴⁷ Mang'e na nnda', jo' matsjö nnon' na jndë sit'man ts'on Tyo'ts'on jnaan' juu na jndye jndyihan' ng'e t'man vaa na venchjii juu ja. Majo' juu ts'an na tyi'jndyechen na tsit'man ts'on Tyo'ts'on, mantyi tyi'venchjii ya tsan'ñeen ja.

⁴⁸ Jndë jo' tso Jesús nnon tsanscu'ñeen:

—Jndë sit'man ts'ön tsoñ'en na matsitja 'u'.

⁴⁹ Ndo' joo nn'an na vendyuaa mesa jo' yo jon, ta'han na cota'xee'han ndëë ntyjehan:

—Juu tsanva', ¿Nin ts'an conduihin na ata it-sit'man ts'on jon jnan nn'an?

⁵⁰ Yajo' itso jon nnon tsanscu'ñeen:

—Ng'e na vantyja tson' ja, jo' na jndë sin'man Tyo'ts'on ñuan 'nan'. Nanein cja', na min'chjo jñuaan' ts'on tyi'nc'on'.

8

Jndye nanntcu totejndeihan Jesús

¹ Jndë na tui na nnda', tja Jesús tsochen njoon t'man yo njoon quijndë na toninnycyaa jon jñ'oon naya ntyja 'naan' na ico'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' na cotsam'adhan. Ndo' nque nn'an na ncho've tye'ehan yo jon. ² Ndo' mantyi ñ'en nanntcu na jndë sin'man jon na tom'aan jndyetyia quii' n'onhan. Ndo' ñ'en minndye nanntcu na jndë sin'man jonhan ncüii cüii nnon ntycu na toquenonhan. Ncüiihan jndyu María, tsan tsjoon Magadán, juu na jndë tji' Jesús ntyque' yotyia quityquii' ts'on juu. ³ Ndo' mantyi ñ'en Juana yohan. Juu jon scuu' tsan na jndyu Chuza. Juu Chuza'ñeen totejndei juu Herodes ts'ian na totsixuan jon. Ndo' mantyi yo Susana ndo' yo minndyechen ntyjencuhan. Ndo' xjen na vaa 'nan na tocanhan' Jesús yo nn'an ncho've'ñeen, totejndei nanntcu'ñeen jon yo 'nan na tonan'y'onhan.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ts'an na taquitscyaa ntquen trigo

(Mt 13:1-9; Mr 4:1-9)

⁴ Tondui' nn'an ncüii cüii tsjoon, totsquehan na m'aan Jesús. Xjen na tovancüihan, ndö vaa jñ'oon na sinin jon ndëehan na tyi'quitso nquii'

jonhan': ⁵ Tso jon: "Tom'aan ncüii ts'an na tots'aa jon ts'ian jndëë. Taquitscyaa jon tsjan ntquen trigo. Ndo' viochen xjen na itscyaa jonhan', minndyehan' tycyaahan' 'ndyo nato. Jndyue nn'anhan', ndo' mantyi ñ'engan' na tqüii quintshan'. ⁶ Ndo' minndye ntquen'ñeen tycyaahan' najon na jen ntjö'. Jndë na t'onhan', maquintyjachen tēcanhan', jnaan' na tyi'teii' tyuaa. ⁷ Ndo' minndyechenhan' tycyaahan' najon na minntyjee' ndaa' nt'ööneon. Ninvixjen tavindyehan', majo' joo nt'ööneon'ñeen tcahan' joo ntjon'ñeen. ⁸ Ndo' mantyi minndye ntquen'ñeen tycyaahan' yuu jon na ya ts'o. T'onhan' ndo' ya tue'han'. Ñ'engan' na jnt'ahan' ncüii cüii ciento ntquen na ncüiihan' na iscyaa tsan'ñeen."

Jndë na sinin Jesús jñ'oonmin', jndei sinin jon, tso jon:

—'O' na min ndö'nquiho', cüaa' n'onho' jñ'oonva'.

Ndö ts'ian na tijnt'ue Jesús jñ'oon na tyi'quitsinin nquii' jonhan'

(Mt 13:10-17; Mr 4:10-12)

⁹ Ndo' juu jñ'oon'ñeen na sinin Jesús na tyi'quitso nquii' jonhan', nque nn'an na tonan'jon yohin, ta'xee'han nnon jon nchu vaa tsiquindyihan'. ¹⁰ T'a jon jndyuehan:

—Ndëë 'o' incyaa Tyo'ts'on na cüaa' n'onho' jñ'oon na vanty'iuu' m'aanhan' ntyja 'naan' na ico'xen jon nn'an nchu vaa na cotsam'anhan. Majo' ndëë tsochen nn'an matsinën yo jñ'oon na tyi'quitsjö nc'i cha' min na cojnty'iahan 'nan na mats'a, majo' tyi'xe'quitquenhan cüenta, ndo'

min na condyehan jñ'oon na mancyä, tyi'xe'cüaa' n'onhinhan'.

Tsi'man Jesús nchu vaa itsiquindyi jñ'oon ntyja 'naan' ts'an na taquitscyaa ntquen trigo (Mt 13:18-23; Mr 4:13-20)

¹¹ “Juu jñ'oon na sinën na tyi'quitsjö nc'ihan', ndö vaa na itsiquindyihan'. Tsjan ntquen trigo na taquitscyaa tsan'ñeen, jñ'oon' Tyo'ts'onhan'.
¹² Joo tsjan ntquen na tycyaa 'ndyo nato, jo' nn'an na condye jñ'oon' jon. Majo' juu yutyia, macje ro ndyocüji' juu jñ'oon'ñeen quii' n'onhan cha' tyi'cantyja n'onhan Tyo'ts'on ndo' ng'e jo', je'quindëe ntsin'man jon ñuaanhan. ¹³ Ndo' joo tsjan ntquen na tycyaa naijon na jen ntjö', jo' nn'an na condyehan jñ'oon' Tyo'ts'on. Yo na neinhan coy'onhan cüentahan'. Majo' tsijonhan'hin cha'vijon ntjon na ta'nan nch'iohan'. Ve' cüantyi ro xuee covantya n'onhan, majo' ya na nndyo ncüii nnon na ityii'han' ng'eehan'hin, yajo' co'ndyehan.
¹⁴ Ndo' joo tsjan ntquen na tycyaa naijon na minntyjee' nda' nt'ööneon, jo' nn'an na condye jñ'oon' Tyo'ts'on. Majo' jen ndyii' n'onhan ntyja na cotsam'anhan. Nin'cuen 'naanhan, nin'c'onhan ntyja na nanncoo' na tsixuan tsonnangue. Jo' na its'aahan' ntyja 'naanhan cha'vijon ntjon na tatue'. ¹⁵ Majo' joo tsjan na tycyaa naijon na ya ts'o, jo' nn'an na condye jñ'oon' Tyo'ts'on. Yo na xoncüee' n'onhan na conan'vehinhan', ndo' min na jndye nnon min na coquenonhan, majo' tyi'qui'ndyehinhan'. Ntyja na cotsam'anhan covityincyoo' na contjotyenhan ntyja 'naan'han'.

*Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' candi
(Mr 4:21-25)*

16 Ndo' mantyi sinin Jesús ncüiichen jñ'oon na tyi'quitsi'man nquii'han'. Tso jon ndëëhan: “Ta'nan ts'an na itscü'a chon candi ndo' ntscu' juuhan' yo xuaa oo ntyii' juuhan' tocjee' jndu. Chi ntsintyja ts'anhan' cha' xuee njnty'ia nn'an na ngoquee' jo'. 17 Tsoñ'en 'nan na mats'a nein na tyi'condye nn'anhan', manqueho' nnan'manho'han' ndëëhan. Ndo' ncüii cüii jñ'oon na tyi'quitsjö nc'i nanein, ngüentyja xjen na nque nn'an ninvaa tsonnangue ncüaa' n'onhinhan'. Nc'oon tyincyohan'.

18 “Yajo' quitquenho' cüenta jñ'oonmin' na matsinën ndëëho'. Ee xe na conan'veho'han', yajo' ntsi'manntyë jñ'oon ndëëho'. Majo' xe na aa tyi'quinan'veho'han', nts'aahan' na joo jñ'oon na cotji'ho' cüenta na covaa' n'onho', ve' jn'aanhan'.”

*Ndyee Jesús yo ntyje jon squehan na m'aan jon
(Mt 12:46-50; Mr 3:31-35)*

19 Ndo' tacju'han' tyjee' ndyee Jesús yo ntyje jon na m'aan jon, majo' tajndëë squehan na njnty'iahan jon jnaan' na jndye jndyi nn'an. 20 Ndo' nn'an na m'an jo' jnan'quindyiihan jon, jnduehan:

—Nnda' ta, ndyo'hö' yo nty'iu'hin' m'anhan ch'en. Nin'quinan'neinhan yo 'u'.

21 Ndo' t'a jon jndyuehan:

—Nque nn'an na condye jñ'oon' Tyo'ts'on ndo' cota'nguee'hinhan', joochan conduihan ndyö yo ntyjö.

*Sichen Jesús jndye yo na iju ndaandue
(Mt 8:23-27; Mr 4:35-41)*

²² Ndo' tacju'han' ncüii xuee'ñeen tua Jesús quii' v'aandaa yo nn'an na totsaj'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon. Tso jon ndëehan:

—Cja ngüejndya ndaandue.

Ndo' jndui'han, ty'onhan, toty'ehan. ²³ Ndo' viochen xjen na covet'iohan jo', ty'oon tsantsjon Jesús, tso jon. Ndo' tyioo ncüii jndye t'man, jndei tom'aanhan' nnon juu ndaandue'ñeen. S'aahan' na vatoo' v'aandaa na ityionhan' ndaa. Ninnquee' jn'aan' t'onhan. ²⁴ Ndo' tentyjaa'han nnon jon, jnan'ntcüihan jon. Jnduehan:

—Nnda' ta, manchjehan' jaa tyqui'i' ndaa, na ntscüee'han' jaa.

Yajo' jnanquintya jon, sityia' jon jndye yo na iju jndyi ndaandue'ñeen ndo' tacüentyjee'han'. Taquiñjonchenhan'. ²⁵ Ndo' tso jon ndëehan:

—¿Ndu na tyi'cantlya ya n'onho' ja?

Majo' joohan tyuehan ndo' tèvee' ngiohan. Ncüii ro ncüiihan taxee'han ndëe ntyjehan:

—Juu tsanva', ¿nin conduihin na min jndye ndo' ndaa iquen jon xjenhan', ndo' cota'nguee'han' jñ'oon 'ndyo jon?

*TsanGerasa na m'aan jndyetyia quii' ts'on juu
(Mt 8:28-34; Mr 5:1-20)*

²⁶ Jndë na tejndyahan juu ndaandue'ñeen na jnanhan Galilea, squehan ndyuaa Gerasa. ²⁷ Xjen na jndui' Jesús v'aandaa, ncüii ts'an tsjoon'ñeen jndyoquitjon juuhin. Tijndye xuee na itsixuan juu yotyia quii' ts'on juu. Tacocüe juu ndiaa ndo' min tyi'c'oon juu vaa' juu. Ve' tomandyi'to juu

ndi'nt'ua nt'oo. ²⁸ Xjen na jndyiaa' tsan'ñeen Jesús, jndei sixuaa juu jnt'a yotyia'ñeen. Tconxtye juu nnon jon, jndei sinin juu, tso juu:

—¿Nin 'nan ntsa' ja, 'u' Jesús na condui 'u' jnda nquii Tyo'ts'on na m'aan nandyentyichen? Mats'a ty'oo 'u' na tyi'ntsa' na quit'uiivi'han' ja.

²⁹ Nnda' jñ'oon tso juu ee na jndë tco'xen Jesús na quindui' joo yotyia'ñeen quii' ts'on juu. Ee joo yotyia'ñeen, jndye jnda na jndë tquenhan' xjen 'naanhan'hin. Ee min na tonan'tyen nn'an tsan'ñeen yo carena yo ncjo na tot'uehan' nt'ö juu ndo' ng'ee juu, majo' toc'ioo' juu joo carena'ñeen. Ndë jo' tojñon jndyetyia'ñeenhin na cja juu ndyuaa naijon na ta'nan nn'an c'on. ³⁰ Vi na jndë tso tsan'ñeen na nnda', taxee' Jesús nnon juu:

—¿Nchu jndyu'?

T'a juu, tso juu:

—Jndyu ja Legión.

Nnda' tso juu ee taxjen vaa jndye jndyi yotyia na jndë tua quii' ts'on juu. ³¹ Ndo' joo yotyia'ñeen, tont'ahan ty'oo Jesús na tyi'nc'ua jon ts'ian ndëëhan na c'ohan naijon na ntco'vi'han'hin.

³² Ndyovi' juu tyo'ñeen m'an ncüii tmaan' quintcu na cotquii o'. Jo' tan yotyia'ñeen nnon jon na ncyaa jon jñ'oon na ngoque'han quii' n'on joo quintcu'ñeen. Ndo' tyincyaa jon na vanaan.

³³ Ndo' vi jndë na jndui' yotyia'ñeen quii' ts'on juu tsan'ñeen, tyeque'han quii' n'on quintcu'ñeen. Jo' na s'aahan' na ta' cho'ñeen jnannon o', tycyaa o' naijon na ty'a jndyi 'ndyo ndaandue, mana nchjehan' o' tyquii ndaa, tjë o'.

³⁴ Ndo' joo nn'an na tota'ntyjee' quintcu'ñeen, vi na jndë jnty'iahan juu 'nan'ñeen na tui,

jnan'nonhan, ty'ehan tsjoon. Tonan'quindyiihan nn'an na m'aan jndëë ndo' tsjoon na nnda' vaa 'nan na tui. ³⁵ Ndo' joo nn'an na m'an jo' jndui'han, tyequijnty'iahan nin 'nan tui. Ndo' xjen na squehan najon na m'aan Jesús, jnty'iahan juu tsan'ñeen na jndë jndui' yotyia quii' ts'on, vaquityen juu ngiaa' Jesús, ndo' na nnda', tyue jndyi nan'ñeen. ³⁶ Ndo' nque nn'an na jndë jnty'ia ndëëhan 'nan na tui, jnan'neinhan ndëë nn'an 'nan na jndë tui. Chen chen jnduehan nchu tui na jn'man tsan'ñeen na totsixuan juu yotyia'ñeen. ³⁷ Ndo' tsoñ'en nn'an ndyuaa Gerasa, tanhan nnon Jesús na quindui' ntcüe' jon quii' nt'anhan, ee tyue jndyihan ntyja 'naan' 'nan na tui. Ndo' na nnda', tua nnda' Jesús v'aandaa na vja ntcüe' jon ndyuaa Galilea. ³⁸ Ndo' juu tsan'ñeen na jndë jndui' yotyia quii' ts'on, s'aa juu ty'oo Jesús na ncya jon jñ'oon na chi ncja juu yohin, majo' tata'nguee' jon. ³⁹ Tso jon nnon juu:

—Cja ntcüe' na m'an nn'an va'. Ndo' quitsu' ndëëhan tsoñ'en nnon naya na jndë its'aa Tyo'ts'on yo 'u'.

Ya jo' tja ntcüe' tsan'ñeen, chen chen totsiniin juu ndëë tsoñ'en nn'an tsjoon' juu ntyja 'naan' juu naya t'man na jndë s'aa Jesús yohin.

Yuscu chjo jnda Jairo
(Mt 9:18-26; Mr 5:21-43)

⁴⁰ Tejndya nnda' Jesús ndaandue. Juu xjen na jndui' jon v'aandaa, m'an ncüii tmaan' nn'an, nein jndyihan na tyjee' ntcüe' jon, ty'onhan cüenta jon ng'e tsoñ'enhan cominndoo'han na ncüjee' ntcüe' jon. ⁴¹ Majuu xjen'ñeen tyjee'non ncüii ts'an na

jndyu Jairo. Juu jon conintque ntyja 'naan' vats'on 'naan nn'an judíos juu tsjoon'ñeen. Tconxye juu tonnon Jesús, tcan juu na cja jon vaa' juu. ⁴² Ee m'aan jnda jon yuscu na ninncüii ts'onhin na tu-ihin, jndë ncho've chuu' juu, majo' jndë vave' juu.

Ndo' viochen xjen na ñjon Jesús nato na vja jon vaa' Jairo'ñeen, s'aahan' na tyen jndyi vja jon ng'e na jndye jndyi nn'an. ⁴³ Ndo' quii' nt'an nan'ñeen m'aan ncüii tsanscu na jndë ncho've chu vii' juu na coc'a neoon' juu. Ndo' jndë ntycüii xoquitu' 'naan' juu na cont'a ndoto nasihin, majo' min'ncüiihan tajndëë jnan'n'manhanhin. ⁴⁴ Tatsindyoo'hin toxen' Jesús, jo' t'uui juu 'ndyo ndiaatco na cüe jon. Ndo' ninñoon' tacüentyjee' na coc'a neoon' juu. ⁴⁵ Ndo' na tui na nnda', jo' taxee' Jesús, tso jon:

—¿Nin juu t'uui ja?

Tsoñ'en nan'ñeen jnduehan na tyí'quindiohan. Ndo' jo' tso Pedro:

—Nnda' ta, jndye jndyi nn'an jndë condiquinto' ngia' ata nchjehan' 'u' cont'ahan.

⁴⁶ Majo' t'a Jesús, tso jon:

—M'aan nin ts'an na vii' na t'uui ja. Ee nchji ya na jndë tijnt'ue najndei na condui ja na jn'man tsan'ñeen.

⁴⁷ Ndo' juu tsanscu'ñeen, vi na jndë taa' ts'on juu na ntyjii Jesús nchu vaa na s'aa juu, sindyoo'cyahin nnon jon na coviquijnty'ehin. Tco'xye juu na tonnon jon. Ndo' tondëë tsoñ'en nn'an, tji' jndyoyu juu nin ng'e'ñeen na t'uui juu ndiaa' jon, ndo' ntyja na ninñoon' na jn'man juu.

⁴⁸ Ndo' tso Jesús nnon juu:

—'U' jnda, ng'e na mavantyja tson' ja, jo' na jndë jn'man'. Nanein cja' ntcüe' va' na min'ncüii tajñuaan' ts'on 'u'.

⁴⁹ Ninvaa na itsinin Jesús ndo' tyjee'non ncüii ts'an na jnan vaa' juu Jairo'ñeen, juu tsan na conintque vats'on. Itso tsan'ñeen nnon jon:

—Jndë tue' yuscuchjo jnda'. Tavintsichjuntyi'chen' taha'.

⁵⁰ Majo' jndyii Jesús na nnda' tso tsan'ñeen. Jo' tso jon nnon Jairo:

—Tyi'nty'ue', xia'ntyi cantyja tson' ja, ya jo' ntjo ya ntcüe' yuscuchjo jnda'.

⁵¹ Ndo' vi na jndë tuee' jon vaa' Jairo'ñeen, xia'ntyi nquii jon taquee' jo' yo Pedro yo Santiago yo nin'Juan, manin' yo nn'an na nda yuscuchjo'ñeen. ⁵² Majo' tsoñ'en nn'an na m'an juu v'aa'ñeen jndei conan'xuaahan, cotyueehan ntyja 'naan' juu ts'oochjo'ñeen. Ndo' tso Jesús ndëëhan:

—Quitsacüentyjee'ho' na cotyueeho' ee chito jndë tue' juu, ve' itso juu.

⁵³ Majo' joochan ve' toncohan Jesús ng'e ngio yahan na jndë tue' juu yu'ñeen. ⁵⁴ Ndo' t'uui jon nt'ö juu, jndei sinin jon, tso jon:

—'U' nian, quinanquintyja'.

⁵⁵ Maquintyjachen tando' nnda' juu ndo' ninñoon' jnanquintyja juu. Ndo' juu Jairo yo scuu' jon, t'ua Jesús ts'ian ndëëhan na ncyahan 'nan na ntcüa' yuscuchjo'ñeen. ⁵⁶ Ndo' joo nan'ñeen, tevee' jndyi ngiohan na vando' nnda' ndahan, majo' tquen Jesús jñ'oon ndëëhan na min'ncüii nnon ts'an tyi'nduehan nchu vaa 'nan na s'aa jon.

9

*I'ua Jesús ts'ian ndëë nn'an na ncho've
(Mt 10:5-15; Mr 6:7-13)*

¹ Jndë na sincüi Jesús nn'an na ncho've, juu najndei na condui jon, tyincyaa jon na quinan'xuanhinhan' cha' ndëë ntji'han ncüii cüii nnon yotyia, ndo' na nndëë nnan'n'manhan nn'an na conan'xuan ntycu. ² T'ua jon ts'ian ndëëhan na c'oncyahan jñ'oon ntyja 'naan' na ico'xen Tyo'ts'on nn'an ndo' na nnan'n'manhan nn'an v'i. ³ Tso jon ndëëhan:

—Min'ncüii 'nan tyi'ntsay'onho' na nc'oho' nato, min ts'oon na ntyjaho' na nc'oho', min tjanche na ngocue s'on, min 'nan na ntcüa'ho', min xoquitu', min ve ntjo ndiaa tyi'ntsay'onho'. ⁴ Ndo' min'cya ro vaa' ts'an na ntsqueho', quintjoho' jo' ata xjen na nndui' ntcüe'ho' juu tsjoon'ñeen. ⁵ Ndo' min-ninchen tsjoon na tyi'nin'cy'on nn'an cüenta 'o', juu xjen na condui'ho' jo', quinan'cyaaho' ts'ojndë na chuu' ng'eho'. Ndö' vaa quint'aho' cha' cüji' jndyoyuhan' nacjo nan'ñeen na taty'onhan cüenta jñ'oon' nquii Tyo'ts'on.

⁶ Ndo' nque nn'an ncho've'ñeen jndui'han, ty'ehan tsochen njoon quijndë, toninncyahan jñ'oon naya ndo' tonan'n'manhan nn'an v'i na m'anhan ncüii cüii joo.

*Ndicüaa' ts'on Herodes ntyja 'naan' Jesús
(Mt 14:1-12; Mr 6:14-29)*

⁷ Juu Herodes, tsan na toco'xen ndyuaa Galilea, jndyii jon jñ'oon ntyja 'naan' tsoñ'en 'nan na tots'aa Jesús. T'man totsiquijñ'eenhan'hin ee minndyechen nn'an tonduehan na jndë vando'

nnda' Juan na tue' juu, ng'e jo' na its'aa Jesús joo ts'ianmin'. ⁸ Ndo' minndyechen nn'an tonduehan na nquii Elías jndë tityincyoo' nnda'hin. Ndo' mañoon vendyehan tonduehan na jndë vando' nnda' ncüii nque nan'ñeen na toninnnya jñ'oon' Tyo'ts'on nchu vaa 'nan na nnguaa. ⁹ Majo' itso Herodes:

—Nquii Juan jndë tue' jon, ee ncö t'ua ts'ian na jnan xquen tsan'ñeen. Nquii tsanva', ¿Nin ts'an conduihin na tijndye jñ'oon na mandyi ntyja 'naan' juu?

Ng'e na nnda', tojoo' ts'on Herodes na nndyiaa' jon Jesús.

Tyincyaa Jesús na tcüa' 'on min nannon
(Mt 14:13-21; Mr 6:30-44; Jn 6:1-14)

¹⁰ Nn'an na ncho've na t'ua Jesús ts'ian ndëëhan, vi jndë na sque ntcüe'han, jnan'quindyiihan jon tsoñ'en 'nan na jndë tont'ahan. Ya jo' tachu jonhan ndo' ty'ehan na ninnquehan ncüii joo ndyoo' tsjoon Betsaida. ¹¹ Majo' nque nn'an na jndye jndyi'hin, vi na jndë taa' n'onhan na nnda', tentyahan toxen' jon. Ty'oon jon cüenta nan'ñeen ndo' totsinin jon ndëëhan ntyja 'naan' na ico'xen Tyo'ts'on nn'an nchu vaa na cotsam'adhan. Ndo' sin'man jon ntyjehan nanv'i.

¹² Xjen na vaman, nque nn'an na ncho've'ñeen, tentyjaa'hin nnon jon. Jnduehan:

—Quijñon' nanmin' na quindui' ntcüe'han na nc'ohan njoon quiyndë yo rancho 'naan nn'an na m'an xi'jndio na quiynt'uehan yuu ya na ntsquehan ndo' na nnan'jndahan 'nan na ntcüa'han, ng'e ntjoohin najon na m'an nein, ve' quii' jndëëhan'.

13 Majo' t'a jon, tso jon ndëëhan:

—'O' ncyaho' 'nan ntcüa'han.

T'a nan'ñeen, jnduehan nnon jon:

—Aa já xia'ntyí nin'on tan' tyoo' na y'õn yo ve quitscaa. Majo' ¿Yuu xjen'ñeen' na nninnonhan'? Taquintyja xe na aa ntsanan'jndá 'nan na ntcüa' tsoñ'engan.

14 Joo nannon'ñeen its'aahan' cha'na 'on minhan. Majo' itso Jesús ndëë joo ncho've nn'an na totsay'onhan jñ'oon yohin:

—Quint'aho' na cüendyuaa nanmin' na venn'an venn'an ncho'nquihan na ncüii cüii tmaan'.

15 Ndo' jnt'ahan na nnda', ndo' tyecüendyuaa tsoñ'en nan'ñeen. 16 Jndë jo' ty'oon Jesús cüenta joo 'on tan' tyoo' yo ve quitscaa'ñeen. Jnonndë jon quiñoon'ndue, tyincyaa jon na ncyá ya Tyo'ts'on ntyja 'naan'han'. Jndë jo' tyjee jon xjen ntan'han', tyincyaa jonhan' ndëë nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon na ncyahinhan' ndëë nan'ñeen. 17 Ndo' tsoñ'en nan'ñeen tcüa' tacjohan, ata jnty'ichenhan' 'nan na tcüa'han. Ndo' nque nn'an na tonan'jonhan yo Jesús, jnan'quitoo'han ncho've ntque yo ntan' na jnty'ihan'.

*Icüji' jndyoyu Pedro na condui Jesús Mesías
(Mt 16:13-19; Mr 8:27-29)*

18 Ncüii jon xjen na m'aan Jesús ncüii joo na ninnquii jon na itsinin jon nnon Tyo'ts'on, juu xjen'ñeen nque nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon, squenonhan na m'aan jon. Taxee' jon ndëëhan, itso jon:

—¿Nin juu conduce nn'an na condui ja?

19 T'ahan 'ndyo jon, jnduehan:

—M'an nn'an na conduehan na 'u' Juan, tsan na totsiquindëe' nn'an. Ndo' vendyechen nn'an conduehan na 'u' Elías. Ndo' mantyi m'an nn'an na conduehan na 'u' ncüii nque nn'an na ndyu na toxen'chen toninncyaa juu jñ'oon' Tyo'ts'on, na jndë vando' nnda'.

²⁰ Ya jo' taxee' Jesús ndëëhan, itso jon:

—Ndo' 'o' je', ¿Nin juu condueho' na condui ja?

T'a Pedro, itso jon:

—'U' condui nquii Mesías na sijnda' Tyo'ts'on na jndyo'.

*Itsiquindyi Jesús ntyja na ngenon jon navi' t'man
(Mt 16:20-28; Mr 8:30-9:1)*

²¹ Ndo' jaa' jñ'oon sinin jon ndëëhan na min'ncüii nnon ts'an tyi'nduehan na nnda'.

²² Ndo' mantyi tsontyichen jon ndëëhan:

—Ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, mancüixjen tsixuan na ngenön jndye nnon navi'. Ee nn'an na conintque ndëë ntyjëëhë nn'an judíos, yo ntyee na conintque ndëëhan, yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, nc'onhan na tyi'cuee' n'onhan ja. Majnda' na nnan'cuee'han ja. Majo' juu xuee na jndë ndye na t'iö, ngüant'ö xcö.

²³ Ndo' tsoñ'en nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon, tso jon ndëëhan:

—Min'ninchen ts'an na nin'quitsixuan juu ntyja njan, icanhan' na cüjihin ntyja na itsitiu nquii juu, min xe na aa ntscuee'han'hin cha'xjen na ntscuee'han' ja. Ndo' mantyi quindyotsijonhin ntyja na mats'a. ²⁴ Ee minnichen ts'an na incyaahin na quitjon juu min'cya nnon 'nan

na ngenon juu ng'e na m'aan juu ntyja njan, ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan' tsan'ñeen. Majo' minnichen ts'an na int'ue nquii nchu vaa nts'aa cha' ntjo yahin tonnon jon, mave' jnaan' jo' ngitsu ñuaan' juu. ²⁵ Mang'e na nnda', ¿Yuu vaa na ite-jndeihaan' ts'an min xe na aa ninvaa tsonnangue cuaahan' 'naan' juu ee xe na aa nnda' na ntyja ts'on juu, itsityuii' nquiihin, oo itsiquitsu nquiihin? ²⁶ Ndo' minnichen ts'an na m'aan na jnaan' juu ntyja njan ja, yo ntyja 'naan' jñ'oon naya njan, ja na condui ts'an na jnan quiñoon'ndue, nc'ön na ngüejn'an ntyja 'naan' tsan'ñeen. Nts'aahan' na nnda' juu xjen na nndyö nnt'a na ntco'xën tsoñ'en yo na condit'maan' ja, ndo' yo na condit'maan' nquii Tyëhö' yo ángeles na ji'ua conduihan. ²⁷ Jñ'oon na mayuu' na matsjö ndëëho', ñ'en minndyeho' na m'anho' ntjoohin xe'cüje tyuaa'ho' ata njnty'ia jndyeeho' juu na itye'ntjon Tyo'ts'on.

*Ntyja na siñoonhan' Jesús
(Mt 17:1-8; Mr 9:2-8)*

²⁸ Tëca cha' nen xuee na sinin Jesús jñ'oonmin', ndo' tay'oon jon Pedro yo Santiago yo nin'Juan, tëva jon ncüii tyo' yohan na ntsinin jon nnon Tyo'ts'on. ²⁹ Ndo' viochen xjen na itsinin jon nnon Tyo'ts'on, ncüiichen nnon siñoonhan' nnon jon, ndo' s'aahan' na quichi'tyen ndiaa' jon cha'vijon condui ndui' chon tsuee. ³⁰ Ndo' quitquenho' cüenta, tityincyoo' ve nannon na conan'neinhan yo jon, nquii Moisés yo Elías. ³¹ Joohan sixueehan' xi'jndio na ninvaahan, ndo' jnan'neinhan yo jon ntyja 'naan' navi' na ngenon jon na ngue' jon Jerusalén cha'xjen na jndë sijnda' Tyo'ts'on.

³² Ndo' Pedro yo nn'an na tom'an yohin, jaa' jndyi nchje tsantsjonhan, majo' xjen na tji'han tsantsjon ndëëhin, jnty'iahan na quixuee na tsixuan Jesús ndo' mantyi jnty'iahan ve nannon'ñeen na m'anhan ngiaa' jon. ³³ Juu xjen na jndui' ntcüe' nan'ñeen na m'aan Jesús, itso Pedro nnon jon:

—Nnda' ta, ya jndyi vaa na m'an ntjoochin, cüa, nnan'yá ndye xque'ncüan', cüi'han' cüenta', ncüiichen cüentaa' nquii Moisés ndo' ncüiichenhan' cüentaa' juu Elías.

Nnda' tso jon ng'e ve' sininto jon, ta'nan sitiü jon. ³⁴ Ninvaa na tsinin jon jñ'oonmin', ndo' jndyocue ncüii chincyu na iscu'han'hin. Mioon jndyi tyuehan xjen na tyioo chincyu'ñeen xi'jndiohan. ³⁵ Ndo' quityquii' juu chincyu'ñeen je', tic'uaa jndyee' nquii Tyo'ts'on, itso jon:

—Ndöhin jnda na venchji jndyihin. Quindyeho' jñ'oon na itsinin jon.

³⁶ Jndë na tic'uaa jndyee' Tyo'ts'on, xjen na jnty'ia nnda'han, ninnquii Jesús vi m'aan. Ndo' juu xjen'ñeen min'ncüii nnon ts'an ta'nan jnduehan ntyja 'naan' juu nan'ñeen na jnty'ia ndëëhan.

Sin'man Jesús ncüii yus'a chjo

(Mt 17:14-21; Mr 9:14-29)

³⁷ Ndo' tonco ncüiichen xuee ya na jndë jndyocue ntcüe'han juu tyo'ñeen, tēquitjon ncüii tmaan' nn'an na jndye jndyi joochan. ³⁸ Quii' juu tmaan'ñeen, sixuaa ncüii ts'an, tso juu:

—Nnda' ta, quitsa' vi naya'ñeen na quindyia' chjo nin 'nan iquenon yus'a chjo jnda, majuuñ'en juu na tuihin. ³⁹ Ndo' ncüii yutyia na nay'oonhin, ndo' xjen na itsijaa'han' cjoo' juu, its'aahan' na

jndei itsixuaa juu. Coquenhin ndo' condui' chon' 'ndyo juu. Yo nc'ua jndyi i'ndyihan'hin ndo' itsintycüiihan' najndei juu. ⁴⁰ Ndo' nque nn'an na cotsay'on jñ'oon yo 'u', jndë s'aa ty'oohan na quitji'han juu yutyiava', majo' tajndëë nt'ahan.

⁴¹ T'a Jesús, tso jon ndëë nn'an na totsay'onhan jñ'oon yo jon:

—'O' nn'an na tyi'cantyja n'onho' min tyi'xoncüe na conan'tiuho'. ¿Tsa'nnda' xjen vio na jndë jöm'an yo 'o' na matsiquii ts'ön 'nan na cont'aho'?

Ndo' tso jon nnon tye lu chjo'ñeen:

—Quindyoyon' lu jnda'hö' ndöhin.

⁴² Ndo' juu xjen na ndyotsindyoo'hin, isquioo yutyia'ñeenhin, ndo' jndei coquenhin, majo' sityia' Jesús juu yutyia'ñeen. Sin'man jonhin ndo' tyincyaa jonhin nt'ö tye juu. ⁴³ Ndo' tsoñ'en nn'an na jnty'ia na nnda', vacue t'oon n'onhan ntyja 'naan' na t'man najndei na condui nquii Tyo'ts'on.

Ndo' viochen xjen na tsoñ'en nn'an tovavee' ngiohan ntyja 'naan' 'nan na tots'aa jon, sinin jon ndëë joo nn'an na totsay'on yo jñ'oon na toninncyaa jon, tso jon:

Itsiquindyi nnda' Jesús ntyja 'naan' na nnan'cuee' nn'anhin

(Mt 17:22-23; Mr 9:30-32)

⁴⁴ —Ya ya quitqwenho' cüenta jñ'oon na matsjö ndëëho'. Ja na condui tsans'a na t'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na cö'xën tsoñ'en nn'an, nninncyaa ts'an cüenta ja nduee nn'an.

⁴⁵ Majo' tataa' n'onhan nchu vaa itsiquindyi jñ'oonva' ng'e iscu' Tyo'ts'on na ncüaa' n'onhinhan'. Ndo' mantyi ncyaaahan na

nta'xee'ntyichenhan nnon jon nchu vaa itsiquindyihan'.

¿Nin juu na njonntyichen condui?

(Mt 18:1-5; Mr 9:33-37)

⁴⁶ Xjen'ñeen joo nn'an na ncho've, tonan'jndyehan jndyuehan nin ncüii nquehan njonntyichen ndui' quii' nt'an ntyjehan. ⁴⁷ Ng'e na nchjii Jesús na nnda' vaa na tondyii' n'onhan, jo' ty'oon jon ncüii yuchjo, s'aa jon na cüentyjee' juu na tongiaa' jon. ⁴⁸ Jndë jo' tso jon ndëëhan:

—Yuchjova, min na chjohin ngioho', majo' chuhan' na cüineinho'hin, ng'e na conan't'maan'ho' ja. Ee xe na aa njon ncüii yuchjo ngioho' cha'na juu, ya jo' itsi'manhan' na ja neinho'. Ndo' xe neinho' ja, ya jo' mantyi neinho' nguii Tyo'ts'on na t'ua jon ts'ian nnön na jndyö. Minninchen ncüii 'o' na iju'cjehin quii' nt'anho', ndo' min tyi'quitsijñ'oon' juu na ntsiquinjon nquiihin, juu tsan'ñeen t'man conduihin naijon na ico'xen Tyo'ts'on.

Nn'an na tyi'quinan'vehan nacjö, conduihan nn'an na m'anhan ntyja njan

(Mr 9:38-40)

⁴⁹ Ndo' t'a Juan, tso jon nnon Jesús:

—Nnda' ta, jnty'íá ncüii ts'an na yo xue' icüji' juu yotyia quii' n'on nn'an. Ndo' jnduë nnon juu na tavints'aa juu na nnda' ng'e tyi'cay'oon juu jñ'oon yo jaa.

⁵⁰ Majo' tso Jesús nnon tsan'ñeen:

—Tyi'ndueho' na tants'aa juu na nnda', ng'e ts'an na tyi'tsuehin nacjo', itsijonhin ntyja 'nan'.

Itsityia' Jesús Santiago yo nin'Juan

⁵¹ Ya na jndë tindyo na ngüentyja xjen na ngava ntcüe' Jesús quiñoon'ndue, ya jo' ninncüii ntyjii jon na vja jon Jerusalén. ⁵² Jo' jñon jndyee jon vendye nn'an na c'ohan ncüii tsjoon chjo na m'an nn'an Samaritanos na nnan'jnda'han na nguee' jon tsjoonhan. ⁵³ Majo' joo nn'an tsjoon'ñeen tyi'quint'ue n'onhan na ntjo jon jo' ng'e taa' n'onhan na vja jon Jerusalén. ⁵⁴ Majo' juu Santiago yo nin'Juan na conan'jon yo jñ'oon na toninncyaa jon, ya na jnty'iahan na nnda' jnt'a nn'an samaritanos'ñeen, jnduehan:

—Nnda' ta, ¿Aa ngüangue' na nnt'á cha'na s'aa ngüii Elías? ¿Na ngitán chon na nnanhan' quiñoon'ndue na quiiohan' cjo nanmin' na ntscohan'hin?

⁵⁵ Majo' tequen Jesús, t'man jon ndëëhan, tso jon ndëëhan:

—'O' min ndicüaa' n'onho' nin ncüii nnon na nan'xuanho'. ⁵⁶ Ee ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, chito jndyö na ncüji' na cotando' nn'an. Ja jndyö na ntsin'man ñuaanhin.

Ya jo' ty'entyichenhan na ntsquehan ncüiichen tsjoon chjo.

*Nn'an na nin'quinan'jonhan ntyja 'naan' Jesús
(Mt 8:19-22)*

⁵⁷ Viochen xjen na co'ohan nato, tso ncüii ts'an nnon Jesús:

—Ta, ncjö yo 'u', minyuuchen na vja'.

⁵⁸ Ndo' t'a Jesús 'ndyo juu, itso jon:

—Ndyondye min ndue' na coto' o', ndo' quintsahin' min ntycyaa o', majo' ja na condui

ts'an na jnan quiñoon'ndue, min yuu na ngüajndyëë, tyi'jnda'.

⁵⁹ Ndo' tso Jesús nnon ncüiichen ts'an:

—Quindyotsijon 'u' yo jñ'oon na mancyä.

Majo' t'a tsan'ñeen 'ndyo jon, tso juu:

—Nnda' ta, ncyä' chjo jñ'oon na ndix'ëntyëchën tyëhö', ndo' ya na jndë ty'iu jahin, ya jo' yuu' je', ntsijon ja yo jñ'oon na mancyä'.

⁶⁰ Majo' sintcüe' Jesús jñ'oon nnon juu, tso jon:

—M'aan nn'an na itsijonhan'hin cha'vijon nt'oohan. Quity'iu nquehan ntyjehan. Majo' 'u' cja' ncyä' jñ'oon ndëë nn'an na quita'nguee'han na ntye'ntjon Tyo'ts'onhan.

⁶¹ Ndo' tso ncüiichen ts'an nnon jon:

—Ta, ntsijon ja yo jñ'oon na mancyä' ndo' yo ts'ian na matsa', majo' ncyä' chjo jñ'oon na jöcüan jndyëë nn'an v'a, jndë jo' yuu' ncjö yo 'u'.

⁶² T'a Jesús 'ndyo juu, itso jon:

—Minninchen ts'an na ita' juu na vjatsijonhin ntyja njan ndo' ninnquii'chen ñjon ts'on juu naijon na jndë jnty'ii juu, itsijonhan' tsan'ñeen cha'vijon ts'an na it'uii larao na itsituu juu tyuaa, ndo' ninnquii'chen vequen juu toxen' juu. Je'cüjnt'uehin quityquii' na ico'xen Tyo'ts'on nn'an nchu vaa na cotsam'anhän.

10

I'ua Jesús ts'ian ndëë nn'an na ndyenn'an ncho'nqui vantjo' ve

¹ Jndë na tenon nan'min', tjintyichen Jesús ncüiichen vi ndyenn'an ncho'nqui vantjo' ve nn'an. Ndo' t'ua jon ts'ian ndëëhan na ve vehan

nc'o jndyeehan ncüii cüii tsjoon yo ncüii cüii joo najon na ndëcya ncja nquii jon.

² Vitjachen na nndui' nan'ñeen na ty'ehan, itso jon ndëëhan:

—Jndye nn'an m'an na tacondyehan jñ'oon naya. Itsijonhan'hin cha'vijon ntjon na jndë tman. Majo' nn'an na cotantjon na ntyjehan juuhan', min'chjo tyi'jndyehan. Ve' ng'e jo', quitanho' nnon Tyo'ts'on na nquii jon 'naan' jon joo ntjon'ñeen, na quijñonntyichen jon nn'an na cotantjon na ntejndeihinho' na ntji' jndyoyuho' jñ'oon naya njan ndëë nan'ñeen. ³ Ndo' tson-tyichen jon ndëëhan: Cüa, c'oho' najon na jndë tsjö ndëëho'. Quitquenho' cüenta, 'o' na con-duit' na ya nn'anho', ma'ua ts'ian ndëëho' na nc'onho' quii' nt'an nn'an natyia nn'anhan. Itsijonhan' ntyja 'naanho' cha'vijon na m'an quinman quii' nt'an lobo. ⁴ Tyi'ntsay'onho' che na ñjon xoquitu', min chetsja', min ntcoon. Ndo' chito jndye jndyi jñ'oon na nnan'neinho' yo nn'an na ntjonho' nato. ⁵ Ndo' minnichen v'aa najon na ntsqueho', ncya jndyeeho' ts'on joo nn'an m'an juu v'aa'ñeen. Quindueho' ndëëhan: “O' ntyjë na m'anho' v'aavahin, ncya Tyo'ts'on na tajñ'man ts'onho' na tonnon jon.” ⁶ Ndo' joo nn'an na m'an jo', xe nan'xuanhan na ncy'onhan cüenta juu naya na tajñ'man ts'onhin, ya jo' nndui cha'xjen na cotanho'. Majo' xe na aa tyi'quinan'xuanhan na ncy'onhan cüenta juu nay'ñeen, tyi'xe'quintjohan' yohan. ⁷ Ndo' minnichen v'aa na ntsqueho', jo' quintjoho'. Ndo' min'cya ro 'nan na nninncyahan na ntcüa'ho', jo' cüa'ho' ndo' cüeho'han'. Ee chuhan' na nndaho' 'nan na icanhan' 'o' ntyja

'naan' na cotyentjonho' nnon Tyo'ts'on, cha'xjen juu tsan na ivantjon tsixuan juu na ncy'oon juu cüenta 'nan na ivantjon juu. ⁸ Min'cya ro tsjoon na ntsqueho' ndo' ncy'on nan'ñeen cüentaho', cüa'ho' minninchen 'nan na nnincyahan ndëëho'. ⁹ Ndo' quinan'n'manho' nn'anv'i na m'an jo' ndo' quindueho' ndëë nn'an tsjoon'ñeen: 'O' ntyjê, jndë tentyja xjen na nninncyaho' na ntco'xen Tyo'ts'on 'o' nchu vaa na cotsam'anho'. ¹⁰ Majo' xe na aa ntsqueho' ncüii tsjoon ndo' min tyi'cy'on nan'ñeen cüentaho', quindui' ntcüe'ho' nata tsjoonhan na quitji' jndyoyuho' nacjohan. ¹¹ Quindueho' ndëë nan'ñeen: Juu ts'ojndë tsjoonho' na chuu' ng'ê, conan'cyáhan'. Cont'á na nnda' cha' cüaa' n'onho' na tyi'nin'cy'onho' cüenta juu jñ'oon' Tyo'ts'on. Majo' quitquenho' cüenta na jndë tentyja xjen na ninncyaho' na ntco'xen jon 'o' ntyja na cotsam'anho'. ¹² Jñ'oon na mayuu' na matsjö ndëëho', ya na ngüentyja xjen na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an nchu vaa na jndë jnan'tjahan nnon jon, vi'ntyichen ntquenon nn'an na tyi'cy'onhan cüenta 'o', chintyi juu navi' na tqunenon joo nn'an tsjoon Sodoma.

*Vi' ntquenon nn'an njoon na tyi'nin'quinan'quindëhan
(Mt 11:20-24)*

¹³ “'O' nn'an tsjoon Corazín, vi' jndyi ntquenonho'. Mantyi 'o' nn'an tsjoon Betsaida, vi' jndyi ntquenonho'. Ee nque nn'an tsjoon Tiro yo Sidón, xe na aa si'man ndëëhan nchu vaa najndei na condui ja cha'xjen na jndë si'man ndëë nqueho', ya jo' cje ro jndë ntcüe' n'onhan jnanhan. Ee joo nan'ñeen, cha' tsi'manhan' na

contcüe' n'onhan jnanhan tonnon Tyo'ts'on, tcüehan ndiaatsja' ndo' tyiohan tsjaa' nquenhan. ¹⁴ Mang'e jo', juu xjen na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' jnanhan, jantychen nt'uiivi'han' 'o', chichen nque nn'an Tiro yo Sidón'ñeen. ¹⁵ Ndo' mantyi 'o' nn'an tsjoon Capernaum, ¿Aa ng'e jndye ts'ian t'man na tots'a tyquii' nt'anho', jo' cotji'ho' cüenta na ntsqueho' quiñoon'ndue? Jñ'oon na mayuu', ncju' Tyo'ts'on 'o' naijon na m'an nt'oo. Mana ngitsuñ'en tsjoonho'."

¹⁶ Ndo' itsontychen jon ndëë nan'ñeen na t'ua jon ts'ian ndëëhan: "Minninchen ts'an na indyii jñ'oon na coninncyaho', jñ'oon njan indyii juu, ndo' juu ts'an na vennoon' juu jñ'oon na concyaho', mantyi ivenoon' tsan'ñeen ja, ndo' nquii ts'an na ivenoon' juu ja, mantyi ivenoon' juu nquii jon na t'ua ts'ian nnön na jndyö."

Sque ntcüe' ndyenn'an ncho'nqui vantjo' ve nan'ñeen

¹⁷ Joo ndyenn'an ncho'nqui vantjo' ve nan'ñeen na t'ua Jesús ts'ian ndëëhan, sque ntcüe'han na m'aan jon na nein jndyihan. Jnduehan:

—Nnda' ta, xjen na cotjí' xue' na cotoxén yotyia na quindui'han quii' n'on nn'an, cota'nguee'han.

¹⁸ Majo' t'a jon, tso jon ndëëhan:

—Jnty'ia na jnan Satanás quiñoon'ndue na tyioohin cha'vijon chon tsuee na jndë tyuui' juu najndeí na tsixuan juu. ¹⁹ Quitquenho' cüenta, ja jndë tyincyá na conan'xuanho' juu najndeí na condui ja na c'oonhan' yoho'. Mats'a na nnda' cha' min na ndyueho' quindu, min quintjö, majo' min'chjo tantjonho'. Ndo' nnanho' yo tsoñ'en

najndei na tsixuan juu Satanás na m'aan juu nacjoho'. ²⁰ Majo' min na nnda', tyi'nc'onho' na neinho' ve' ntyja na cotjue'cje yotyia ndëëho'. 'O' c'onho' na neinho' ng'e quiñoon'ndue, jo' na jndë jndui ngueho'.

Itsi'manhan' na neiin' Jesús

(Mt 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Majuu xjen'ñeen, tyincyaa Espíritu Santo na neiin' ts'on Jesús. Tye' na itsinin jon nnon Tyo'ts'on, tso jon:

—Tye'hë, matsit'man' ja 'u' na condui 'u' na maco'xen' quiñoon'ndue yo tsonnangue. Ee joo jñ'oonmin', 'u' jndë ty'iu'han' ndëë nn'an na cotji' nquehan cüenta na jnda' jndyi nquenhan yo nn'an na jen t'man covaa' n'onhan ngiohan. Majo' nque nn'an na nty'iachen, jndë si'man'han' ndëëhan. Ncyaa ya 'u' Tye' na nnda' vaa na tëvee' nchji'.

²² Sininntyichen Jesús ndëë nn'an, tso jon: “Nquii tyëhö' Tyo'ts'on, tsoñ'en jndë tyincyaa jon nt'ö. Ndo' tanin ts'an na ivaa' ts'on nchu tsixuan na condui ja jnda jon, xia'ntyí nquii jon ntyjií. Min tanin ts'an na ivaa' ts'on nchu vaa condui nquii Tyëhö', xia'ntyí ncö na condui ja jnda jon ntyjihan', ndo' mantyi minnichen ts'an na nt'ue ts'ön na ncüaa' ts'on nchu vaa na tsixuan jon.”

²³ Xjen na tom'aan Jesús yo nn'an na conan'jonhan yo jñ'oon na toninncyaa jon na nin-nquehin, tso jon ndëëhan: “Ityio Tyo'ts'on jn'aan 'o' na m'anho' yo ja na cojnty'ia ndëëho' ts'ian na mats'a. ²⁴ Quindyeho' na matsjö, jndye nn'an na toninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ndyu na toxen'chen yo nin'nn'an na t'man tonduihan na totoxenhan, joo nan'ñeen tontyja jndyi n'onhan

na nin'quijnty'ia ndëëhan joo 'nan na cojnty'iaho' naneinhin, ndo' na nin'quindye jndyihan joo jñ'oon na condyeho', majo' ta'nan jnty'ia ndëëhan ts'ian na mats'a min tana jndyehan jñ'oon na mancyä.”

Jñ'oon ntyja 'naan' ts'an ndyuaa Samaria na tyi'quitsiquindyi nquii'han'

²⁵ Ya jo' ncüii ts'an na tsi'man nchu vaa it-siquindyi jñ'oon na tquen Moisés, tyjee' juu na m'aaan Jesús. Ve' nt'ue juu nchu vaa ngitso Jesús cha' quityii'han' ng'eehan'hin. Taxee' juu nnon jon:

—Nnda' ta, ¿Nin 'nan chuhan' na quits'a cha' ntsixuan na tyi'quintycüii na vando' ñuan njan?

²⁶ T'a Jesús 'ndyo juu:

—Juu jñ'oon na tquen Moisés, ¿nchu vaa it-siquindyihan'? ¿Nchu vaa na itsi'manhan' ya na matsijnan'han'?

²⁷ T'a tsan'ñeen, itso jon:

—Jñ'oon'ñeen, ndö vaa itsiquindyihan': Cüivenchji' nquii Tyo'ts'on na conduihin na ico'xen jon 'u' yo na xoncüee' tson', ndo' yo ninvaa ñuan 'nan' yo ninvaa na condëë matsa', ndo' yo ninvaa na jnda' xquen'. Ndo' mantyi itsiquindyichenhan': Cüivenchji' minnichen ts'an cha'xjen na vi'ntyjii nquii 'u'.

²⁸ Tso Jesús nnon juu:

—Jndyoyu jñ'oon na tsu'. Jñ'oonmin' quit-siquindë'han', ya jo' ntsixuan' na tyi'quintycüii na vando' ñuan 'nan'.

²⁹ Majo' juu tsan'ñeen, nin'cüji' ya nquiihin, taxee'nty' juu nnon Jesús:

—Ndo' ¿Nin juu ts'an na icanhan' na cüivenchji jahin cha'xjen na vi'ntyjii nquii ja?

³⁰ T'a Jesús, itso jon:

—Tom'aan ncüii ts'an. Jnan juu Jerusalén na vacue juu tsjoon Jericó, ndo' tjonhin nannty'uee. Tji' nan'ñeen 'naan' juu, ndo' jnan'quee'hanhin, jnty'ehanhin na vave' juu. ³¹ Ndo' sjonhan' na ncüii tyee 'naan nn'an judíos vacue jon juu nato'ñeen. Majo' ya na ntjii jon juu tsan'ñeen, ve' tancyaa jon ntyee', na tanon jon jo'. ³² Ndo' ncüiichen ncüii ts'an na tuihin tsjan Leví, manin' cüajon s'aa juu. Xjen na tuee' juu naijon na vaquityen tsan'ñeen, ve' tencyaa juu ntyee' na tenon juu jo'. ³³ Majo' ncüii ts'an ndyuaa Samaria na mantyi vja juu nato'ñeen, tatsindyoo'hin. Ndo' ya na jndyiaa' juu tsan'ñeen, tyioo na ndyia' jndyi juu nchjii jon. ³⁴ Tantyjaa'cya juu nnon tsan'ñeen. S'aa juu nasihin, tyio juu nchen' yo vinon nquii naijon na jnan'quee' nannty'uee'ñeenhin. Jndë jo' sityen juu ndiaa jo'. Ndë jo' juu quioo' na quintyjo juu, tyio juu tsan'ñeen nacjoo' o'. Tay'oon juuhin v'aa naijon na cotsque ya nn'an. Jo' tixee' juuhin. ³⁵ Ndo' ncüiichen xuee vi jndë mavja juu na tonnonchen, tyincyaa juu ve s'on denarios nnon nquii ts'an na vaa' v'aa'ñeen. Tso jon nnon tsan'ñeen: “Quitixee' ya' tsanvahin ndo' xe na aa vaa na ntsiquitsu'ntyi'chen' na matixe'hin, ya na ncüenön ntcü'ë, ya jo' ndyiönhan'.”

Ndö' jñ'oon sinin Jesús na tyi'quitsi'man nquii'han'. ³⁶ Ndo' taxee' jon nnon juu tsan'ñeen, tsan na tsi'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés:

—Joo ndye nan'ñeen, ¿Nchu vaa na macüji' cuenta? ¿Nin ncüii joochan na si'man juu na con-duihin ntyje juu tsan na tjon natë'?

³⁷ T'a tsan'ñeen, tso juu:

—Juu tsan na t'oon na ndyia' ro nchjii juu yo nquii tsan na tjon natë'.

Ndo' tso Jesús nnon juu:

—Mantyi 'u', cja' ndo' majuuntyihan' quitsa'.

Tja Jesús na m'aan Marta yo María

³⁸ Vi jndë sinin Jesús jñ'oonmin', tjantyichen jon yo nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon. Squehan ncüii tsjoon chjo yuu jon na m'aan ncüii tsanscu na jndyu Marta. Sintjoo' juu jon vaa' juu. ³⁹ Ndo' m'aan tyje juu na jndyu María. Juu tsanscu'ñeen tovaquityen juu ngiaa' Jesús na indyii juu jñ'oon na itsinin jon. ⁴⁰ Majo' Marta tavijndei juu yo ts'ian. Jo' tatsindyoo'hin nnon Jesús, tso juu:

—Nnda' ta, ¿Aa mandyia' na i'ndyii tyjöhö' ja na ninncö matsijñ'ön'? Quitsu' nnon juu na quitejndei juu ja.

⁴¹ T'a Jesús 'ndyo juu, tso jon:

—'U' ntyjë Marta, 'u' jndye jñ'oontiu m'an' na itsiquijñ'eehan' 'u'. ⁴² Majo' ninncüii vaa na icanhan' na quits'aa ts'an. Juu María jndë tjii juu naya'ñeen na njonntyichen tsixuanhan'. Ndo' min tyi'xe'quityjë naya 'naan' juu.

11

Itsi'man Jesús nchu vaa na nnan'nën nnon Tyo'ts'on

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

¹ Ncüii jon tom'aan Jesús ncüii joo na itsinin jon nnon Tyo'ts'on. Ndo' vi na jndë sinin jon, ncüii nque nan'ñeen na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon, tso juu nnon jon:

—Ta, quitsi'man' ndë nchu vaa nnan'něen nnon Tyo'ts'on, cha'xjen nquii Juan totsi'man jon ndëë nn'an na totsay'on yo jñ'oon na toninncyaa jon.

² T'a Jesús, tso jon ndëëhan:

—Xjen na conan'neinho' nnon Tyo'ts'on, quin-dueho':

'U' Tyé na m'an' quiñoon'ndue, quits'aahan' na ji'ua condui xue'.

Quitsa' na majndyentyichen nn'an ncyahan na ntco'xen'han ntyja na cotsam'anhan.

³ Ncya' 'nan na ntcü'á tyi'cüii xuee yu.

⁴ Ndo' quitsit'man tson' jnan na nan'xuán ee mantyi conan't'man n'ón tsoñ'en nn'an na conan'tjahin ndë.

Ndo' xjen na nin'quityii' yutyia ng'ee juu já, quitsiquindya' já na nt'uí quityquii'han'.

⁵ Mantyi itso Jesús ndëëhan:

—Cüa, nduë xe ncüiiho' m'aan ncüii ts'an na ya jñ'oon juu yo 'u', ndo' xoncüe tsjon ncja' na m'aan juu na ntsu' nnon juu: “Nnda' ntyjë, quite'jndei' chjo vi ndye tan' tyoo' ja. ⁶ Ng'e ncüii ts'an na ya jñ'oonhin yo ja jndë tyjee'non juu v'a na ve' ivenon ya juu. Ndo' ja ta'nan 'nan cuaa na nninncyaa na ntcüa' juu.” ⁷ Xe na aa nnda' vaa jñ'oon na ntsu' nnon tsan'ñeen na m'aan juu quii' vaa' juu, tyi'jndyaa' ntsintcüe' juu jñ'oon nnon' na ngitso juu: “Tyi'nin'quinaquintyja ja, ee jndë iscu'tyën 'ndyo v'a. Jndë mava cjoo' jndu ndo' jndë

conda ntsinda. Jo' je'quindëë na ntejndei 'nan na macan'." ⁸ Ndo' tsontyichen Jesús:

—Quindyeho' ntsjö ndëëho', min xe'quinanquintyja juu na ntejndei juu 'u' ng'e na ya jñ'oonhin yo 'u', majo' ng'e na tquen ya 'u' na macan'han', jo' na nnanquintyja juu na nninncyaa juu tsoñ'en 'nan na icanhan' 'u'. ⁹ Ndo' ng'e na nnda' vaa, ndö vaa 'nan na matsjö ndëëho': Quitanho' nnon Tyo'ts'on, ndo' nninncyaa jon na ncy'onho' cüentahan'. Yo mancha'chen n'onho' quijnt'ueho' na tonnon jon, ndo' ndijnda'han'. Mave' na qui'manho', ya jo' nnaan cha'vijon ncüii 'ndyo v'aa tondëëho'. ¹⁰ Ee minnichen ts'an na ican juu nnon Tyo'ts'on, ncy'oon juu cüentahan'. Ndo' nin juu na vaa na nt'ue, minnchuchen nninjnda'han'. Ndo' nin juu na itsic'uaa 'ndyov'aa, mancüiixjen nnaanhan'.

¹¹ “Nin ncüiiho' na m'aan jnda juu ndo' xe na aa ntcán juu quitscaa nnon' na ninjndo' juu, ¿Aa nninncyaa' ve' quitsu nnon juu? ¹² Oo xe na aa ntcán juu tsi'quitsjon nnon' na ntquii juu, ¿Aa nninncyaa' ve' quitsjö nnon juu? 'O' min tyi'xe'quint'aho' na nnda'. ¹³ Min na na tyia nn'an conduiho', majo' covaa' ya n'onho' na nninncyaho' 'nan na ya ndëë ndaho'. Majndeichen nquii Tyeho' na m'aan jon quiñoon'ndue, nninncyaa jon Espíritu Santo quii' n'onho' xjen na cotanho' nnon jon.

Condue nn'an na itsixuan Jesús yutyia tque Beelzebú (Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Ncüii jon tji' Jesús ncüii yutyia quii' ts'on ts'an na ndiquitsinin. Ndo' vi na jndë jndui' juu yutyia'ñeen, tco' ya nnda'han' tsan'ñeen, ya sinin

juu. Ndo' joo nn'an na jndye jndyi'hin, tëvee' jndyi ngiohan na nnda' vaa 'nan na s'aa Jesús. ¹⁵ Majo' vendyehan jnduehan:

“Tsanva', ve' yo ntyja 'naan' juu najndei na tsixuan Beelzebú, nquii yutyia tque, jo' na condëë icüji' juu yotyia quii' n'on nn'an.”

¹⁶ Majo' ñ'en minndyechen nan'ñeen na jnan'jnda'han ncüii jñ'oon na ntyja 'naan'han' ntyja n'onhan na ntsitjahn. Tanhan na quits'aa jon ncüii jn'aan cha' quitsi'manhan' na nquii Tyo'ts'on incyaa najndei na condui jon. ¹⁷ Majo' ntyjii Jesús nchu vaa na ndyii' n'onhan, jo' tso jon ndëëhan:

“Xe m'aan ncüii gobiernon na cot'on nn'an ndyuaa najjon na ico'xen jon, jñ'oon na mayuu' ndyuii' ntyja na ico'xen jon. Taxe'quindëë na ntjontyichenhin. Ndo' majo'ntyti ntyja 'naan nn'an ncüii v'aa, xe tyi'tjon' conan'neinhan yo ntyjehin, conan'tyuii' nquehan. ¹⁸ Ndo' majo'ntyti ntyja 'naan' juu Satanás. Xe na aa ic'on nquii juu ntyje yotyia juu quii' n'on nn'an, ya jo' ¿Nchu nts'aa juu na ntjontyichenhin ntyja na iquen juu xjen 'naan' juu quii' n'on nn'an? Nnda' vaa matsjö ng'e condueho' na ja ve' yo ntyja 'naan' najndei na itsixuan juu Beelzebú, jo' na macüji' yotyia quii' n'on nn'an. ¹⁹ Majo' xe na aa mayuu' na ntyja 'naan' najndei na tsixuan juu Beelzebú, jo' na macüji' yotyia quii' n'on nn'an, ya jo' it-siquindyihan' na mantyi nque ntyjeho' cotji'han yotyia'ñeen quii' n'on nn'an yo maninjuu najndei na tsixuan juu. Majo' ng'e na tyi'yuu' na nnda' vaa ntyja 'naan ntyjeho', jo' ntyja na nnda' cont'a nquehin icüji' jndyoyuhan' na cochue n'onho' na

cotji'ho' cüenta. ²⁰ Ng'e na macüji' ja yotyia quii' n'on nn'an yo najndei na condui nquii Tyo'ts'on, jo' itsi'manhan' na juu na ico'xen jon nn'an ntyja na cotsam'anhan, jndë tyjee'han' quii' nt'anho'.

²¹ “Juu Satanás, itsijonhan'hin cha'vijon ncüii ts'an na vaa najndei, majo' ja condui ts'an na t'manntiyichen najndei. Mangioho' ncüii ts'an na min nt'ö ts'ian tyia' 'naan', vaa najndei na tsixuan juu. Ya jndyi iquen juu cüenta vaa' juu. Ta'nán ngenon 'naan' juu na min. ²² Majo' xjen na aa ncüjee' ncüiichen ts'an na jndeytyichen, chichen nquii juu, ya jo' xe'quindëë nts'a juu yo tsan'ñeen. Tsoñ'en nt'ö ts'ian na itsiqui ts'on juu, ncüji' tsan'ñeenhan' ndo' 'naan' juu nninnycyaa jonhan' ndëë nn'an na conan'jon jñ'oon yohin.

²³ “Nin juu na tyi'c'oon ntyja njan, m'aan tsan'ñeen nacjö, ndo' nin juu na tyi'quitsitjon nn'an yo ja, itsintcüe' juu nn'an na tyi'canyja n'onhan ja.

*Na co'o ntcüe' yotyia quityquii' ts'on ts'an
(Mt 12:43-45)*

²⁴ “Ncüii cüii yutyia, xjen na jndë tji'han'hin quii' ts'on ts'an, ve' inannonto juu ndyuaa na ta'nán ndaa, int'ue juu yuu jon ngüajndyee juu. Ndo' ng'e ta'nán ntjii juu, itso juu: Jö ntcü'ë quii' ts'on juu ts'an najjon na jnt'ui. ²⁵ Majo' ya na nguee' ntcüe' juu jo', ntjii juu quii' ts'on tsan'ñeen cha'vijon ncüii v'aa na jndë ta ndo' tijnda' yahan'. ²⁶ Ndo' na nnda', ncja juu na ndyochu juu mañoon ntyque' yotyia na vi'ntyichen, chichen juu. Jo' nc'oque'han' quityquii' ts'on tsan'ñeen

ndo' nc'onhan jo'. Ndo' mats'iañ'en jen vaan-tyichen na ntquenon tsan'ñeen, chito na toquenon jndyee juu.”

'Nan na nninncyaaahan' na mayuu' na neiin' ts'an

²⁷ Xjen na itsinin Jesús jñ'oonmin', ncüii tsanscu na m'aan quii' nt'an nn'an na jndye jndyi'hin, sue juu jndyee', tso juu nnon Jesús:

—Incyaa Tyo'ts'on na neiin' juu ts'an na singui 'u' ndo na siquitei' jon 'u'.

²⁸ Majo' t'a Jesús 'ndyo tsanscu'ñeen, itso jon:

—Juu jñ'oon na tsu', min na mayuu'han', majo' joo nn'an na condye jñ'oon' Tyo'ts'on ndo' cota'nguee'hinhan', conduihan nn'an na neinntyichen.

Nn'an na tyia nn'anhin cotanhin na ndui ncüii jn'aan

(Mt 12:38-42; Mr 8:12)

²⁹ Ya na jndë tijndye nn'an tēncüii xi'jndio ngiaa' Jesús, ta' jon sinin jon jñ'oon ntyja 'naan' jon, itso jon:

—Nn'an na m'an neinhin, tyia jndyi nn'anhin. Jo' na je'ncyaa na njnty'iahan jn'aan na cotanhin. Xia'ntyí juu jn'aan na totsixuan Jonás, jo' na nninncyaa Tyo'ts'on na njnty'iahan. ³⁰ Ee nquii Jonás'ñeen, totsixuan jon jn'aan ndëe nn'an tsjoon Nínive ng'e xuee na jndë ndye na tio quitscaa t'manhin, jo' sin'man Tyo'ts'onhin. Mannda' vaa itsijonhan' ja na condui tsans'a na i'ua jon ts'ian nn'ön na coxën tsoñ'en nn'an, ntsixuan ja jn'aan ndëe nn'an na m'an naneinhin. ³¹ Nque nn'an na m'an nanein, ya na ngüentyja xjen na ntco'xen Tyo'ts'onhan ntyja 'naan' jnanhan, juu

tsanscu na tocoxen jon nn'an ndyuaa tontyja na condui' ncjuu tsonjn'aan, ntcüi nnda' jon, ndo' mantyi joo nn'an na m'an nanein na ngovjehan, ntcüi nnda'han juu xjen'ñeen. Ndo' juu tsanscu'ñeen nnts'aa jon jnan nn'an na m'an nanein, ee min na tycya jndyi ndyuaa na jnan jon, majo' nin'quindyii jon jñ'oon na sinin Salomón yo na jnda' xquen jon. Ndo' quitquenho' cüenta, ja na jndë tyjë quii'tyquii' nt'anho', t'manntyichen condui ja, chichen nquii Salomón. Majo' min tyi'nin'quindyeho' jñ'oon na mancya. ³² Ndo' mantyi juu xjen na ntco'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' jnanhan, nque nn'an tsjoon Nínive ntcüi nnda'han. Ndo' nnt'ahan jnan joo nn'an na m'an nanein. Ee juu xjen na toninncyaa Jonás jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an juu tsjoon'ñeen, ntcüe' n'onhan. Ndo' quitquenho' cüenta, ja na jndë tyjë quii' nt'anho', t'manntyichen condui ja, chichen juu Jonás. Majo' 'o' min tyi'nin'quintcüe' n'onho' na condyeho' jñ'oon na mancya.”

*Tënnon ts'an conduihan' cha'vijon chon lámpara
(Mt 5:15; 6:22-23)*

³³ Ndo' tsochen Jesús: “Jñ'oon na mancya itsijonhan juuhan' cha'vijon lámpara na itsixueehan' chon tyquii v'aa. Majo' ta'nán ts'an na ntscü'a chon lámpara, ndo' vi jndë jo' ntyii' juuhan' naijon na nty'iuu' oo nacjee' ncüii istjö. Mancüiixjen ndye ntsintyja ts'anhan' cha' ntsixueehan' ndëë nn'an na cotsaque' quii' v'aa. ³⁴ Juu jñ'oon na mayuu' conduihan' cha'vijon chon lámpara, ee incyaahan' naxuee quii' tson'. Xe na aa mavaa' tson' jñ'oon na mayuu', itsijonhan' 'u' cha'vijon ts'an na ya

tënnon na quindë ya na tyincyoo' juu. Majo' xe na aa tyi'nin'cyon' cüenta jñ'oon na mayuu', itsijonhan' ntyja 'nan' cha'vijon ts'an na vi' tënnon na ninvaañ'enhin m'aan juu najaan. ³⁵ Jo' quen' cüenta je' na mandyi' jñ'oon na mayuu', tyi'ntsa' na cha'vijon na nchjan' na nc'oon' tson' na tayuu jnt'uehan'. ³⁶ Xe na aa quityquii' tson' jndë too'chen jñ'oon na mayuu' na tyi'cocüji 'u' ntyja 'naan'han', ya jo' ninvaa quii' tson' nts'aahan' na itsixueehan' cha'na itsixuee ncüii chon lámpara ndëë nn'an."

Itsityia' Jesús nn'an tmaan' fariseos

(Mt 23:1-36; Mr 12:38-40; Lc 20:45-47)

³⁷ Vi na jndë sinin Jesús jñ'oonmin', ncüii ts'an na conduihin ntyja 'naan' tmaan' fariseos, t'man juuhin na cja jon vaa' juu, chi ntcüa' jon yohin. Ndo' jo' tja jon, taquee' jon vaa' tsan'ñeen, tyecüendyuaahan mesa. ³⁸ Majo' juu fariseo'ñeen xjen na tquen jon cüenta na tyi'quitsijñ'oon' Jesús costumbre na mman jon nt'ö jon cha'xjen na cont'a nan'ñeen vitjachen na ntcüa'han, tatëvee' ts'on juu. ³⁹ Ndo' tso ta Jesús nnon juu:

—'O' nn'an na conduiho' tmaan' fariseos, itsijonhan' ntyja 'naanho' cha'vijon ts'an na ya ya itsintju' juu naxen' vaso yo ngio, majo' quityquii'han' ninvaa ji min jndyi. Mannda' vaa na itsijonhan'ho'. Ee tyquii' n'onho' too'chenhan' yo 'nan tyia, cha'nan na conty'ueeho' 'nan nn'an yo tsoñ'en nnon natyia na cont'aho'. ⁴⁰ 'O' nan' nquenho'. Mangioho' na nquii Tyo'ts'on sijnda' jon ninvaa nacjoo' ts'an. Ng'e na nnda', ¿Aa tyi'covaa' n'onho' na mantyi nquii jon sijnda'

jon quii' ts'on ts'an? ⁴¹ Quindyeho' na matsjö, quint'aho' naya nn'an 'nan na min ndueeho', ya jo' ntsi'manhan' na conduiho' na ntju' quii' n'onho'.

⁴² “O' nn'an tmaan' fariseos, vi' jndyi ntquenonho', min jen conan'quindëho' na coninncyaho' diezmo cüentaa' Tyo'ts'on ata ve' tsojñon tsonjndya yo tsoja yo tsochen nnon tso na cocüa'ho', majo' tonnon nquii jon tacota'nguee'ho' 'nan na chuhan' na quint'aho' tondëe nn'an, min tyi'vengioho' jon. Nan'min' icanhan' na quinan'quindëho', tsoñ'en 'nanho' na min, min tyi'ntsacüentyjee'ho' na coninncyaho' diezmo cüentaa' Tyo'ts'on.

⁴³ “O' nn'an na conduiho' tmaan' fariseos, vi' jndyi ntquenonho' ee joo silla na minntyjee' tyquii' nt'aan'on najon na covendyuuaa nn'an na t'man condui, jo' nin'cüendyuuaaho' cha' ntyja 'naan' jo' ntji' nn'an cüenta na t'man conduiho'. Ndo' mantyi nt'ue jndyi n'onho' na nninncyaa nn'an ts'on 'o' nata cha' quitquen nn'an cüenta na njon jndyi conduiho'.

⁴⁴ “Vi' jndyi ntquenonho' ee ve vaa na cont'aho'. Ee ntyja na cotsam'anho', jndye nn'an ivjachuhan' na min'chjo tyi'covaa' n'onhan na tyi'ya cont'ahan. Itsijonhan' 'o' cha'vijon ndi'nt'ua na tavityincyo ee juu xjen na ivenon ts'an ndo' indui juuhan', tyi'quintjii juu na ndyii' 'nan tö'han'.”

⁴⁵ Ndo' ncüii ts'an na itsi'man juu nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, t'a juu, tso juu nnon Jesús:

—Nnda' ta, na matsu' jñ'oonva', mantyi itscüejanan'han' já cha'xjen nque nn'an na

conduihan tmaan' fariseos.

⁴⁶ Ndo' sintcüe' Jesús jñ'oon nnon tsan'ñeen, tso jon:

—'O' na conan'manho' nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, mantyi vi' jndyi ntquenonho', ee itsijonhan' ntyja 'naanho' cha'vijon na cotyioho' xu nacjo nn'an na cotquenho' jñ'oon na quinan'quindëhinhan'. Ndo' min na ndiquinanhinhan', majo' 'o' min ve' ncüii ndëe ndueeho' tyi'xe'quityi'ho' na ntejndeiho'hin.

⁴⁷ “Vi' jndyi ntquenonho' ee nque nn'an na toninncyä jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguäa, conan'tycüi'ho' joo ndi'nt'ua 'naanhin cha' quiqnty'ia nn'an na njon ngioho' nt'oo'ñeen. Ndo' nque ndochiho' na tom'an ndyutivio, joohin jnan'cüjehan nan'ñeen. ⁴⁸ Ndo' na nnda' cont'aho', cotji' jndyoyuho' na conan'jonho' ntyja 'naan natyia'ñeen na tont'a ndochiho'. Ee joohan jnan'cüjehan nan'ñeen, ndo' 'o' conan'yaho' ndi'nt'ua 'naanhan.

⁴⁹ “Ng'e na nnda' vaa, yo juu na m'aan Tyo'ts'on na jnda' xquen jon, itso jon: Njñön ja nn'an na nninncyahan jñ'oon naya njan ndëe nn'an. Ndo' mantyi njñön mañoon nn'an na conduihan nn'an na vejndyee ntyja 'naan' ts'ian njan. Ñ'en nan'ñeen na nnan'cüje nn'anhin, ndo' ñ'enhan nty'e nn'anhan. ⁵⁰ Mang'e na nnda', nque nn'an na m'an naneinhan, joohan ndyionhan n'eon tsoñ'en nn'an na tonan'cüje ndochihan na toninncyä nan'ñeen jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguäa. Chojnanhan n'eon nan'ñeen xjen na tye' tsonnangue ata xjen neihin. ⁵¹ Juu jñ'oon'ñeen it'uiihan'hin xjen ntyja na

tyioo neonon' Abel na iscuee' Caín juu ata mats'ia na tyioo neonon' nquii Zacarías, tsan na jnan'cuee' nn'an tyquii' nt'an nnontyiu t'man yo ta vats'on t'man. Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', nn'an na m'an naneinhan, minnchuchen ndyionñ'engan n'eon nan'ñeen.

⁵² “O' nn'an na conan'manho' nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, vi' jndyi ntquenonho'. Ee juu jñ'oon na ntsiquinaanhan' na ngovaa' n'on nn'an nchu vaa itsiquindyi juu jñ'oon' Tyo'ts'on, 'o' jndë tji' ndya'ho'han'. Nqueho' tyi'cjoo' n'onho' na nnan'jonho' ntyja 'naan'han', ndo' joo nn'an na nin'cüaa' n'onhinhan', conan'ntycüii'ho' na nnan'jonhan yohan'.

⁵³ Jndë na sinin Jesús jñ'oonmin' ndëëhan, ya jo' nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés yo nn'an tmaan' fariseo'ñeen, ta'hin na tonan'jaa'han cjoo' jon. Jndye jñ'oon na ta'xee'han nnon jon. ⁵⁴ Ee tojnt'ue nchu ya nt'ahan cha' quityii'han' ng'eehan'hin cha' ndëë nt'uehan jon ntyja 'naan' jñ'oon na sinin jon.

12

Itsi'man Jesús na tyi'nc'ön na ve vaa cont'a

¹ Viochen xjen na toninncyaa jon jñ'oonmin', jndye jndyi nn'an tatjonhan, ata totsiquiñ'jonhan ntyjehan na tyen m'anhan. Ndo' ta' jon na itsinin jon ndëë nn'an na totsay'onhan jñ'oon yohin. Itso jon:

—Quint'aho' cüenta yo jñ'oon na conan'man nn'an na conduihan tmaan' fariseos, ee ve vaa na ndyii' n'onhan. Ndo' joo jñ'oon'ñeen

vjacyahan' cha'na coviquindyi' tsquentë quii' tsquen tyoo'. ² Ee ta'nán ncüii nnon 'nan na ve' nty'iu na nts'aa ts'anhan', tyi'je'quindëe na ngitë'han', mancüiixjen nditincyoo'han' Ndo' mantyi ta'nán ncüii nnon na ve' nty'iu na s'aa ts'anhan' na tyi'xe'cüentyja na ntquen nn'an cüenta ntyja 'naan'han'. ³ Ve' ng'e jo', tsoñ'en 'nan na jndë jndueho' natsjon, mancüiixjen nnintyincyoo'han' naxuee. Ndo' jñ'oon na jndë jnan'nein ninmaan'ho' tyquii' nt'aa na të' jndyuehan', minnchuchen jndei nninc'uaa jñ'oon'ñeen quityquii' nata.

*¿Nin juu nan'xuan na c'õn na ncyaa?
(Mt 10:26-31)*

⁴ “O' ntyjë na ya jñ'oonho' yo ja, matsjö ndëëho' tyi'nc'onho' na ncyaa'ho' joo nn'an na co-nan'cüjehan ntyjehan, majo' ndë jo', ta'nán cüii nnon na nndëe nt'antiyihan yoho'. ⁵ Ja ntsi'man ndëëho' nin juu na c'onho' na ncyaa'ho': C'onho' na ncyaa'ho' nquii Tyo'ts'on. Ee vaa najndei jon na ncju' jon 'o' quii' v'io xjen na jndë tji' jon juu na cota'ndo'ho' nnon tsonnanguévahin. Mayuu', matsjö c'onho' na ncyaa'ho' na tonnon nquii jon.

⁶ “O' mangioho' na covijnt'ua 'on quintsa qui-jndë na ninve xoquitu' s'on ve. Min na tyi'njon cho'ñeen, majo' nquii Tyo'ts'on tyi'cotsuu' ts'on jon min'ncüii joo o'. ⁷ Majndeichen nqueho'. Ntyjii jnda' jon tsa'nnda' sonquenho'. Mang'e jo' tyi'ndyueho', ee 'o' njonntyichen conduiho' na tonnon jon, chichen quintsa quiyndë min na jndye o'.

Quitji' jndyoyu jaa ntyja 'naan' Jesucristo ndëe nn'an

(Mt 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëeho', minninchen ts'an na icüji' jndyoyu juu ntyja njan ndëe nn'an, mantyi ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, ncüji' jndyoyu ndëe ángeles cüentaa' jon ntyja 'naan' juu tsan'ñeen. 9 Majo' juu ts'an na icüjihin ntyja njan tondëe nn'an, mantyi ndëe ángeles cüentaa' Tyo'ts'on, ncüji' jndyoyu ja na tyi'cüajn'an juu tsan'ñeen.

10 “Minninchen ts'an na itsinin ncüii jñ'oon na itscüejnaan'han' ja na condui ja tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, ndëe ntsit'man ts'on jon juu tsan'ñeen. Majo' min'ncya ro ts'an na itsinin juu na juu ts'ian na mats'a, conduihan' ntyja 'naan' nquii yutyia, chito ntyja 'naan' nquii Espíritu Santo, tavi xuee na ntsit'man ts'on jonhin.

11 “Mancüii ntquen nn'an jñ'oon nacjoho' ndo' ngochohan 'o' ndëe nn'an quii' nt'aan'on 'naan nn'an judíos, oo ndëe nque nn'an na conintque ndëeho' yo nanm'ann'ian na ndoxenhanho'. Majo' ya na ndui na nnda', tyi'nc'onho' jñ'oontiu nin 'nan nt'aho' oo nin jñ'oon nnan'ntcüe'ho', 12 Ee juu xjen'ñeen nquii Espíritu Santo ntsi'man jon ndëeho' nin jñ'oon na nnan'ntcüe'ho' ndëehan.”

Tyi'ntscjaa' tson' 'naan' ty'iu'

13 Xjen'ñeen ncüii ts'an na m'aan quii' nt'an nn'an na jndye jndyi'hin, tso juu nnon Jesús:

—Nnda' ta, juu 'nan na jnty'ii tsotyë na tsixu-anhan' cüenta, quitsu' nnon xiöhö' na nnincyaa juuhan' nnön.

¹⁴ Jo' t'a Jesús 'ndyo juu, tso jon:

—'U' ntyjë, chito condui ja jüe na ntco'xën ja jñ'oon 'naanho' oo na nnc'ön 'nan na jnty'ii tsotyeho' ndueeho'.

¹⁵ Ndo' tso jon ndëë tsoñ'en nn'an:

—Quitquenho' cüenta na tyi'jen nts'aahan' ngioho' yo 'nan. Ee nndëë nts'aahan' na jndye 'naan' ts'an min, majo' chito ntyja 'naan'han' na ninncyaaahan' na mavio nc'oon juu.

¹⁶ Ya jo' sinin Jesús jñ'oon na tyi'quitso nquii'han'. Tso jon:

—Tom'aan ncüii tsantya na ya tyuaa 'naan' jon, ndo' ya jndyi tove' ntjonhan'. ¹⁷ Sitiü jon quii' ts'on jon: “Nin 'nan chi nts'a, ee tavi yuu ya na ntsivë 'nan na tue'.” ¹⁸ Itsontyichen jon: Ndö vaa nts'a, ntsity'ui ndë' njan najon na coñjon 'nan na cove' ndo' ntsia mañoonhan' na t'manntyichen. Jo' ntsüë tsoñ'en 'nan na tue' yo tsochen 'nan mana chö. ¹⁹ Ndë jo' ntsjö ncö nnon ñuan njan: Je' yuu' je', jndye 'nan njan min na jndë sivë na ntejdeihan' ja jndye chu. Naneihin ngüajndyëë chjo, ntcü'a ndo' nc'ua. Nc'ön na neiin' ts'ön. ²⁰ Majo' nquii Tyo'ts'on itso jon nnon juu: Tsan' 'u', tsjonvahn ncü'io', ya jo' tsoñ'en 'nan na jndë sijnda', ¿Nin ts'an nt'ö ntjohan'? ²¹ Tsontyichen Jesús: “Mannda' vaa itsijonhan' na ntjon ts'an na itsue juu 'nan cüentaa' nquii juu, majo' na tonnon Tyo'ts'on, jñen' jndyihin.”

*Ivantyjee' Tyo'ts'on nn'an cüentaa' jon
(Mt 6:25-34)*

²² Ndo' tso Jesús ndëe nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon:

—Mang'e na nnda' vaa, ndö jñ'oon matsjö ndëeho': Taji nc'onho' na ji m'aan' n'onho' vaa na m'anho' nnon tsonnanguewa, na nin 'nan ntcüa'ho', ndo' yuu nnan ndiaa na ntcüeho'. ²³ Ee ntyjii Tyo'ts'on na juu na na vja na cota'ndo'ho', njonntyichenhan', chichen joo 'nan na icanhan' 'o' na ntcüa'ho'. Ndo' mantyi njonntyichen juu si'ts'o 'naanho', chichen ndiaa na icanhan' 'o' na ntcüeho'. ²⁴ Quitquenho' cüenta ntyja 'naan quindyaa, joo o' min tyi'quinon o', min tyi'quityje o', min ta'nan nt'aa o', min ndë' na coñjon ntquen ta'nan, majo' nquii Tyo'ts'on itixee' jon o'. Ndo' 'o' je', njonntyichen 'o' nchjii jon, chichen quindyaahin'. ²⁵ ¿Nin ncüii 'o' na ve' ntyja 'naan' jñ'oontiu na m'aan' tson' nndëe ntsa' na nditco min ve' chjovi' xeechu' 'nan'? ²⁶ Majo' ng'e na xe'quindëe nt'aho' nan'va' na chjontyichenhan', ya jo' ve' jn'aan na jndye jndyi jñ'oontiu m'anho' ntyja 'naan tsochen nan'min' na majndeichen tyi'je'quindëe nnt'a nqueho'han'.

²⁷ “Quitquenho' cüenta ntyja 'naan ntjaa' jndëe. Tyi'cont'ahan' ts'ian, min tyi'nan'yahan' ndiaa na ntcüehan'. Majo' jñ'oon na mayuu' matsjö ndëeho', nquii rey Salomón, min na taquintyja na tyahin, ta'nan tuen ndiaa' jon na nancoo'han' cha'na nancoo' joo ntjaa' jndëe. ²⁸ Xe ng'e na nnda' its'aa Tyo'ts'on, na nancoo' ntjaa' jndëe na tyi'vioo'han', nanein minhan' ndo' 'io cha jndë ntcohan' quii' ton', majndeichen nchjii jon nchu vaa ndui na

ntcüeho' ndiaa, 'o' na chjo jndyi na vantyja n'onho' jon. ²⁹ Ng'e jo', tyi'ji jndye na nc'oon' n'onho' na ninquii'chen nin 'nan na ntcüa'ho' yo 'nan na ntcüeho'. Taninncyaho' na nchje nan'min' 'o'. ³⁰ Ee nque nn'an na tyi'c'onhan nacje 'naan' Tyo'ts'on, ninquii'chen nan'min' cojnt'uehan. Majo' nquii Tyëhö' Tyo'ts'on nchjii jon na tsoñ'en nan'min' itsitjahan' 'o'. ³¹ Majo' juu 'nan na vejndyee na c'oon' n'onho', quijnt'ueho' na nquii jon co'xen jon 'o', ndo' tsoñ'en nan'min' na itsitjahan' 'o', nninncyaa jonhan'.

*Naya 'naan' ts'an na nnguaa quiñoon'ndue
(Mt 6:19-21)*

³² “O' nn'an tmaan' chjo cüenta ja, tyi'ndyueho', ee nquii Tyeho' neiin' jon na ninncyaa jon na nnan'jonho' juu na ico'xen jon. ³³ Quindëëho' 'naanho' na min ndo' s'on na ncy'onho' cüenta, ncyaho'han' ndëë naninñen'. Xee na aa nt'aho' na nda', nninncyaa jon na mañoon nnon naya na tyi'je'cüi'ndaa'han'. Juuhan' tsi'xuanhan' 'nan na m'aan ndo' m'aanhan' quiñoon'ndue najon na je'cuee' tsanch'uee, min tyi'je'quinan'ndaa' quindiuhan'. ³⁴ Ee najon na conaveho' naya 'naanho' na njonhan', jo' vijon m'aan na ndyii' n'onho'.”

Icanhan' na c'ön cjëhë

³⁵ Ya jo' sinin Jesús nchu vaa nguaa xjen na nndyo nda' jon. Tso jon: “C'on cjeho' na cominndoo'ho' ja, cha'vijon m'aan cje ts'an na cüe juu ndiaa. C'onho' cha'vijon joo moso na ninquii'chen xuee chon lámpara 'naanhan. ³⁶ Covendoo'han juu patrón 'naanhan na nndyo

ntcüe' jon na tja jon najon na toco ts'an. Juu xjen ya na ntsic'uaa jon 'ndyo vaa' jon, mam'an cje nan'ñeen na nnan'quinaanhan na ngüenon jon. ³⁷ T'man naya 'naan joo moso'ñeen xe juu xjen na ncüjee' ntcüe' jon ndo' ntjii jon na ya cüenta cont'ahan. Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', ntsijnda' jon ndo' ntsijñ'oon' jon na ntcüa'han. Nts'aa jon na ngüendyuaahan mesa, ndo' nquii jon ntye'ntjon jon ndëëhan. ³⁸ Tanin min xe na aa ncüjee' ntcüe' jon xoncüe tsjon oo min xe na aa ncüjee' jon na vanco ndo' ntjii jon na m'an cje-han, t'man vaa na nninncyaaahan' na neinhan. ³⁹ Ndo' cañjoon' n'onho' jñ'oonva, juu ts'an na conintque v'aa, xe na aa ntyjii jon yuu xjen na ncüjee' tsanch'uee, ya jo' nc'oon cje jon ndo' min tyi'xe'ncyaa jon na ngaquee' tsan'ñeen vaa' jon. ⁴⁰ Mantyi 'o' c'on cjeho', ee ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, majuuto xjen na tyi'quinan'tiuho' na ncüjê ntcü'ë. Majuuto xjen'ñeen ncüjê nnt'a quii' nt'anho'."

*Moso na itsiquindë yo moso na tyi'tsiquindë
(Mt 24:45-51)*

⁴¹ Taxee' Pedro nnon Jesús, tso juu:

—Nnda' ta, juu jñ'oonva' na tyi'quitsu' nquii'han', ¿Aa xia'ntyi ndë já na matsinin'han', oo aa mantyi ndëë tsoñ'en nn'an?

⁴² T'a ta Jesús, itso jon:

—Minninchen ts'an na conduihin cha'na mosotque, quindyii juu jñ'oonva. Ee juu mosotque'ñeen, xoncüee' ts'on jon ndo' jnda' xquen jon. Jo' na nc'ua patrón ts'ian nnon jon na nditquehin ndëë tsoñ'en ntyje moso jon na

ntco'xen jon tsoñ'enhin, ndo' na 'io 'io nninncyaa jon 'nan na ntcüa'han. ⁴³ T'man naya 'naan' tsan'ñeen vaa, xe juu xjen na ncüjee' ntcüe' patrón'ñeen ndo' ntjii jonhin na itsiquindë juu cha'xjen na sijnda' nquii jon. ⁴⁴ Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', nt'ö tsan'ñeen nninncyaa patrón tsoñ'en 'naan' jon na min na cüantyjee' juuhan'. ⁴⁵ Majo' juu mosotque'ñeen xe na aa ntsitiu juu: Juu patrón njan, tyi'xe'cüjee' tyuaa' jon. Ndo' ng'e na nnda' vaa na ndyii' ts'on juu, jo' ngita' juu na ncüja' juu min'ndyechen ntyje moso juu nannon ndo' nanntcu. Ndo' ntcüa' quitscu juu ndo' nc'u juu ndo' nddyi juu. ⁴⁶ Ndo' na nnda', juu xuee na tyi'c'oon cje juu ndo' xjen na tyi'quen juu cüenta, ncüjee' ntcüe' nquii patrón 'naan' juu. Jnaan' jo', ji vaa jndyi na ngichu' tsan'ñeen ata ntscuee'han'hin, ndë jo' ncju' patrónhin najon na m'an nn'an na tyi'canyja n'on Tyo'ts'on.

⁴⁷ “Majo' juu moso na ntyjii nin 'nan na nt'ue ts'on patrón 'naan' na quits'aa, majo' tyi'quitsicjehin min tyi'cüanguee' juu 'nan na nt'ue ts'on tsan'ñeen, ngichu' jndyi juu. ⁴⁸ Majo' ncüii moso na tyi'covaa' ts'on juu yo 'nan na its'aa, ndo' its'aa juu 'nan na tsixuan juu na ngichu', mancüixjen ngichu' tsan'ñeen, ve' tyi'cuee'chen. Majo' minnichen ts'an na jndye ivaa' ts'on, mantyi jndye ntcán Tyo'ts'on na quitsiquindë juu. Ee juu ts'an na jen ntyja n'on nn'an, mat'manntyichen ntcánhan' na quits'aa tsan'ñeen.”

*Ic'onhan' nn'an ntyja 'naan' Jesús
(Mt 10:34-36)*

49 Tsochen Jesús: “Ja jndë jndyö tsonnangue na ntscü'a chon quii' nt'an nn'an. Yo ninvaa ñuan njan nt'ue ts'ön na jndë t'ahan'. 50 Vaa ncüii nai-jndei'han' na ngenön navi' t'man na ntyja 'naan' jo' ntscuee'han' ja. Ndo' inchjehan' ja ata nguee' xjen na ntsiquindëñ'engan' juuhan'. 51 ¿Aa conan'tiuho' na jndyö tsonnangue na nts'a na nntjo ya nn'an yo ntyjehan? Min chito juu ts'ian na jndyö. Ja jndyö na nc'onhan' nn'an yo ntyjehan. 52 Nanein na tonnonchen, nc'on 'on nn'an na ncüii v'aa, ndyehan nc'onhan nacjo ve nan'ñeen, ndo' ve nan'ñeen nc'onhan nacjo ndye ntyjehan nan'ñeen. 53 Nquii tye ts'an vja jon nacjoo' tsans'a jnda jon, ndo' juu juu vja juu nacjoo' jon. Mantyi nquii ndyee yuscu nc'oon jon nacjoo' jnda jon na yuscu, ndo' nc'oon tsan'ñeen nacjoo' jon. Ndo' ncja jon nacjoo' tsanitsaa' jon, ndo' nc'oon tsan'ñeen nacjoo' jon.”

*Jn'aan na nnan'manhan' 'nan na nndui
(Mt 16:1-4; Mr 8:11-13)*

54 Ndo' tso Jesús ndëë nn'an na jndye jndyi'hin:

—Xjen na cojnty'iaho' ntyja chincyu tontyja na vacue ndo'cüjioon', quintyjachen condueho' na nngua', ndo' mayuu' its'aahan' na nnda'. 55 Ndo' xjen na cojnty'iaho' na nnan jndye tontyja na con-
dui' ncjuu tsonjn'aan, condueho': Nanein jmin' nts'aahan', ndo' mayuu' its'aahan' na nnda'. 56 'O' nn'an na ve vaa na cont'aho', jnda' jndyi nquenho' na covaa' n'onho' 'nan na covejndyo na its'aahan' nnon tsonnangue yo tsjö'ndue. Ndo' na nnda', ¿Ndu na ndicüaa' n'onho' ntyja 'naan' ts'ian na mats'a quii' nt'anho' ngueemin?”

Quintjo ya ngiö yo nn'an na tyi'quijndoo'hin jaa

⁵⁷ Ndo' sininntyichen Jesús ndëëhan, itso jon: “Joo 'nan na covitincyö ntyja njan, ¿Ndu na conan'que' n'onho' na ntji'ho' cüenta nin 'nan itsi'manhan'? ⁵⁸ Ya na vaa jñ'oon na it'uiihan' 'u' na covancüiho' nnon ta tsanm'aants'ian yo ts'an na matsitja 'u', ndö vaa quitsa'. Viochen xjen na vja' nato yohin, cjoo' tson' na cüan' yahin, cha' tyi'nts'aahan' na jaa' jndyi nt'uii jñ'oon'ñeen 'u' tonnon jüe. Ndo' juu jon nninncyaa jon 'u' nduee comisión. Ndo' joo nan'ñeen ntyi'han 'u' vancjo. ⁵⁹ Jñ'oon mayuu' na matsjö taxe'quindui' jo' ata jndë tyion'ñ'en' na matsitja 'u'.”

13

Xe tyi'ntcüe' nn'ön, ngitsu jaa

¹ Juu xjen'ñeen sque vendye nn'an na m'aan Jesús na jnduehan nnon jon nchu vaa na s'aa Pilato. Yo jñ'oon' tsan'ñeen jnan'cüje sondaro 'naan' jon vendye nn'an ndyuaa Galilea quii' vats'on t'man. Ndo' nque sondaro'ñeen jnan'tjon'han n'eon nan'ñeen yo n'eon quioo' na jnan'cüje nan'ñeen na tonan't'maan'han Tyo'ts'on.

² T'a Jesús jndyuehan, itso jon: “Nan'ñeen je', ¿Aa cotji'ho' cüenta na nnda' vaa na tqunenonhan ee na t'manntyi jnanhan vaa, chintyi tsoñ'en nn'an ndyuaahan? ³ Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', min'chjo chitojo'. Ee mantyi 'o' xe na aa tyi'ntcüe' n'onho' jnanho', mannda' itsijonhan' na ngitsu tsoñ'enho' cha'xjen na tqunenon nan'ñeen. ⁴ Ndo' mantyi juu v'aandye na toventyjee'han' ndyo pila Siloé tsjoon Jerusalén na iscuee'han' quin'on

ncho'ndye nn'an xjen na tyioohan' nacjohan, ¿Aa cotji' 'o' cüenta na t'manntyi tonan'tjahan, chintyi tsoñ'en ntyjehan nn'an na m'an tsjoon'ñeen?
⁵ Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', min'chjo chitojo'. Ndo' mantyi nqueho', xe na aa tyi'ntcüe' n'onho' jnanho', mannda' itsijonhan' na ngitsu tsoñ'enho' cha'xjen na tquenon joo nan'ñeen.”

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ts'oon higuera na tatë its'aahan'

⁶ Ndö vaa jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' na sinin Jesús. Juuhan' si'manhan' na icanhan' na quintcüe' n'on nn'an. Itso jon:

—Tom'aan ncüii ts'an, tominntyjee' ncüii ts'oon higuera quityquii' ntjon 'naan' juu. Ndo' tequint'ue tsan'ñeen të juu ts'oon'ñeen, majo' tatë ntjii jonhan'. ⁷ Jo' tso jon nnon ts'an na ivantyjee' juu ntjon'ñeen: Quen' cüenta nanein jndë ndye chu na mandyöquint'uë të ts'oon higerava, majo' tatë contjihan'. Cüa, c'ua'han', ve' jn'aan na itsityenhan' tyuaa. ⁸ Majo' juu tsan na ivantyjee' tyuaa'ñeen, t'a juu 'ndyo jon, tso juu: Nnda' ta, qui'ndyi' ya'han' chuva ata na jndë jñ'ën xi'jndio ng'eehan' ndo' ndyiön ts'oto'han'. ⁹ Xe na aa nts'aahan' të chuncy'önhö', ya, majo' xe aa ta'nan, yajo' yuu' je', nc'ua'han'.”

Sin'man Jesús tsanscu na siquix'en jndyev'ii naxen'

¹⁰ Ncüii xuee na cota'jndyee nn'an judíos, taquee' Jesús vats'on 'nan nan'ñeen, si'man jon ndëë nn'an. ¹¹ Ndo' jo' tom'aan ncüii tsanscu na jndë ngin'on ncho'ndye chu na ty'oon jndyev'iihin, ata siquix'enhan' naxen' juu. Jen

ntyja tovaca juu, ndiquindëë ntsindiuhin.
¹² Ndo' ya na jndyiaa' Jesús tsan'ñeen, t'man
 jonhin, tso jon nnon juu:

—'U' nan, jndë jn'man' tycu na maquenoon'.

¹³ Ndo' tyio jon nt'ö jon nacjoo' juu ndo' maquin-
 tyjachen tco'yuhan' naxen' juu. Tye' totsit'maan'
 juu Tyo'ts'on. ¹⁴ Majo' nquii ts'an na conintquehin
 juu vats'on'ñeen, siv'ii jon na sin'man Jesús juu
 tsanscu'ñeen juu xuee na cota'jndyeehan. Jo' tso
 jon ndëë nn'an na m'an jo':

—M'aan yon xuee na co'xenhan' na quint'aho'
 ts'ian. Ngueemin' ncyoho' na nn'manho', chito
 juu xuee na cota'jndyëëhë.

¹⁵ Ndo' tso Jesús nnon tsan'ñeen:

—'O' nn'an na ve vaa na cont'aho', juu xuee na
 cota'jndyëëhë, 'o' mancüixjen conan'quinan'ho'
 juu toro oo snon njnuen'ho' naijon na tyen
 cho'ñeen na icüa' o' ndo' na ntsanan'c'uho' ndaa
 o'. ¿Aa tyi'yuu' na nnda'? ¹⁶ Ndo' ng'e na nnda'
 vaa na cont'aho', juu tsanscuva' na conduihin
 tsjan Abraham na jndyocahan', na jndë quin'on
 ncho'ndye chu na its'aavi' Satanás jon, chuhan' na
 quindyaahin yo 'nan na iquenon jon min na juu
 xuee na cota'jndyëëhë.

¹⁷ Xjen na sinin Jesús jñ'oonmin', nque nn'an
 na tyi'cuee' n'onhan jon, tsoñ'engan s'aahan' na
 tyia jndyi ngiohan. Majo' nque nn'an na jndye
 jndyi'hin, na jnty'iahan tsoñ'en ts'ian na njon na
 tots'aa jon, tyincyaaahan' na nein jndyihan.

*Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan'
 ntquen mostaza*

(Mt 13:31-32; Mr 4:30-32)

18 Jndë jo' tsontyichen Jesús ndëëhan: “Juu na ico'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja 'naan' na cotsam'anhan, ¿Nin ncüii nnon na itsijonhan' juuhan'? Ndo' ¿Nin 'nan na ntsijön' na ntsi'manhan' nchu vaa na vavit'man juu na ico'xen jon nn'an? 19 Itsijonhan' juuhan' cha'na ntquen mostaza na juuhan' quijndëvi'han'. Juu nan'ñeen jnon' ts'anhan' quii' ntjon 'naan' juu. Jndë na t'onhan', cje ro tëvindyehan', t'man ts'oon s'aahan' ata tonan'ya quintsahin' ntycya o' xquen juu ts'oon'ñeen.”

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' tsquentë

(Mt 13:33)

20 Ndo' tsontyichen Jesús: “¿Nin ncüiichen 'nan ntsijön' ja juu na ico'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja na cotsam'anhan? 21 Itsijonhan' juuhan' cha'na tsquentë na tijnt'ue ncüii tsanscu na sitjon' jonhan' quiityquii' ndye stotsua' jndë tyoo'. Ndo' juu tsquentë'ñeen siquindëhan' ninvaa tsquen tyoo'ñeen.”

Quitsac'ë 'ndyo v'aa na quintu

(Mt 7:13-14, 21-23)

22 Xjen na toquiñjon Jesús nato na vja jon Jerusalén, tacüenon jon njoon t'man yo njoon qui-jndë. Ndo' totsi'man jon ndëë nn'an njoon'ñeen.

23 Ndo' taxee' ncüii ts'an nnon jon, tso juu:

—Nnda' ta, ¿Aa tyi'jndye nn'an na ntsin'man Tyo'ts'on ñuaanhan?

24 T'a jon, tso jon nnon tsan'ñeen:

—Juu na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an ntyja na cotsam'anhan, itsijonhan' juuhan' cha'vion

'ndyo v'aa quintuvi'. Quinan'chonho' na nan'jonho' ntyja 'naan'han' cha'xjen itsichon ts'an na ngenon juu 'ndyo v'aa'ñeen. Ng'e matsjö ndëeho', jndye nn'an nnan'chonhan na nnan'jonhan ntyja 'naan' na ico'xen Tyo'ts'on nn'an, majo' tyi'je'quinan'xuanhan na ndëe nt'ahinhan'. ²⁵ Ee nquii ts'an na conintque quii' juu v'aa'ñeen, vi na jndë jnanquintyja jon mesa ndo' ntscu'tyen jon 'ndyo v'aa, yajo' 'o' na m'anho' ch'en, ngita'ho' na nnan'c'uaaho' 'ndyo juu v'aa'ñeen. Nndueho': "Nnda' ta, quitsiquinan' 'ndyo v'aa na ngüenõn." Majo' ntsincüe' jon jñ'oon ndëeho', ngitso jon: "Tyi'cüajn'an ja 'o', min tyi'quintji yuu jon jnanho'." ²⁶ Jo' ngita'ho' na nndueho' nnon jon: Já tovendyuá mesa na tocü'á yo 'u', ndo' totsi'man' ndë xjen na tyje' tsjön. ²⁷ Majo' ntsincüe' jon jñ'oon ndëeho': "Jndë tsjö ndëeho' na tyi'cüajn'an 'o' min tyi'quintji yuu jon jnanho'. Quenaanho' ntjoohin, tsoñ'enho' na cont'aho' 'nantyia." ²⁸ Ngüentyja xjen na njnty'iaho' nquii Abraham yo Isaac yo Jacob yo nin'tsoñ'en nn'an na toninncyja jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nnguaa na m'anhannaijon na ico'xen Tyo'ts'on. Ndo' juu xjen na njnty'iaho' na nnda', ndo' nqueho' jndë jnty'iihan' 'o' ch'en, yajo' nc'onho' na nnan'xuaaho' na itsi'ndaa'han' ngioho', ndo' ntcüa'ho' ndi'n'onho' na quindyja' jndyi ngioho'. ²⁹ Majo' ntsque nn'an na nnan ninvaa tsonnangue. Nan'ñeen nc'onhan na neinhan na ngatjonhan naijon na ico'xen Tyo'ts'on. ³⁰ Quitquenho' cüenta, nn'an na m'an nanein na cotji'ho' cüenta na tyi'njon conduihin, joohan ntco'han'hin na tonnon. Majo' joo nn'an

na m'an nanein na cotji' nqueho' cüenta na njon jndyi conduihin, majo' ngüentyja xjen na ncju'cjehan'hin.

*It'ioo Jesús ntyja 'naan nn'an Jerusalén
(Mt 23:37-39)*

³¹ Majuuto xjen'ñeen, squenon minndye nn'an tmaan' fariseos na m'aan Jesús, jnduehan nnon jon:

—Yantyi na quindui' ntjoohin, cja' ncüiichen joo ee nin'quitscuae' Herodes 'u'.

³² T'a Jesús, itso jon ndëëhan:

—Juu tsan'ñeen itsijonhan'hin cha'vjon tyondye. Cüa, c'oho', quindueho' nnon jon: “Nanein na tonnonchen macüjintyë yotyia quii' n'on nn'an, ndo' matsin'man jahin ntycu na coquenonhan ndo' tajndye vitja na ntsiquindëe juu ts'ian na matsixuan.” ³³ Majo' juu nato na ñjön xeevahin, 'io ndo' cha, icanhan' na ncjö na tonnonchen, ee xia'ntyi Jerusalén chuhan' na ngue' ts'an na incyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nnguaa.

³⁴ “O' nn'an Jerusalén, 'o' na conan'cüjeho' nn'an na coninncyaa jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nnguaa, ndo' cotuen'ho' ntjö' nque nn'an na ijñon jonhan quii' nt'anho' yo jñ'oon' jon. Majndye jnda tontyja ts'ön na ntsincüi 'o' na nc'onho' ntyja njan, cha'xjen juu quitsjon xque itsincüi o' ntsinda o' quii' tsë ntsquii o', majo' o' tyi'quint'ue n'onho'. ³⁵ Quitquenho' cüenta, taxe'cüantyyee'ntyi Tyo'ts'on tsjoonho'. Matsjö na taje'quijnty'iantyichen 'o' ja ata juu xjen na

ngüentyja xuee na nndueho': "Quityio Tyo'ts'on jn'aan nquii juu na ndyo juu yo xuee' nquii jon."

14

Cüiichen jon sin'man Jesús ts'an juu xuee na cota'jndyee nn'an

¹ Ncüii jon ncüii ts'an na conintquehin quii' tmaan' nn'an na conduihan fariseos, tso juu nnon Jesús na ngacüa' jon vaa' juu, ndo' juu xuee'ñeen xuee na cota'jndyee nn'an yajo'. Joo nan'ñeen totquenchenhan cüenta xe na aa vaa nchu nts'aa Jesús na ntyja 'naan' jo' na ndëe nt'uehanhin.

² Ndo' jo' na tonnon jon tecüentyjee' ncüii tsanvii' na ñjon juu ntcoo'. ³ Ndo' taxee' jon ndëe nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tqwen Moisés, yo joo nn'an fariseos'ñeen:

—¿Aa chuhan' na ntsin'man ts'an tsanvii' juu xuee na cota'jndyëëhë, oo aa tyi'quichuhan'?

⁴ Majo' joohan tat'ahan. Jo' ty'oon jon cüenta juu tsanvii'ñeen, sin'man jonhin, jndë jo' tso jon nnon juu ya cja ntcüe' juu vaa' juu. ⁵ Ndo' mantyi sinin jon ndëe joo fariseos'ñeen:

—Juu xuee na cota'jndyëëhë, xe na aa m'aan ncüii 'o' na ngioo jnda juu oo toro tsjuen' juu quityquii' tsui' na njoon, nin'ñoon' ntsicje 'u' na ncüji' juu yu'ñeen oo cho'ñeen. ¿Aa tyi'yuu' na nnda'?

⁶ Majo' joo nan'ñeen tat'ahan na nnda' tso jon.

Itsi'man Jesús na c'ön na ndyia' nn'ön

⁷ Ndo' Jesús, tqwen jon cüenta 'nan na jnt'a nn'an na tqween' juu fariseo'ñeen na ntcüa'han yo jon. Nan'ñeen tojoo' n'onhan na ngüendyuuaahan silla

naijon na ntsiquinjonhan'hin. Jo' jñ'oonva sinin jon ndëehan na tyi'quitso nquii' jonhan'. Tso jon:

⁸ —Juu xjen ya na iqueen' ts'an 'u' na quitsijon 'u' na icoco jnda jon, tyi'ngaquijman' silla naijon na ntsiquinjonhan' 'u'. Ee xe na aa ntsa' na nnda' ndo' ntsijonhan' na tqueen' tsan'ñeen ncüiichen ts'an na t'manntyichen conduihin, chichen 'u',
⁹ Yajo' juu tsan'ñeen na tqueen' jon veho', ngantyyaa' jon nnon', ngitso jon: 'U' ntyjë, quen'an' ndöhin, tsanva' ncjo juu naijon na vaquityen'. Ndo' na nnda' na ngitso jon nnon', nc'on' na jnan' na ngaquijman' silla na mats'iañ'en. ¹⁰ Mang'e na nnda', xjen na ntqueen' ts'an 'u', caquijman' silla na mats'iañ'en, cha' ya na ngantyyaa' jon nnon' ngitso jon: “'U' ntyjë, cüenoon' na quiñoon'chen.” Ndo' na nnda', ndit'maan' 'u' tondëe tsoñ'en nn'an na minndyuaahan mesa yo 'u'. ¹¹ Ee minnichen ts'an na itsivendye nquiihin, mancüiixjen ntsquioo cjehan'hin. Majo' minnichen ts'an na iju'cjehin, majnda' ntsive Tyo'ts'onhin.

¹² Ndo' mantyi tso Jesús nnon nquii tsan'ñeen na tqueen'hin:

—Xjen na maquen' nn'an na quinan'jonhan na ntcüa'han yoho' cüenta yajmin' oo na tman, tyi'ntquen' nn'an na ya jñ'oonhan yo 'u', min nn'an 'nan', min nty'iu'tycya', min nantya na ndyo m'anhän yo 'u'. Ee xe aa matsa' na nnda', nguee' xuee na majo'ntyi nt'ahin, cha' juu naya'ñeen na sa' yohan njonhan'. ¹³ Majo' 'u' ya na matsijnda' 'nan t'man na ntcüa' nn'an, quen' nanninñen' yo nn'an na tyi'quindë nduee, yo ng'e, yo nn'an na ndiquitsaca', yo nannchjan. ¹⁴ Ee na ntsa' na nnda' yohan, ya jo' nquii Tyo'ts'on

ndyio jon jn'aan 'u' na matsa'han', ee joo nan'ñeen 'nan na sa' yohan, tyi'xe'quindëe nt'ahin na njonhan'. Majo' nquii Tyo'ts'on ndyion jon 'u' xjen na nta'ndo' nnda' nn'an na cotsam'an cha'xjen na chuhan' na tonnon jon.

*Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' juu na t'man ntcüa' nn'an
(Mt 22:1-10)*

¹⁵ Ncüii ts'an yo na minndyuaahan mesa, ya na jndyii juu na nnda', tso juu nnon Jesús:

—T'man ityio Tyo'ts'on jn'aan minnichen ts'an na itsijonhin juu na ico'xen jon. Itsijonhan' juuhan' cha'vijon na nein nn'an na conan'jonhan na cocüa'han yo ntyjehan.

¹⁶ T'a Jesús, sininntyichen jon ncüii jñ'oon na tyi'quitso nquii' jonhan'. Juu jñ'oon'ñeen tsi'manhan' na chito tsoñ'en nn'an nnan'jonhan yo juu na ico'xen Tyo'ts'on nn'an ntyja na cotsam'adhan. Tso jon:

—Tom'aan ncüii ts'an. Sijnda' jon ncüii na t'man na ntcüa' nn'an ndo' jndye nn'an tqueen' jon. ¹⁷ Ya na tman, xjen na mincje tsoñ'en 'nan na ntcüa'han, jñon jon mosoo' jon na caquitso tsan'ñeen ndëe nn'an na tqueen' jon: “Nnda'ho'ta, nc'oho' je' ee tsoñ'en jndë mavaa ya.” ¹⁸ Majo' tsoñ'en nan'ñeen, ncüii ro ncüiihan jñoon'han. Tsan najndyee tso juu: “Quitsa' vi naya'ñeen na quitsu' nnon patrón 'nan' na quitsit'man chjo ts'on jon ja. Ee jndë sijnda vi tan' tyuaa ndo' ijnde'han' na ncjöquijnty'iahan'.” ¹⁹ Ndo' mantyi ncüiichen ts'an tso juu nnon juu moso'ñeen: “Jndë sijnda 'on ntjo ndoro na nnt'a o' ts'ian, ndo' nein jöquinty'ia

aa ya nnt'a o' ts'ian. Jo' quitsa' vi naya'ñeen na quitsu' nnon patrón 'nan' na quitsit'man chjo ts'on jon ja.”²⁰ Ndo' ncüiichen ts'an tso juu: “Ja xejnda xco na toman'cö, jo' na je'quindëe ncjö.”²¹ Jo' juu moso'ñeen tantcüe' juu ndo' siquindyii juu patrón'ñeen tsoñ'en jñ'oonmin', ndo' jo' siv'ii jon. Tso jon nnon mosoo' jon: “Cüa, quitsityua', cja' na vaa ts'ua ndo' nata quii' tsjoon, ndo' quindyochu' nanninñen' yo nn'an na tyi'quindë nduee yo ng'e, nn'an na nditsaca' yo nn'an nchjan.”²² Ndo' tyi'covivioto xjen tyjee' ntcüe' juu moso'ñeen, tso juu nnon patrón 'naan' juu: “Nnda' ta, jndë s'a cha'xjen na tsu', majo' ninvaa vanaanchen na ngüendyuua nn'an.”²³ Ndo' t'a jon 'ndyo moso'ñeen: “Cja' nato t'man yo nato jndëe. Ndo' nn'an na ntji' jo', quitsu' ndëehan na matsjö jn-dei'han' na nninncyohan cha' juu v'a ngitoo'han yo nn'an.”²⁴ Ee na matsjö ndëeho', min'ncüii joo nn'an na tquën' jndyëe, taje'ncya na nnan'jonhan na ntcüa'han 'nan t'man na sijnt'a.”

Ts'an na nin'quitsijonhin yo Cristo, cüji' juu cüenta na aa ntsiquindë juu

(Mt 10:37-38)

²⁵ T'man tmaan' nn'an jnan'jonhan yo Jesús. Yajo' tequen jon ndëehan ndo' tso jon:

²⁶ “Min'ninchen ts'an na njonntyichen ntyjii juu tye juu, ndyee juu, scuu' juu, ntsinda juu, nn'an chuu'hin, ntsinda tye juu yo ndyee juu, ndo' mantyi njonntyichen nchjii juu nchu vaa na vando' nquii juu, chichen na njon nchjii juu yo ja, juu tsan'ñeen tyi'je'quindëe na ntsijonhin yo ja.”²⁷ Ndo' minnichen ts'an na itsijonhin

yo 'nan na mats'a, xe na aa tyi'quintjo ya ntyjii tsan'ñeen navi' na iquenon juu ntyja njan, min xe na aa cue' juu ntyja 'naan'han', jñ'oon na mayuu' tyi'je'quindëe ntsijonhin ntyja njan. ²⁸ Xe na aa m'an ncüiho' na nin'quitsia juu v'aandye, aa chi ngacjo jndyee juu, ntsitiu ya juu tsa'nnda' xoquitu' na ntcانhan' cha' ncüji' juu cüenta na aa nninjndei'han' ata ntsiquindë juu v'aa'ñeen. ²⁹ Majo' xe tyi'quits'aa juu na nnda', jndë na sia juu tsjaan' v'aa ndo' ndyiaa' juu na tyi'je'quindëe ntsiquindë juuhan'. Ndo' na nnda', nque nn'an na njnty'ia na nnda' s'aa tsan'ñeen, ngita'han na nnan'cüejnaan'hanhin. ³⁰ Nnduehan: Tsanva' siq-uita' juu ncüii ts'ian, majo' ve' jn'aانhan', tati-jnt'uehan' ng'e tasiquindë juuhan'. ³¹ Ncüii ts'an na t'man conduihin na co'xen jon na tsixuan jon nqui min sondaro, ¿Aa nts'aانhan' na ndui' jon na vjaquits'aa jon tyia' yo ncüiichen ts'an na mantyi t'man conduihin na tsixuan jon ntcyu min sondaro? Juu tsan na minjndyee, ¿Aa chi ngacjo juu na ntsitiu ya juu ncüii, aa nndëe ngüantjon jon juu tyia'ñeen? ³² Ndo' xe na aa ncüji' juu cüenta na tyi'je'quindëe nts'aa juu, yajo' vi xjen na ninvaa tcya m'aان ncüiichen tsan'ñeen, njñon jndyee juu nn'an na m'aان tsan'ñeen na ntsay'onhan jñ'oon na ntcان juu na tyi'nc'oon tyia'ñeen. ³³ Mang'e na nnda' vaa, minninchen ts'an na nin'quitsijonhin yo jñ'oon na mancyä, icانhan' na cüji'ñ'enhin ntyja 'naan' tsoñ'en na tsixuan nquii juu.

*Tsjaan' na jndë jndui' na chjen'han',
tyi'xe'cüijnt'uehan'*

(Mt 5:13; Mr 9:50)

34 “Tsoñ'enho' ngioho' na ya covijnt'ue tsjaan', majo' xe na aa ndui' na chjen'han', tanchu ya na nninchjen' nnda'han'. 35 Ndo' na nnda', tayuu jnt'uehan', min nnon tyuaa, min yo to'. Ve' co-tyque'to nn'anhan'. 'O' na min ndö'nquiho', cüaa' n'onho' jñ'oonva'.”

15

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' quits-man na tsu o'
(Mt 18:10-14)

¹ Ncüii jon joo nn'an na cotye s'on cüentaa' gobiernon tsjoon Roma, jndyehan squehan na m'aan Jesús na ndyehan jñ'oon na toninncyaa jon, ndo' mantyi yo nn'an na cotji' nn'an judíos cüenta na conan'tja nan'ñeen nnon Tyo'ts'on. ² Ndo' nque nn'an tmaan' fariseos yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindy jñ'oon na tqwen Moisés, tatëvee' ngiohan na itsinin jon yo nan'ñeen. Jaa' jñ'oon jnan'neinhan nacjoo' jon. Jnduehan:

—Tsanva itsijonhin yo nn'an na conan'tjahan nnon Tyo'ts'on, ndo' mantyi icüa' juu yohan.

³ Ndö vaa jñ'oon na sinin Jesús ndëëhan na tyi'quitso nquii' jonhan'. Itso jon:

⁴ “Nin ncüii nqueho', xe na aa m'aan ncüii ciento quinman ntsjuen' juu, ndo' tsu ncüii 'o, ¿Aa chi n'ndyii ya juu joo ninquenn'an ncho'nqui vantjo' ñjen cho'ñeen naijon na cocüa' o' ndo' ngaquint'ue juu quioo' na tsu, ata xjen na ntjii ntcüe' juu o'?

⁵ Ndo' vi na jndë ntjii ntcüe' juu o' chi ntscüanjoon' juu o' quitya' juu yo na neiin' jndyi juu. ⁶ Ndo' ya na nguee' ntcüe' juu v'aa, ntsitjon juu nn'an na ya jñ'oon yohin yo nn'an na m'an ndyo vaa'

juu. Ngitso juu ndëëhan: Cüineiin' n'onho' yo ja ee juu quitsman tsjuën' na tsu o', jndë ntji ntcü'è o'. ⁷ Itsontyichen Jesús: Matsjö ndëëho' na nnda' vaa na itsijonhan' ntyja 'naan' nquii Tyo'ts'on na m'aan quiñoon'ndue. Ncüii ts'an na itsitjahin nnon jon, neiin'ntyichen jon ya na contcüe' ts'on tsan'ñeen jnaan' juu, chichen ntyja 'naan joo ninquenn'an ncho'nqui vantjo' ñjen ts'an na cotsam'anhan cha'xjen na chuhan' na cotji'han cüenta na tyi'icanhan' na ntcüe' n'onhan.

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' xo-quitu' na tsu

⁸“Ndo' xe na aa m'aan ncüii tsanscu na y'oon juu nqui xen s'on xuee, ndo' xe na aa têtsu ncüiihan' quii' vaa' juu, ¿Nin 'nan nts'aa juu? ¿Aa chi ntscü'a juu chon, ndo' ntca juu, ndo' chen chen nt'ue juuhan' ata xjen na ntjii ntcüe' juuhan'? ⁹ Ndo' vi na jndë ntjii juuhan', ntsitjon juu nn'an na ya jñ'oon yohan yo nn'an na m'an ndyo vaa' juu, ndo' ngitso juu ndëëhan: Cüineiin' n'onho' yo ja, ee juu xoquitu' na têtsu, jndë ntji ntcü'ëhan'. ¹⁰ Sininntyichen Jesús, tso jon: Matsjö ndëëho' na nnda' vaa na itsijonhan' na joo ángeles cüentaa' Tyo'ts'on m'anhan na neiin' n'onhan ntyja 'naan' ncüii tsanjnan na contcüe' ts'on.”

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ts'an yo jnda jon

¹¹ Sininntyichen Jesús, itso jon:

“Tom'aan ncüii ts'an, tom'an ve ntsinda jon yonon. ¹² Nquii tsanche tso juu nnon tye juu: Nnda' tye', joo 'nan na tsixuan' na ncy'ön cüentahan', ncyahan' nnön. Ndo' jo' t'on jonhan'

ndëehan. ¹³ Ndo' tyi'covijndye xuee na tui na nnda', jndëe juu tsoñ'en 'nan na tyincyaa tye juu, ndo' xoqitu' na ty'oon juu, sitjon' juuhan', ndë jndui' juu jo', tja juu ncüiichen tsonnangue na tycya. Jo' siquitsu juu xoqitu' 'naan' juu na minncyantyi tots'aa juu. ¹⁴ Majo' vi na jndë jndyueñ'engan' na siquitsu juu, jndyo ncüii jndo' t'man na ninvaa ndyuaa'ñeen. Ndo' tye' na toquenon juu navi' ng'e tanin 'nan ya na ninjnt'uehin. ¹⁵ Jo' tja juu, taquee'to juu na nts'aa juu moso 'naan' ncüii ts'an juu ndyuaa'ñeen. Tsan'ñeen t'ua jon ts'ian nnon juu na ngüantyyee' juu quintcu jndëe 'naan' jon. ¹⁶ Tont'ue jndyi ts'on juu na ntcüa' juu min ve' nchuaa' joo të na cocüa' quintcu'ñeen. Majo' min'ncüii ts'an ta'nan tyincyaa 'nan na ntcüa' juu. ¹⁷ Yajo' ty'oon juu na jnda' xquen juu, sitiü ya juu ncüii: "Vaa' tyëhö' jndye mosoo' jon m'an. Cocüa'cjohin ata min 'nan na 'ndyichenhan', ndo' ntjoohin na m'an, manin'cü'iö na nin'jnt'ö. ¹⁸ Je' yuu' nnt'ui ja ntjoohin, ncjö ntcü'ë na m'aan tyëhö', ndo' ntsjö nnon jon: Nnda' tye', jndë sitja ja tonnon Tyo'ts'on ndo' mantyi yo nnon'. ¹⁹ Nanein tyi'quitsixuan na ntsu' jnda' ja. Quitsa' yo ja cha'vijon ve' ncüii moso'.

Ndö' vaa sitiü juu. ²⁰ Ndo' tantcüe' juu najon m'aan tye juu. Majo' ninvaa tycya na ndyo juu, ndo' jndyiaa' tye juuhin. Tyioo na t'man vaa na ndyia' juu nchjii jon, jnannon jon, tëtsitjon jonhin. Jndyots'aa jonhin ndo' t'u jon quinchoo' juu na tyincyaa jon ts'onhin. ²¹ Ndo' tso juu nnon jon: 'U' rii' tye', jndë sitja ja tonnon Tyo'ts'on ndo' mantyi yo tonnon' ncu'. Tyi'quitsixuan na ntsu' na jnda'

ja. ²² Ndo' vi na jndë sque ntcüe'han v'aa, tso tye juu ndëë mosoo' jon: Cüa, quinan'cjeho' na quindyoy'onho' ndiaa na yantyichen, chi ntcüe juuhan'. Ndo' quityion' tsi'x'ee nt'ö juu, ndo' quitjue'ho' ntcoon ng'ee juu. ²³ Ndo' mantyi quit-sacy'onho' toro chjo na t'uein, quinan'cuee'ho' juu o'. Cüa, nnt'a ngeue ndo' na ntcü'a. ²⁴ Ee juu jndahö', itsijonhan'hin cha'vijon ts'an na jndë tue', ndo' vando' nnda' juu, cha'vijon ts'an na jndë tsu, majo' tijnda' ntcüe'hin. Yajo' ta'han na tonan't'maan'han.

²⁵ “Majo' jnda jon, tsantquechen, tyí'c'oonhin, tja juu jndëë. Ndo' xjen na jndyo ntcüe' juu, tindyoo' juu na m'aan v'aahan, ndo' jndyii juu na cotja' ndo' cam'aan jnon. ²⁶ Ndo' tqueen' juu ncüii mosohan, taxee' juu nin 'nan condui. ²⁷ T'a tsan'ñeen, tso juu: “Juu ty'iu' jndë tyjee' ntcüe' juu ndo' tye'ho', jndë iscuae' jon toro chjo na t'uein ee ya ro tyjee' ntcüe' juu, tyi'vii' juu.” ²⁸ Majo' juu tsantquechen, siv'ii jndyi juu, min tyi'je'caquee' juu quii' v'aa. Ndo' na nnda', jo' jndui' tye juu, s'aa jndyi jon ty'oohin na caquee' juu. ²⁹ Majo' t'a juu 'ndyo jon, tso juu: “Quen' cüenta, tijndye chu na matye'ntjön ja nnon'. Tacotsique' ts'ön yo ts'ian na tji' nnön. Majo' min'jon taconcy'a min ve' quinch'iondyua na chi ntscü'ë na nts'a ngeue na ntsit'man' chjo ja yo ntyjë na ya jñ'oonhan yo ja. ³⁰ Majo' nein na jndë tyjee' ntcüe' juu jnda'hö' na tatsiquitsu juu 'nan' yo nanntcuntjaa', ata toro na t'uein jndë scue' cüentaa' juu.

³¹ Ndo' jo' t'a tye juu, itso jon: “U' jnda, nin-nquii'chen m'an' yo ja ndo' tsoñ'en 'nan njan, 'u' ma'nan'han'. ³² Majo' chuhan' na c'ön jaa

na nënhën ndo' na quinan't'maan' jaa ng'e juu ty'iu'hö', cha'vijon jndë tue' juu ndo' na vando' nnda' juu, cha'vijon na jndë tsuhin, majo' jndë tijnda' ntcüe'hin."

16

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' na sitja mosotque

¹ Manti sininntyichen Jesús ndëë nn'an na conan'jon yo jñ'oon na toninncyaa jon, tso jon:

—Tom'aan ncüii tsantya ndo' m'aan ncüii mosotque 'naan' jon. Tyenan'quindyii nn'anhin na ve' its'aa ya juu na tsiquitsu juu 'naan' jon.

² Ndo' na nnda', tqueen' tsantya'ñeenhin, tso jon nnon juu: “¿Nchu vaa jñ'oon na condue nn'an nacjo'? Quitsia' ncüii lista, chen chen cüji' ntyja 'naan' xoquitu' na tyon' cüenta yo tsa'nnda' na siquitsu', ee taxe'cütquentyichen 'u' ndëë moso.”

³ Ndo' juu mosotque'ñeen, sitiü ya juu ncüii: “¿Nchu nts'a cha' ngüant'ö? Ee patrón njan icüji' jon ja na condui ja mosotque. Ta'nän na jndö na nts'a ts'ian jndëë cha' ngüantjön 'nan na icanhan' ja, ndo' jn'an jndyi na ve' ntc'an 'ndyö 'nan ndëë nn'an.

⁴ Nanein mavaa' ts'ön nchu vaa nts'a cha' ntixee' nn'an ja quii' nt'aahan vi na jndë jnty'iihan' ja na condui ja mosotque.”

⁵ Yajo' tqueen' jon ncüii ro ncüii nn'an na chojnan nnon patrón 'naan' juu. Taxee' juu nnon tsan na vejndyee: “¿Nchu xjen chu'jnan' nnon patrón njan?” ⁶ T'a tsan'ñeen 'ndyo juu: “Ja chöjnan ncüii ciento ncjo na too'han' yo nchen' n'oon olivos.” Ndo' tso juu nnon tsan'ñeen: “Ndö juu tson na chuu' tsa'nnda' na chu'jnan'. Quijman', cje ro cüji' xco'han' na ninvenn'an

ncho'nqui ncjo nchen' na chu'jnan'." 7 Jndë jo' taxee' juu nnon ncüiichen moso'ñeen: "Ndo' 'u' je', ¿Tsa'nnda' chu'jnan'?" T'a tsan'ñeen 'ndyo juu: "Ja chöjnan ncüii ciento xu ntquen trigo." Yajo' tso juu nnon tsan'ñeen: "Ndö tson na chuu' nchu xjen na chu'jnan'. Cyon'han'. Cüji' xco' na ninnenquenn'an xu na chu'jnan'."

Ndö' vaa na tso tsan'ñeen. 8 Ndo' juu tsantya'ñeen tso jon na juu moso'ñeen ty'oon juu na jnda' xquen juu min na sivi'nn'an juu ntyja ts'ian 'naan' jon na s'aa juu. Ee nn'an na m'an ntyja 'naan' tsonnanguevahin, jnda'ntyichen nquenhan yo ntyjehan, chito nn'an na conan'jonhan ntyja 'naan' nquii jon na conduihin naxuee."

9 Itsontyichen Jesús: "Ndö vaa na matsiqui'man' jaho', joo 'nan na conan'choho' na nan'xuanhan' ntyja 'naan' tsonnangue jnan, cüijnt'ueho'han' na ntantjonho' jndye nn'an na ya jñ'oonhan yo 'o'. Yajo' juu 'nan na nan'xuanho', xjen na ntycüiihan', nque nan'ñeen na tejndeiho'hin, ncy'onhan cüentaho' naijon na tyi'quintycüii na nc'on nn'an.

10 "Minninchen ts'an na conduihin na itsiquindë juu ncüii jñ'oon na tyi't'man, mantyi ntsiquindë juu ncüii jñ'oon na t'man tsixuanhan'. Majo' minninchen ts'an na itsivi'nn'an juu ntyja 'naan' ncüii jñ'oon na tyi't'manhan', mantyi ntsivi'nn'an juu ntyja 'naan' jñ'oon na t'man.

11 Jo' ntyja 'naan' na ndijnt'ue ts'an 'nan na nque nn'an tsonnangue cotji'han cüenta na njon jndyihan', xe na aa tyi'cüijnt'ueho'han' cha'xjen na chuhan', yajo' joo 'nan na mayuu' na njon

jndyi conduihan', min je'qui'ndyii Tyo'ts'onhan' ndueho'. ¹² Ndo' joo 'nan ntyja 'naan' tsonnangue, xe na aa tyi'covijnt'ueho'han' cha'xjen na chuhan', yajo' joo 'nan na njon jndyi, ta'nan ts'an na ninncyaaahan' ndueeho' na nan'xuanhan' cüentaho'.

¹³ “Ta'nan ts'an na nndëë ntye'ntjon nnon ve patrón. Ee nc'oon juu na jndoo' juu ncüiihan, ndo' ncüiiichenhan nc'oon na vi'ntyjii jndyi juuhin. Oo ngay'oon juu jñ'oon yo ncüiihan ndo' ncüiiichenhin nc'oon juu na tyi'cuee' ts'on juu. Tyi'je'quindëë ntye'ntjonho' nnon Tyo'ts'on, ndo' mantyi conan'chonho' na nintyaho'.”

¹⁴ Nn'an na conduihan tmaan' fariseos na m'anhin jo', tondyehan tsochen jñ'oonmin' na sinin Jesús. Ng'e na vi' jndyi n'onhan yo xoquitu', jo' tonan'cüejnaan'hin jon. ¹⁵ Itso jon ndëëhan: “O' nt'ue n'onho' na quitji' nn'an cüenta na je' cont'aho' cha'xjen na chuhan', majo' nquii Tyo'ts'on ivaa' ts'on jon nchu vaa nan'xuanho'. Nn'an tsonnanngue, 'nan na cotji'hin cüenta na njon jndyi nan'xuanhan', joochan' indyiaa' ndya' Tyo'ts'onhan'.

Tsoñ'en jñ'oon' Tyo'ts'on ntsiquindëhan' juuhan'

¹⁶ “Ata xjen na tom'aan Juan, juu jñ'oon na tquen Moisés ico'xenhan', tonan'y'onho'han' yo jñ'oon jndyue nn'an na toninncyaa jñ'oon nchu vaa 'nan na nnguaa. Juu xjen na tom'aan Juan'ñeen, tye' na condinein jñ'oon naya ntyja na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an nchu vaa na cotsam'adhan. Ndo' icanhan' na quitquen yantyihaan ncüii cha' ndëë nduihan nn'an na ntye'ntjon jonhan.

17 “Quitquenho' cüenta, quii' jñ'oon' Tyo'ts'on min ntji naquijndëhan'. Majo' ntsiquindëñ'engan' joochan'. Ee tyi'jndyaa'chen na ngitsu tsjö'ndue yo tsonnangue, chichen na n'ndyihan' ncüii ntji chjo na t'uii' quii' jñ'oon' Tyo'ts'on.

Tyi'quichuhan' na ntsityuui' ts'an tson na toco juu

(Mt 19:1-12; Mr 10:1-12)

18 “Minninchen ts'an na ntsityuui' tson na toco yo scuu' ndo' ngoco nnda' juu yo ncüiichen tsanscu, itsijnda'han' ntyja 'naan' tsan'ñeen na ve' ndö' ro m'aan juu yo ncüiichen tsanscu'ñeen. Ndo' min'cya ro tsans'a na ngoco juu yo tsanscu'ñeen na jndë tyuui' tson 'naan' juu yo saa' juu, mantyi itsijnda'han' ntyja 'naan' tsan'ñeen na conduihin ts'an na ve' ndö' ro m'aan juu yo tsanscu'ñeen.

Tsantya yo tsanjñen' Lázaro

19 “Ncüii jon tom'aan ncüii tsantya na nin-nquii'chen ndiaa na yantyi tocüe jon ndo' njon jndyihan'. Tincüii xee yu, 'nan na yantychen contyjo nnon mesa na tocüa' jon. 20 Ndo' ndyo teon vaa' tsan'ñeen, tyequitquen nn'an ncüii tsanjñen', tovaa juu jo', Lázaro jndyu juu. Nin vaa si'ts'o 'naan' juu min ntyje'. 21 Ntyja jndyi ts'on juu min ve' 'nan quijndë na cocyaa tocjee' mesa 'naan' tsantya'hin na ntcüa' juu. Ndo' sque quindue', jndyoquityue o' ntyje' na chu juu. 22 Ndo' tuee' xjen na tue' juu tsanjñen'ñeen, ndo' nque ángeles tyey'onhan ñuan 'naan' juu najon m'aan nquii Abraham. Mantyi tue' tsantya ndo' tënty'iuhin.

23 “Viochen xjen na toquenon jon navi' najon na co'o nn'an na jndë tjë, jndondë jon, jndyiaa'

tycya jon na m'aan Lázaro ngiaa' Abraham. ²⁴ Ndo' sixuaa jon, itso jon: 'U' ta Abraham, c'on' na nty'ia rö nchji'. Quitsa' vi naya'ñeen, quiñon' Lázaro na ve' ncüii ndëent'ö juu quinchje juu quii' ndaa cha' ntsiquindaa' juu tsa. Ee jaa' jndyi navi' na maquenön quii' juu chonvahin. ²⁵ Majo' t'a Abraham, tso jon: 'U' jnda, chen chen cañjoon' tson' joo naya na tyon' cüenta xjen na tovando', ndo' Lázaro vi' toquenon juu. Majo' nein ivajndyee juu ntjoo ndo' 'u' je', vi' maquenoon'. ²⁶ Ndo' mantyi vaa ncüiichen 'nan. Quityquii' nt'án yo 'o', vaa ncüii tsë'tsjoon na tayuu ntycüii na njoonhan' cha' nin já na nin'quitsqué na m'anho', je'quindëe ngüenönhan'. Ndo' min nque nn'an na m'an najon na m'anho', je'quindëe ngüenonhin ntyjava.

²⁷ “Ndo' jo' t'a tsan'ñeen, itso juu: Ng'e na nnda', ta, mats'a ty'oo 'u', cüa, c'ua' ts'ian nnon juu na cja juu na m'an nn'an vaa' tsotyë, ²⁸ Ee jo' m'aan 'on ntyjö ncö. Cjancyaa juu jñ'oon ndëëhan cha' tyi'ntsquehan ntjoohin najon na ji va jndyi 'nan na maquenön. ²⁹ Majo' sintcüe' Abraham jñ'oon nnon juu: Conan'y'onhan joo jñ'oon na jndui na toninncyaa Moisés yo nin'jñ'oon na toninncyaa nn'an na tonduehan nchu vaa 'nan na nguaa. Joo jñ'oon'ñeen quindyehinhan' ndo' quita'nguee'hinhan'. ³⁰ Majo' t'a tsantya'ñeen, itso juu: Tyi'yuu' ta, xe ncüii joo nn'an na jndë tjë ncja na m'anhan, jñ'oon na mayuu' nntcüe' n'onhan jnanhan. ³¹ Ndo' t'a Abraham 'ndyo juu: Xe tyi'quinan'jñ'oon'han joo jñ'oon na toninncyaa Moisés yo mañoon nn'an na toninncyahan jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa, mantyi

min xe'quindyehan jñ'oon 'ndyo ncl'üii ts'an min na ngüando' xco juu."

17

Jnaan' ts'an nt'uiihan'hin

(Mt 18:6-7, 21-22; Mr 9:42)

¹ Ndo' tso Jesús ndëe nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon: "Tyi'je'cacüentyjee' na nin'cjachuhan' nn'an na conan'tjahan nnon Tyo'ts'on, majo' vi' jndyi ngenon juu ts'an na itsiquita' jñ'oon na ntycyaa nn'an na nnan'tjahan.

² Ntyja 'naan' juu tsan'ñeen, yantyi xe na aa quinan'tyen nn'an ncüii tosu xtyo' juu ndo' quitjue' nan'ñeenhin quityquii' ndaandue. Ee vi'ntyi ngenon juu na nts'aa juu 'nan na ntsquioo'han' minnichen nn'an na chjo vantyja n'onhan ja. ³ Jo' quitquen nqueho' cüenta ntyja nchu vaa na cotsam'anho'.

"Xe ncüii ntyjeho' na vantyja ts'on Tyo'ts'on itsitjahin nnon', quitsiqui'man'hin. Ndo' xe na aa contcüe' ts'on juu, quitsit'man tson'hin. ⁴ Ndo' xe na aa ntyque' jnda na itsitjahin nnon' na ncüii xuee, ndo' ncüii cüii jon ngaquitso juu nnon': Quitsit'man tson' ja, contcüe' ts'ön na sitja ja nnon', chuhan' na quitsit'man tson'hin."

C'ön na t'manntyichen na vantyja nn'ön

⁵ Nn'an na ncho've na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, jnduehan nnon jon:

—Ncya' na ndit'manntyichen na covantyja n'ön.

⁶ Jo' t'a jon jndyuehan, tso jon:

—Min xe na aa chjo na covantyja n'onho', min ve' cha'xjen na chjo ncüii ntquen mostaza,

majo' t'man ts'ian nndëë nt'aho'. Ata nnon ts'oon t'manva nndëë nndueho': "Quenan' 'u' ntjoohin ndo' cacüentyje' quii' ndaandue." Ndo' minchuchen ntsiquindëhan' cha'xjen na condueho'.

Chuhan' na quitsiquindë ts'an na itye'ntjon

⁷ "Cüa, quinduë ncüiho' m'aan moso 'naan' na itsituu juu tyuaa oo ivantyjee' juu cho' ntsjuen' to-jndëë. Ndo' vi na jndë tyjee' juu na jnan juu jndëë, ¿Aa nts'aahan' na ntsu' nnon juu: "Cüa, cüenoon' ndö, quijman' mesa na ntcüa'?" ⁸ ¿Aa chi ngitso jndyee patrón'ñeen nnon juu: "Cüa ra, quitsijnda' 'u', quitsijñ'on' na ntcü'a? Ndo' vi na jndë tcü'a ndo' jndë t'ua, yajo' chi ntcüa' ndo' nc'üa'." ⁹ Min tatyincyaa jon naya juu moso'ñeen na siquindë juu ts'ian na t'ua jon nnon juu. ¹⁰ Mantyi 'o' ya na jndë jnt'aho' tsoñ'en na ico'xen Tyo'ts'on na quint'aho', jo' quindueho': "Aa jaa na cotye'ntjön, tyi'quinan'xuan na ngitso ts'an na taquinjon' na cont'a, ee xia'ntyi jndë jnt'a cha'xjen na chuhan' na quint'a."

Sin'man Jesús nqui nn'an na cho ndö cotö'

¹¹ Xjen na ñjon Jesús nato na vja jon Jerusalén, tenon jon tyonco ndyuaa Samaria yo Galilea. ¹² Juu xjen na vaquee' jon ncüii tsjoon chjo, tjonhin nqui nn'an na chohan tycu ndö cotö', tycüentyjee' tycyahan. ¹³ Jndei jnan'xuaahan, jnduehan:

—'U' Jesús na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an, c'on' na ntyi'ia' rő nchji'.

¹⁴ Ya na jndyiaa' Jesús joohan, tso jon ndëëhan:
—Quitsanan'man nqueho' ndëë ntyee.

Ndo' viochen xjen na co'ohan, jn'manhan.
 15 Majo' ncüii joo nan'ñeen, xjen na tyincyaa juu cüenta na jndë jn'man juu, tantcüe' juu. Jn-dei c'ua 'ndyo juu na totsit'maan' juu Tyo'ts'on.
 16 Tco'xtye juu tonnon Jesús, tyincyaa juu na ncyá ya jon. Ndo' juu tsan'ñeen conduihin ts'an Samaria. 17 Ndo' taxee' Jesús:

—¿Aa chito ncha'vaa nqui nan'ñeen jn'manhan? Ndo' ñjenchenhin je', ¿Yuu m'anhan? 18 Juu tsan-vahin chito conduihin ts'an judío, majo' jndyo ntcüe' juu na itsit'maan' juu Tyo'ts'on. Majo' ñjen nan'ñeen ve' ty'etohan, ta'nan sque ntcüe'han.

19 Yajo' tso Jesús nnon tsan'ñeen:

—Quinaquintya', cja ntcüe' va'. Ng'e na vantyja tson' ja, jo' na jndë jn'man'.

Ndö vaa na ngüentyja na ntye'ntjon Tyo'ts'on nn'an

(Mt 24:23-28, 36-41)

20 Ncüii jon joo nn'an na conduihan tmaan' fariseos taxee'han nnon Jesús ntyja 'naan' juu na itye'ntjon Tyo'ts'on. Ta'xe'han ¿yuu xjen ngue'ntyjahan'? T'a jon jndyuehan, tso jon:

—Juu na condui Tyo'ts'on na itye'ntjon jon tsoñ'en, chito ng'e 'nan na covityincyoo', jo' tsi'manhan' na jndë tyjee' juuhan'. 21 Min xe'quindue nn'an: “Ndö m'aan jon oo ndö'ñeen m'aan jon na itye'ntjon jon nn'an”, ee juu na itye'ntjon jon, m'aanhan' quii' nt'anho'.

22 Ndo' tso ta Jesús ndëë nn'an na tonan'jon yo jñ'oon na toninncyaa jon:

—Mangue'ntyja xjen ya na nndueho': “Nt'ue jndyi nn'ön na ngue'ntyja xuee na nndyo nnda'

nquii jon na conduihin tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon jon na co'xen jon tsoñ'en nn'an." Majo' xe'quijnty'iaho' na nnguaa na nnda'. ²³Ñ'en nn'an na nnduehan ndëëho': "Ndö' m'aan jon, oo nnduehan ntjoohin m'aan jon." Majo' tyi'ntsantyjaho' min tyi'nan'jonho' yo nan'ñeen. ²⁴Ee cha'xjen na ico' tsuee chon, itsixueehan' vi ntyjaa' tsjö'ndue ata ncüiichen ntyja, mannda' vaa ntsijonhan' xjen na ndyö ntcü'ë. Ninjonto njnty'ia tsoñ'en nn'an ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an. ²⁵Majo' na vejndyee icanhan' na quenön navi' t'man ndo' mantyi nn'an na m'an nanein nnt'ahan na tayuu jnt'ue ja ngiohan. ²⁶Jo' ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, cha'xjen na tom'an nn'an xjen na tom'aan nquii Noé, mannda' vaa ntsijonhan' na nc'on nn'an xjen na jndë tindyo na ndyö ntcü'ë. ²⁷Totsam'anhan cha'xjen na vja tont'ahan. Tocüa'han, tovehan, totoncohan, toninncyahan ndahan na ntonco joo ata tuee' juu xuee na tua Noé quityquii' v'aandaa. Ndo' tova'ty'a, ndo' joo nn'an na jnty'iihan', tjëñ'en nan'ñeen. ²⁸Ndo' manin'ncüii xjen tont'a nn'an xjen na tom'aan Lot. Tocüa'han, tovehan. Tonan'jndahan 'nan ndo' tondëëhinhan'. Tononhin ntjon, tonan'yahan nt'aa. ²⁹Majo' juu xuee ya na tji' Tyo'ts'on Lot tsjoon Sodoma, tyioo ndaat-sua' chon yo sufre na jnanhan' tsjö'ndue. Ndo' iscüjeñ'engan' nn'an na m'an juu tsjoon'ñeen. ³⁰Ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, mannda' itsijonhan' na nnguaa juu xuee ya na njnty'ia nnda' nn'an ja.

31 “Juu xuee'ñeen, ts'an na m'aan ch'en, tyi'ngaquee' nnda' juu quii' vaa' juu na ncüji' juu 'naan' juu. Tyi'nguuaa ntyjii juu ntyja 'naanhan'. Ndo' majo'ntyi ts'an na m'aan tojndëë, tyi'ndyo ntcüe' juu cha' ndyoquichu juu 'naan' juu. 32 Cañjoon' ya n'onho' nin 'nan na tqunenon juu scuu' Lot. 33 Minnichen ts'an na int'ue nquii juu nchu vaa nts'aa juu cha' tyi'quitsuhin, jñ'oon na mayuu' ngitsuhin. Majo' minnichen ts'an na incyaa juu na quenon juu min'cya ro 'nan na ngenon juu, tsan'ñeen ntsin'man Tyo'ts'on ñuaan' juu.

34 “Jñ'oon na mayuu' na matsjö ndëëho', juu tijaan'ñeen, ya na nndyö nnt'a, ve nn'an na man'hin condahan, ncüii tsan'ñeen vjay'oonhan'hin na m'an, ndo' ncüiichenhin n'ndyiihan'hin. 35 Ve nanntcu tojnaan' cotuahan, ncüii tsan'ñeen vjay'oonhan'hin na m'an, ndo' ncüiichenhin n'ndyiihan'hin. 36 Ve nannon m'an jndëë na cont'ahan ts'ian, ncüii tsan'ñeen vjay'oonhan'hin na m'an, ndo' ncüiichenhin n'ndyiihan'hin.

37 Ndo' nn'an na tonan'jon yo jñ'oon na tonin-ncyaa jon, taxee'han nnon jon:

—Ta, ¿Yuu vijon na nndui na nnda'?

Jo' t'a jon jndyuehan ncüii jñ'oon na tyi'quitso nquii' jonhan' na tsi'manhan' na ntco'xenhan' nn'an. Tso jon:

—Navijon na vendyuaa 'nan tö', jo' ngancüi nt'ën.

18

Jñ'oon tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' tsanscu ninnquii ndo' jüe

¹ Ndo' sinin Jesús ncüiichen jñ'oon na tyi'quitsi'man nquii'han' na itsi'quindyihan' na ninnquii'chen quinan'nein nn'an nnon Tyo'ts'on, min tyi'nan'ntyquenhan ntyja 'naan'han'. ² Tso jon ndëehan: “Tom'aan ncüii jüe ncüii tsjoon t'man. Tyi'ncyaa' juu Tyo'ts'on min tyi'c'oon' ts'on juu nchu vaa na conan'tiu nn'an yohin. ³ Ndo' juu tsjoon'ñeen mantyi tom'aan ncüii tsanscu ninnquii. Toca juu na m'aan jüe'ñeen na totso juu nnon jon: Cüañon' chjo ja ntyja 'naan' quintu na tji' ts'an cjö. ⁴ Ndo' nquii jüe'ñeen, majndye xuee tasijñ'oon' jon juu 'nan na ican tsanscu'ñeen. Jndë jo' sitiü nquii jon ncüii, tso jon: Ja min na tyi'ncyaa Tyo'ts'on ndo' min taquits'aahan' ja nchu vaa cotji' nn'an cüenta yo ntyja njan, ⁵ Majo' ve' ng'e itscüetë' jndyi tsanscuva' ja, jo' ngüañ'öntöhin ncüii na tyi'contycüii na t'man ts'önhin, ee xe tyi'nts'a na nnda', ntscüejndyaa' juu ja na ninnquii'chen ndyotsintyjaan' juu ja.”

⁶ Ndo' tsontyichen ta Jesús: “Nquii jüe'ñeen, min na conduihin ts'an na its'aa jon 'nan na tyi'quichuhan', majo' ¿Aa cotquenho' cüenta na tso jon na ngüañoon' jnan jon juu tsanscu'ñeen? ⁷ Ng'e na nnda', nquii Tyo'ts'on je', ¿Aa chi majndeichen ngüañoon' jon nque nn'an na jndë tji jonhin cüentaa' nquii jon na contcüii'han jon naxuee ndo' natsjon? Tyi'xe'quits'aa jon na mavio xjen na ngüendoo'han na ntsijñ'oon' jon joo jñ'oon na cotanhan na quitejndei jonhan. ⁸ Jñ'oon mayuu'

na matsjö ndëëho' na maquintyjachen ntsijñ'oon' jonhan. Majo' min na nnda', ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, ya na nndyö ntcü'ë tsonnangue, ¿Aa nnin-jnda' nn'an na vantyja n'onhan Jon?"

Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' ts'an fariseo yo ts'an ique s'on

⁹ Manti ndö vaa ncüiichen jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' na sinin Jesús ndëë nn'an na tonan'tiuhan na xia'nty nquehan cont'ahan cha'xjen na chuhan', majo' conduehan na tyi'quinjon mañoon nn'an, nquehan na njonchen.

¹⁰ Tso jon: "Tom'aan ncuii ts'an na conduihin tmaan' fariseos ndo' manti tom'aan ncüii ts'an ique s'on cüentaa' gobiernon tsjoon Roma. Ty'ehan vats'on t'man na nnan'neihan nnon Tyo'ts'on. ¹¹ Ndo' juu fariseo'ñeen tacüentyjee' juu, sinin juu nnon Tyo'ts'on ntyja 'naan' nquii juu. Ndö vaa na tso juu: 'U' Tyo'ts'on, ncyä ya 'u' ng'e tyi'quitsixuan cha'na minndyechen nn'an, na conty'ueehan, nn'an na cont'a 'nan na tyi'quichuhan', nn'an na ve' ndö' ro m'anhan yo ntyjehan, ndo' min cha'na tsanva', tsan ique s'on.

¹² Ja matscüe jndo' ja ve jnda na ncüii soana, ndo' manti mancyä diezmo tsoñ'en na mavantjön.

Ndö' vaa jñ'oon na sinin tsan'ñeen nnon Tyo'ts'on. ¹³ Majo' juu tsan'ñeen tsan na ique s'on, toxen'chen tacüentyjee' juu, min na nndondë juu tsjö'ndue, ta'nan. Ve' tomin' juu nda' tsi'jndya juu na totsindyia'hin. Tso juu: 'U' Tyo'ts'on, c'on' na nty'ia rö nchji' ng'e ts'an jnan ja.

¹⁴ Tsontyichen Jesús: "Jñ'oon mayuu' na matsjö

ndëëho', juu tsan'ñeen tantcüe' juu vaa' juu na tquen Tyo'ts'onhin na jndyoyuhin na tonnon jon, chito juu fariseo'ñeen. Ee min'cya ro ts'an na itsivendye nquiihin, mancüiixjen ntsquioo Tyo'ts'onhin. Ndo' nin juu na iju'cjehin, jñ'oon na mayuu' ntsivendye jonhin.”

Ityio Jesús jn'aan yotsca

(Mt 19:13-15; Mr 10:13-16)

¹⁵Jndyocho nn'an yotsca na m'aan Jesús, tanhan na quityio jon nt'ö jon nacjo joo. Majo' nque nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninnacyaa jon, xjen na jnty'iahan na nnda', jnduehan ndëë nan'ñeen na tyi'nan'chjuhan jon. ¹⁶Jo' t'man Jesús nan'ñeen, tso jon ndëëhan:

—Ncyaho' na ninncyo yotsca na m'an ja, tyi'nan'ntcüe'ho'hin, ee quityquii' juu na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an, xia'ntyi nque nn'an na ntyja n'onhan ja cha'xjen cont'a yotsamin, joo nan'ñeen vanaan na conan'jonhan ntyja 'naan'han'. ¹⁷Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', minnichen ts'an na tyi'ntyjaa' juu Tyo'ts'on cha'na contyjaa' yotsca tye joo yo ndyee joo, tyi'je'quindëë ntsijon tsan'ñeen ntyja na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an nchu vaa na cotsam'anhan.

Itsinin tsantya yo Jesús

(Mt 19:16-30; Mr 10:17-31)

¹⁸Ncüii ts'an judío na conintquehin, taxee' juu nnon Jesús:

—'U' ta na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on na ya ts'an 'u', ¿Nin 'nan'icanhan' na quits'a cha' nninnacyaa Tyo'ts'on na ntsixuan na tyi'quintycüii na vando' ñuan njan?

19 T'a Jesús 'ndyo juu, tso jon:

—¿Ndu na matsu' na condui ja ts'an na ya ts'anhin? Xia'ntyi nquii Tyo'ts'on conduihin na nnda', tanin ncüiichen. 20 'U' manchji' juu jñ'oon na ico'xenhan'. Itsohan': “Tyi'nc'on' yo ncüiichen ts'an na ve' ndö' ro. Tyi'ntscue' ts'an. Tyi'nch'ue' 'naan' ts'an. Tyi'ntsinin' quintu cjoo' ts'an. Quitsa' na njon nquii tye' yo 'ndyo'.”

21 Ndo' tsan'ñeen je', t'a juu, tso juu nnon jon:

—Tsoñ'en jñ'oonmin' mavanc'ue'han' ninvaa xjen na tichjo ja.

22 Ndo' vi na jndë jndyii Jesús jñ'oonva', itso jon:

—Ncüii vaa na icanhan' na quitsa'. Quijndë' tsoñ'en 'nan' na min, ndo' xoqitu' na ngyon' cüenta, ncyah'an' ndëë naninñen'. Na ntsa' na nnda', yajo' ntsixuan' na tya 'u' quiñoon'ndue. Ndë jo' quindyoy' na ntsijon 'u' yo ts'ian na mats'a.

23 Majo' ya na jndyii tsan'ñeen jñ'oon'va', sichjoo' jndyihan' ts'on juu, ee tya jndyihin.

24 Ndo' vi na jndë tquen Jesús cüenta na nnda' s'aahan' tsan'ñeen, tso jon:

—Joo nantya, jndyaa' jndyi na nta'nguee'han na nquii Tyo'ts'on ntye'ntjon jonhan ntyja na cot-sam'adhan. 25 Jndyaa'ntyichen na ncju'cje ncüii tsantya na ntye'ntjon Tyo'ts'onhin, chichen na ngüequindyi' camello tsue' x'ee tsi'ncya.

26 Ndo' nn'an na jndyehan na tso jon jñ'oonva', jnduehan nnon jon:

—Ndo' na nnda', ¿Nin juu na nndëë ngitso Tyo'ts'on na tsixuan juu na jndyoyu conduihin na tonnon jon cha' nndëë nguee' juu naijon na m'aan nquii jon?

27 Jo' t'a Jesús jndyuehan, itso jon:

—'Nan na ndiquindëë nnt'a nn'an, nquii Tyo'ts'on condëë its'aa jonhan'.

²⁸ Tso Pedro:

—Já jndë jnty'ě tsoñ'en 'nan nján cha' condëë cotsay'ón jñ'oon yo 'u'.

²⁹ T'a Jesús, tso jon ndëëhan:

—Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', minninchen ts'an na i'ndyii vaa', oo scuu', oo ntyje nquii, oo tye juu, ndyee juu, oo ntsinda juu ng'e na itsijonhin ntyja na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an, ³⁰ Nan'min' jndye vee' jnda ncy'oon tsan'ñeen cüentahan' xjenva, ndo' xuee na tonnonchen, ncy'oon juu cüenta na tyi'quintycüii na vando' ñuaan' juu.

Jndë ndye jnda itsiquindyi Jesús na nnan'cuee' nn'anhin

(Mt 20:17-19; Mr 10:32-34)

³¹ Tëchu Jesús nn'an ncho've vi ntyja najon na ninnquehan. Tso jon ndëëhan: “Quitquenho' cüenta, cotsava Jerusalén. Ndo' ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, juu tsjoon'ñeen ntsiquindëñ'engan' tsoñ'en jñ'oon ntyja njan na tji nque nn'an na tonan'neinhan nchu vaa 'nan na nguaa.

³² Ee ninncyá nn'an cüenta ja nduee nn'an na tachito conduihin nn'an judíos, ndo' joo nan'ñeen nnan'cüejnaan'hin ja, ndo' ntjue'hin ndaajndyuehin ja.” ³³ Ndo' ya na jndë tja'hin ja, nnan'cuee'han ja, majo' xuee na jndë ndye ngüant'ö xcö.

³⁴ Majo' joo nn'an ncho've'ñeen, tataa' n'onhan nchu vaa itsiquindyi joo jñ'oonmin' na sinin Jesús

ndëëhan ee vitjachen na ntsi'man Tyo'ts'on juuhan' ndëëhan. Mang'e jo' tataa' n'onhinhan'.

Sin'man Jesús ncüii tsannchjaan'

(Mt 20:29-34; Mr 10:46-52)

³⁵ Ty'entyihan nato. Ya na tēvindyohan tsjoon Jericó, jo' vaquityen ncüii tsannchjaan' 'ndyo nato'ñeen, ican juu 'nan na itsitjahan'hin ndëë nn'an. ³⁶ Ndo' ya na jndyii juu na jndye jndyi nn'an cavenon, taxee' juu nin 'nan condui. ³⁷ Jnduehan nnon juu:

—Nquii Jesús, tsan na jnan Nazaret, jon venon jo'. ³⁸ Xjen na jndyii juu na nnda', ta' juu na sixuaa juu, tso juu:

—Nnda' Jesús, 'u' na condui 'u' tsjan David na jndyocahan', c'on' na nty'ia rö nchji'.

³⁹ Ndo' joo nn'an na ve'jndyee, jnan'tyia'hanhin na quitsichen juu 'ndyo juu, majo' jndeintyichen sixuaa nnda' juu:

—'U' na condui tsjan David na jndyocahan', c'on' na nty'ia rö nchji'.

⁴⁰ Jo' tacüentyjee' Jesús, t'ua jon ts'ian ndëë nn'an na quindyoy'onhan tsan'ñeen na m'aan jon. Ndo' vi na jndë tuee' juu, taxee' jon nnon juu, tso jon:

⁴¹ —¿Nin 'nan nt'ue tson' na quits'a 'u'?

T'a juu, tso juu:

—Nnda' ta, ncyá' na nty'ia nnt'a.

⁴² T'a Jesús 'ndyo juu:

—C'on' na ya mandyia' nnda'. Ng'e na mavan-tyja tson' ja, jo' na jndë jn'man'.

⁴³ Ndo' ninñoon' tyincyaahan' na jndyiaa' nnda' juu. Tantyja juu toxen' Jesús, totsit'maan' juu Tyo'ts'on. Ndo' mantyi nque nn'an na jndye

jndyi'hin, ya na jnty'ia nan'ñeen na nnda' tui, tonan't'maan'han Tyo'ts'on.

19

Jesús yo Zaqueo

¹ Xjen na tuee' Jesús tsjoon Jericó, vavenon jon tyquii' tsjoon'ñeen. ² Jo' tom'aan ncüii ts'an na jndyu Zaqueo. Conintquehin ndëe nn'an na cotye s'on cüentaa' gobiernon tsjoon Roma. Ndo' tyahin. ³ Nt'ue jndyi ts'on juu na ndyiaa' juu Jesús, majo' ng'e na quil'ëhin, jo' ndiquindëe ndyiaa' juu jon ng'e jndye jndyi nn'an. ⁴ Ng'e jo' jnannon juu, tja juu na tonnonchen, jo' tava juu ncüii ts'oon na ventyjee' 'ndyo nato najon na ngüenon Jesús, cha' ya ndyiaa' nnon juu jon. ⁵ Ndo' xjen na tyjee' Jesús jo', jndondë jon, tso jon:

—'U' Zaqueo, quitsityua', quindyo'cuee' ee xeevahin icanhan' na ntjo ya ja va'.

⁶ Jo' quintyjachen tacue juu. Yo na neiin' juu tay'oon juu Jesús vaa' juu. ⁷ Majo' ya na jnty'ia nn'an na nnda' s'aa jon, tsoñ'engan tonan'neinhan jñ'oon' jon, jnduehan:

—Cüa nquii Jesús, jndë tatsijonhin yo ts'an na itsitjahin nnon Tyo'ts'on na ntixee' tsan'ñeenhin.

⁸ Jndë jo', tēcüentyjee' Zaqueo, tso juu nnon Jesús:

—Nnda' ta, xoncüe 'nan njan na min, ninncyahan' ndëe nanninñen', ndo' mantyi min'cya ro ts'an na sivi'nn'an ja juu na tenoon' na tsjö tsa'nnda' na quityion juu nnon gobiernon, nanein ntsintcü'ëhan' nnon tsan'ñeen ninque vee' jnda cha'xjen na tji' ja nt'ö juu.

⁹ Itso Jesús:

—Xeevahin juu na itsin'man Tyo'ts'on ñuaan nn'an, nque nn'an na m'an v'aa vahin, jndë nan'xuanhin juuhan', ee juu ntyjëehë mantyi conduihin tsjan Abraham na jndyocahan'. ¹⁰ Ee ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, jndyoquint'uë nn'an na jndë cotsu ñuaanhan na ntsin'man jahan.

*Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan' s'on
(Mt 25:14-30)*

¹¹ Joo nn'an na tondye jñ'oonmin', jnan'tiuhan na macje njnty'ia ndëëhan na ntye'ntjon Tyo'ts'on tsoñ'en, ncüjee'han' ee jndë mandyo na ngue' Jesús Jerusalén. Mang'e jo' sininntyichen jon ncüiichen jñ'oon na quindyehan na tyi'quitsi'man nquii'han' juuhan'.

¹² Tso jon ndëëhan: “Tom'aan ncüii ts'an na t'man tonduihin. Sijnda' jon na nndui' jon ndyuaa 'naan' jon, ncja jon ncüiichen ndyuaa na tycya na ncy'oon jon cüenta ts'ian na ntsixuan jon rey, ndo' ndë jo' nndyo nntcüe' jon. ¹³ Majo' vitjachen na nndui' jon na ncja jon jo', t'man jon nqui nn'an na cotye'ntjonhan nnon jon. T'man s'on tyincyaa jon nnon ncüii cüiihan na ve' tejndei ya jonhan' joohan. Tso jon ndëëhan: Quijnt'ueho' nchu vaa nnt'aho' na ntantjonho' yo s'onmin' viochen xjen na ja tac'ön. ¹⁴ Majo' joo nn'an ndyuaa tsjoon' jon, jndohanhin. T'uahan ts'ian ndëë nn'an na tentyjahan toxen' jon, jnduehan: Já tyi'quint'ue n'ön na nndui tsanva' ts'an na itye'ntjon jon já.

¹⁵ “Ndo' juu tsan'ñeen, vi na jndë ty'oon jon cüenta ts'ian na ntsixuan jon, jndyo ntcüe' jon ndyuaa naijon na jnan jon. Yajo' joo nan'ñeen na

cotype'ntjonhan nnon jon na tejndei jon s'onhan, tqueen' jonhan. Ng'e nin'cüaa' ts'on jon nchu xjen na tantjon ncüii cüiihan. ¹⁶ Jo' tyjee' tsan navejndyee, tso juu nnon jon: Nnda' ta, ¿Aa jndë tyje'? Ndö s'on 'nan', nqui vee' jnda tantjön yo joo s'on na tyincyaa' nnön. ¹⁷ Ndo' tso jon nnon juu: Ya jndyi sa', 'u' moso njan, ng'e na siquindë' 'u' ncüii ts'ian min na chjohan', jo' na ma'ua ts'ian nnon' na ntco'xen' nqui njoon t'man. ¹⁸ Jndë jo' tyjee' juu tsan na jndë ve, tso juu nnon jon: ¿Aa jndë tyje', ta? Ndö s'on 'nan', 'on vee' na tantjön yohan'. ¹⁹ Ndo' majo'ntyti tso jon nnon juu: Naneinhin ma'ua ts'ian nnon' na ntco'xen' nn'an 'on njoon t'man.

²⁰ “Majo' xjen na tyjee' ncüiichen tsan'ñeen, tso juu nnon jon: ¿Aa jndë tyje', ta? Ndö s'on 'nan', suëhan' quii' peto. ²¹ Ee ncyaa' jndyi 'u' xeng'e 'u' ts'an na jndei' 'ndyo. Ee 'u' mayon' cuenta yuu na chito cüenta'. Min na tajnon' ntjon, majo' 'u' mancüiixjen matyje'. ²² Ndo' nquii rey'ñeen, vi na jndë jndyii jon na tso tsan'ñeen na nnda', t'a jon, tso jon nnon juu: 'U' moso njan na tayuu jnt'ue 'u', majuuto jñ'oon na tsu' ndö', nts'a na juuhan' quit'uiihan' 'u' ntyja 'nan na sa'. Jen mantyji' na ja ts'an na jndei' 'ndyö na may'ön cüenta yuu na chito cüenta ndo' na mancüiixjen matyje' yuu na chito ja jn'ön. ²³ Ng'e na nnda' nchji', ¿Ndu na tatëquityi' joo s'on njan najjon na ngüantjonhan'? Ee xe na sa' na nnda', yajo' nein na jndë tyjë, ncy'ön ntcül'ë juu s'on njan yo jndahan'. ²⁴ Ndo' jo' tso jon ndëë minndye nn'an na m'anhan ngiaa' juu: Cüa, quitji'ho' s'on njan nt'ö tsanvahin ndo' cyaho'han' nnon nquii ts'an na nqui vee' jnda

tantjon. ²⁵ T'a nan'ñeen, jnduehan: Nnda' ta, ¿Ndu na ncy'oonntyi jonhan' ndo' jndë y'oon jon nqui vee' jnda na nnda'? ²⁶ Ndo' t'a rey'ñeen, tso jon: Quindyeho' ntsjö ndëeho', minninchen ts'an na min 'naan' juu, ncy'oonntyichen juu cüenta. Majo' juu ts'an na ta'nan 'naan' cuen, nndui'ñ'en chjo 'nan na itsitiu juu na tsixuan juu. ²⁷ Ndo' joo nan'ñeen na jndohin ja, na tyi'quint'ue n'onhan na nditque ja ntyja 'naanhan, quindyochoho'hin ntjoohin, ndo' quinan'cüjeho'hin na tonnön.”

Taquee' Jesús Jerusalén

(Mt 21:1-11; Mr 11:1-11; Juan 12:12-19)

²⁸ Vi na jndë sinin Jesús jñ'oonva', tjantyichen jon na vja jon Jerusalén. ²⁹ Juu xjen na vavindyoo' na nguee' jon tsjoon Betfagé yo Betania, mandyoo' tyo' na jndyu Olivos, t'ua jon ts'ian ndëë ve nn'an na totsay'on jñ'oon yohin na c'ohan ncüii nt'aa. ³⁰ Tso jon ndëëhan:

—C'oho' tsjoon chjo na m'aan jndyoyu na tondëeho'. Ndo' xjen na ntsaque'ho' tyquii'han', jo' njnty'iaho' ncüii snon chjo na tyen o'. Min'ncüii jnda tacontjo ts'an juu o'. Quinan'quinan'ho' juu o', ndo' quindyoy'onho' cho'ñeen ntjoohin.

³¹ Ndo' xe na aa ngüaxee' ts'an ndëëho' ndu na conan'quinan'ho' juu quioo'ñeen, quindueho' nnon juu: “Nquii ts'an na conduihin na ico'xen jon já, nquii jon nninjnt'uehin juu o'.”

³² Ndo' ty'ehan juu nt'aa na t'ua jon ndëëhan, ndo' tijnda' juu snon'ñeen cha'xjen na tso jon ndëëhan. ³³ Ndo' viochen xjen na jnan'quinan'hin juu isnon'ñeen, nque nn'an na njnuen' o', jnduehan:

—¿Ndu na conan'quinan'ho' snonva'?

³⁴ T'ahan, jnduehan:

—Nquii tsan na conduihin na itye'ntjon jon já, nquii jon nninjnt'ue yahin juu o'.

³⁵ Jndë jo' tyey'onhan juu cho'ñeen na m'aan Jesús. Ndo' tyiohan ndiaahan naxen' o', ndo' tantjo jon quioo'ñeen. ³⁶ Ndo' viochen na venon jon nato, totji' nn'an ndia tonco na cüehan, tonan'nuein'hinhan' nato na ngüenon jon. ³⁷ Ndo' naijon na tantyque' nato juu tyo' na jndyu Olivos yuu jon na covityincyoo' Jerusalén, tsoñ'en nn'an na totsay'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon, yo na nein jndyihin ta'hin jndei tonan'xuaahan, tonan't'maan'han Tyo'ts'on ntyja tsoñ'en ts'ian t'man na jndë jnty'ia ndëehan na tots'aa Jesús na tyi'je'quindëë nnduihan' yo najndei na tsixuan nquii ts'an.

³⁸ Jnduehan:

—Juu tsanvahin ityio Tyo'ts'on jn'aanhin. Nquii jon na taquintyja na t'man conduihin, icüjee'non jon yo xuee' nquii Tyo'ts'on na itye'ntjon jon tsoñ'en. Ntyja 'naan' jon, nquii Tyo'ts'on na m'aan quiñoon'ndue ncyaa jon na tajñuaan' ts'on c'ön na tonnon jon. Conan't'maan' jaa nquii jon na m'aan nandyentyichen.

³⁹ Majo' minndye nn'an na conduihan tmaan' fariseos na m'anhin quii' nt'an nn'an na jndye jndyi'hin, jnduehan nnon Jesús:

—'U' na matsi'man' jñ'oon ntyja 'naan' Tyo'ts'on ndëë nn'an, joo nn'an na cotsay'on jñ'oon yo 'u', cüan' ndëehan na tanduehan jñ'oonmin'.

⁴⁰ Majo' t'a jon jndyuehan, itso jon:

—Quindyeho' ntsjö, xe nnan'chen nanmin' jndyuehan, yajo' joo ntjö'hin' nnan't'maan'han' ja.

Si'ndaa'han' nchjii Jesús ntyja 'naan nn'an Jerusalén

⁴¹ Xjen na tuee' jon 'ndyo tsjoon Jerusalén, ndo' xjen jndyiaa' jonhan', sit'ioohan'hin ntyja 'naan nn'an na m'an jo'. ⁴² Cha'vijon ndëe nn'an tsjoon'ñeen sinin jon, tso jon: “Juu xeevahn, xe ve' aa taa' n'onho' nchu vaa na icanhan' cha' ntjo yaho' na tonnon Tyo'ts'on, majo' ndincyaaahan na ncüaa' n'onho'han'. ⁴³ Ee mangüentyja xjen na joo nn'an na jndohan 'o', nnan'yahan teonntjö' xiljndio 'ndyo tsjoonho' na nt'ahan tyia' yoho' ata je'quindëe nndui'ho'. ⁴⁴ Nnan'tyuii'ñ'enhannan' nn'an tsjoonho' ndo' nnan'cüjehan nantque ndo' mantyi yoquijndë ndaho'. Nnan'tyuii'han ntjö' na tijnt'ue na jndë tsjoonho', min'ncüiihan' xe'qui'ndyehan na vaquityenhan' nacjoo' tyjehan'. Nnda' ngenonho' ng'e tataa' n'onho' na jñon Tyo'ts'on ja na ntsin'man jon ñuaanho'.”

*Icüji' Jesús nn'an tyquii' vats'on t'man
(Mt 21:12-17; Mr 11:15-19; Jn 2:13-22)*

⁴⁵ Jndë na tso jon na nnda', taquee' jon juu vats'on t'man, jo' ta' jon tji' jon nn'an ch'en, joo nn'an na condëe 'nan quii' v'aa'ñeen. ⁴⁶ Ndo' tso jon ndëehan:

—Vaa jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na itsohan': “V'a njan conduihan' v'aa naijon na conan'nein nn'an nnon Tyo'ts'on.” Majo' 'o', itsijonhan' na cont'aho' juuhan' cha'vijon tsë'tsjö' yuu jon na cotoo' nantty'uee.

47 Ndo' 'io 'io tots'i'man Jesús jñ'oon ndëë nn'an quii' juu vats'on t'man'ñeen. Majo' nn'an na conintque ndëë ntyee 'naan nn'an judíos yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés yo nin'nn'an na conintque ndëë nn'an tsjoon, tojnt'ue vichen n'onhan nchu vaa nquii nnt'ahan cha' nnan'cuee'han Jesús. 48 Majo' ta'taa' n'onhan nchu ya nnt'ahan ee tsoñ'en nn'an chen chen totquenhan cüenta juu jñ'oon na incyaa jon. Nt'ue n'on jndyihan na nndyehan joo jñ'oon'ñeen na totsini jon.

20

Ntyja 'naan' najndei na condui Jesús (Mt 21:23-27; Mr 11:27-33)

1 Ncüii xuee'ñeen tacju'han' na itsi'man Jesús ndëë nn'an tyquii' juu vats'on t'man'ñeen. Tyincyaa jon jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on ntyja 'naan' na itsin'man jon ñuaan nn'an. Ndo' nque ntyee na conintque ntyja 'naan' nn'an judíos, squenonhan na m'aan jon yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi juu jñ'oon na tquen Moisés, yo nin'nn'an na conintque ndëë nn'an tsjoon. 2 Jnduehan nnon jon:

—Quitsu' ndé, ¿Nin najndei condui 'u' na tji' nanmin' quii' vats'on? Ndo' ¿Nin juu tyincyaa na matsixuan'han'?

3-4 Jo' sintcüe' Jesús jñ'oon ndëëhan, tso jon:

—Mantyi ja ngüax'é ncüii jñ'oon ndëëho'. Ts'ian na totsiquindëë' Juan nn'an, juu najndei na tonduihin, ¿yuu jnanhan'? ¿Aa nquii Tyo'ts'on tyincyaa na tonduihin na nnda', oo aa ve' nn'an jndue na quits'aa jonhan'? Cüa, quit'aho' ndyi.

⁵ Jo' joo nan'ñeen jnan'nein nquehan yo ntyjehan, jnduehan:

“Xe na aa nnduë nquii Tyo'ts'on tyincyaa na totsixuan Juan juu ts'ian'ñeen, yajo' ngitso tsanvahn ndëë: ¿Ndu na tatëntyja nn'ön jñ'oon na toninnycyaa jon? ⁶ Majo' xe na aa nnduë nn'an jndue na quitsiquindëë' Juan'ñeen nn'an, yajo' tsoñ'en nn'an ntuen'han ntjö' jaa na nnan'cüjehan jaa, ee jndë vantyja n'onhan na nquii Juan conduihin ts'an na toninnycyaa jñ'oon' Tyo'ts'on nchu vaa 'nan na nnguaa.” ⁷ Ng'e na nnda' jnan'tiu nan'ñeen, jnan'ntcüe'han jñ'oon nnon Jesús:

—Aa já ndicüaa' n'ön nin juu tyincyaa jñ'oon na quitsiquindëë' tsan'ñeen nn'an.

⁸ Ndo' na jnduehan na nnda', mantyi sintcüe' ta Jesús jñ'oon ndëëhan:

—Tanin, min xe'quitsjö ndëëho' nin juu tyincyaa najnde'i na condui ja na mats'a nan'min'.

*Jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ntyja 'naan nn'an na tota'ntyjee'han nt'öö ntjon
(Mt 21:33-44; Mr 12:1-11)*

⁹ Jndë jo' ta' Jesús, sinin jon jñ'oon na tyi'quitso nquii'han' ndëë nn'an, tso jon: “Tom'aan ncüii ts'an, juu tsan'ñeen jnon' jon nt'öö tëndöndyoo' tsjan tyuaa 'naan' jon. Jndëcyä tyincyaa jon cüenta juu ntjon'ñeen nduee minndye nn'an, jndë jo' tja jon ncüiichen ndyuaa na majndye xuee. ¹⁰ Ndo' ya na tentyja xjen na tue' juu ntjon'ñeen, jñon jon ncüii moso 'naan' jon na m'an nan'ñeen na nninnycyahan cüenta 'nan na vacüja'han' jon. Majo' nan'ñeen je', tja'hin juu, jñon ntcüe'hanhin na ta'nän tachu juu. ¹¹ Jo' jñon nnda' jon

ncüiichen mosoo' jon. Mantyi tonan'cüejnaan'han juu tsan'ñeen ndo' tja'hanhin. Jndë jo' jñon ntcüe'hanhin na ta'nan tachu juu. ¹²Jndëcya nquii tsan'ñeen jñon nnda' jon ncüiichen moso 'naan' jon na jndë ndye. Juu tsan'ñeen jnan'quee'hanhin, tji'han juu quii' ntjon'ñeen.

¹³ “Na mats'ia nquii tsan'ñeen na 'naan' ntjon'ñeen, sitiü jon: ¿Nin 'nan chi nts'a ja? Ndö vaa nts'a, nquii tsans'a jnda na t'man vaa na venchjihin, njñönhin na m'an nan'ñeen, tyi'nan ro na nnt'a nanmin' na njonhin. ¹⁴ Majo' nque nan'ñeen na cont'a ts'ian tyuua 'naan' jon, xjen na jnty'iahan na jnda nquii jon na jndë tyjee', jnduehan ndëë ntyjehan: Ts'ian ya yuu' nntjo ntjonvahun nt'ö juu. Cüa, quinan'cuëë'hin cha' ntjohan' nduëë. ¹⁵ Ndo' tji'hanhin quii' ntjon'ñeen, ndo' jnan'cuee'hanhin.”

Ndo' taxee' Jesús ndëë nan'ñeen, tso jon:

“Nquii jon na 'naan' ntjon'ñeen, ¿Nin 'nan m'aan' n'onho' na nts'aa jon? ¹⁶ Ncüjee' ntcüe' jon ndo' ntscüje jon nan'ñeen. Ndo' nninncyaa jon ntjon 'naan' jon ndëë mañoon nn'an.”

Ndo' nque nn'an na condye jñ'oonmin' na sinin Jesús, jnduehan:

—Tyi'jon ncyaa Tyo'ts'on na nndui na nnda'.

¹⁷ Majo' Jesús, quii jndyiaa' jon ndëëhan. Tji' jon ncüii jñ'oon na sijoon' nquiihin na conduihin tsjö' na ninjnt'ue. Tso jon:

Vaa jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na itsohan':

Nque albañin na conan'ya v'aa, juu tsjö' na conduehan na tyi'je'cüijnt'uehan', majuutohan' vaquityen tyenhan' nqui tsjaan' v'aa.

Na nnda' vaa na tso jñ'oon'ñeen, ¿Nchu vaa na cotji'ho' cüenta na itsiquindyihan'? ¹⁸ Minninchen ts'an na ndicüaa' ts'on ntyja njan, iju'vi'han'hin cha'vijon ts'an na tonhin na tyioohin nacjoo' tsjö'. Majo' juu ts'an na tyi'nin'cantyja ts'on ja, majnda' na nt'uiivi'han'hin. Juu 'nan na ngenon juu itsijonhan' juuhan' cha'vijon 'nan na ntjon ts'an na tyioo ncüii tsjö' t'man nacjoo', na sitiuu jndëhan'hin.

¹⁹ Ndo' nn'an na conintque ndëe ntyee yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi juu jñ'oon na tqen Moisés, xjen'ñeen tojnt'uehin nchu vaa nquii nt'ahan na nnt'uehan Jesús, ee taa' n'onhan na nacjo nquehan sinin jon juu jñ'oon'ñeen. Majo' ncyaaahan nn'an na jndye jndyi'hin.

*¿Aa ichuhan' na quityiön s'on na ique gobiernon?
(Mt 22:15-22; Mr 12:13-17)*

²⁰ Mang'e na nnda', tojnt'ue yantiyihan nchu vaa nquii nnt'ahan. Joo nan'ñeen m'an ntyjehin na cont'a nquehin na njon jndyi jñ'oon' Tyo'ts'on ngiohan. Jñonhin nan'ñeen naijon na m'aan Jesús. T'uahin ts'ian ndëe nan'ñeen na quitsaquindahin jñ'oon na toninncyaa jon. Ndo' vi na jndë jo', nninncyahan cüenta jon nt'ö gobernado cha' co'xen tsan'ñeenhin. ²¹ Jo' taxee' nan'ñeen nnon Jesús:

—Nnda' ta na matsi'man' ntyja 'naan' Tyo'ts'on ndëe nn'an, mangiö na jndyoyu matsinin' ndo' matsi'man' cha'xjen chuhan', min tacotsa' na njon nchji' yo ncüii ts'an, majo' ncüiichen ts'an tyi'cuee' tson'hin. 'U' ninnquii'chen na matsi'man' na quits'aa ts'an cha'xjen na nt'ue ts'on Tyo'ts'on.

²² Ndo' nanein ta, nin'quindyë, nquii César, tsan na

conintque tsjoon Roma, ¿Aa chuhan' na quityi'ón s'on na ique jon, ndo' aa tyi'quichuhan'?

²³ Majo' nquii Jesús, taa' ts'on jon na conan'vi'nn'anhan. Jo' tso jon ndëëhan:

²⁴ —Quinan'manho' ncüii xoqitu' denario nnön. ¿Nin ts'an xquen chuu'han' ndo' nin ts'an xuee' na chuu'han'?

T'a nan'ñeen, jnduehan:

—Nquii César chuu'han', juu tsanm'aants'ian t'man tsjoon Roma.

²⁵ Yajo' tso jon ndëëhan:

—Ng'e na nnda', quityionho' s'on na ique César na tsixuanhan' cüentaa' jon, ndo' mantyi ncyaho' cüentaa' Tyo'ts'on na tsixuanhan' cüentaa' nquii jon.

²⁶ Jo' ta'n'an jndëë jnt'ahan na quit'uiihan'hin ntyja 'naan' jñ'oon na totsiniin jon quii' nt'an nn'an. Ndo' nan'ñeen na jnt'uehan na quit'uiihan'hin ntyja 'naan' joo jñ'oon na t'a jon, vacue m'aan' n'onhan yo jñ'oon na sintcüe' jon.

*Cota'xee'han ntyja 'naan' na nta'ndo' xco nn'an
(Mt 22:23-33; Mr 12:18-27)*

²⁷ Jndë jo' minndye nn'an judíos na conduihan tmaan' saduceos, squenonhan na m'aan Jesús. Nan'ñeen tyi'cantlya n'onhan na ngüando' xco ts'an na jndë tue'. Ve' ng'e jo', ndö vaa jñ'oon na tyequinduehan nnon jon:

²⁸ —'U' ta na matsi'man' jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an, nquii Moisés tji jon jñ'oon na ico'xenhan' já xe ngue' ncüii tsans'a ndo' ntjo scuu' juu, yajo' juu tyje ts'oo'ñeen ngoco juu yo itsaa' juu. Nc'on ntsinda juu yo tsanscu'ñeen cha' ntsinon juu na

tantsinda tsoxio juu t'on. ²⁹ Quindya', ndö vaa 'nan na tui. Tom'an ntyque' nannon na nin-ncüii ts'an ntsindahan. Juu tsantque toco juu, majo' xjen na tue' juu, tat'oon jnda juu yo scuu' juu. ³⁰ Jndë jo' juu tsan na jndë ve, toco juu yo tsanscu'ñeen. ³¹ Jndë jo' tsan na jndë ndye toco juu yo tsanscu'ñeen. Ndo' majo'ntyti tsoñ'en na ntyque' nan'ñeen, ncüii ro ncüiihan toy'onhan juu na tondiscuhanhin ndo' tjëhan. Min'ncüii ndahan yohin. ³² Ndo' na mats'ia mantyi nquii tsanscu'ñeen, tue' juu. ³³ Ndö jñ'oon na nin'quita'x'ë nnon', juu xjen na nnta'ndo' xco nn'an, ¿Nin ncüii joo na ntyque' nan'ñeen na ndisaa' juu? Ee tsoñ'en na ntyque'han tondiscuhanhin.

³⁴ T'a Jesús, itso jon ndëëhan:

—Nn'an tsonnangue na m'an nanein cotoncohan, ndo' coninncyahan ndahan na cotonco joo. ³⁵ Majo' m'an nn'an na nan'xuanhan na nta'ndo' xcohan vi jndë na tjëhan, ndo' mantyi nan'xuanhan na nc'onhan juu xjen na nnguaa tsonnangue xco. Majo' juu xjen'ñeen taxe'quiconcohan, min nannon, min nanntcu, ³⁶ Ee taxe'cüje nda'han. Ntsijonhan'hin cha'na nque ángeles. Condui nan'ñeen ntsinda Tyo'ts'on ng'e na jndë tyincyaa jon na cota'ndo' xcohan. ³⁷ Mancüiixjen itsohan' na cota'ndo' xco nn'an na jndë tjë ee nquiintyi Moisés si'man jon na nnda' yo jñ'oon na tji jon ntyja 'naan' ts'oon neon zarza na t'ahan'. Quityquii' juu jñ'oon'ñeen tso jon na nquii ta Tyo'ts'on conduihin Tyo'ts'on cüentaa' Abraham, yo Isaac, yo nin'Jacobo. ³⁸ Juu jñ'oon'ñeen tsi'manhan' na nquii Tyo'ts'on

conduihin Tyo'ts'on cüenta nn'an na cotando', chito cüenta nt'oo. Jo' tsi'manhan' na joo nn'an na vantyja n'on cotando'han.

³⁹ Yajo' minndye nn'an na conan'man nchu vaa tsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, t'ahan, jnduehan nnon jon:

—Nnda' ta, taquinjon' jñ'oon na tsu'.

⁴⁰ Ndo' joo nn'an tmaan' saduceos'ñeen, tavi t'onhan na nan'xuanhan ñuaanhan na nta'xee'ntyichenhan jñ'oon nnon jon.

¿Nin ts'an tsjan condui nquii Jesús?

(Mt 22:41-46; Mr 12:35-37)

⁴¹ Taxee' Jesús ndëë nn'an:

—¿Nchu vaa na condue nn'an na nquii Mesías conduihin tsjan David na jndyocahan'? ⁴² Ee nquii David tso jon na condui Mesías nquii ta na itye'ntjon jonhin. Juu jñ'oon'ñeen jnduihan' cjoo' tson na chu salmos. Ndö vaa na itsohan': Nquii ta Tyo'ts'on itso jon nnon nquii jon na itye'ntjon jon jaa:

Quijman' nc'ia ntyjaya naijon na itsit'maan'han' 'u'

⁴³ Ata xjen nque nn'an na jndohan 'u' jndë s'a tmaan'han na c'onhan nacje 'nan'.

⁴⁴ Ng'e na nnda' vaa tso juu jñ'oon'ñeen, ndö vaa jñ'oon na mavax'ë ndëëho'. ¿Nchu vaa na condueho' na nquii Mesías conduihin tsjan David na jndyocahan', ndo' nquii David tso juu na nquii Mesías conduihin nquii ta na ico'xen jonhin?

Quint'ahan cüenta yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés

(Mt 23:1-36; Mr 12:38-40; Lc 11:37-54)

⁴⁵ Viochen xjen na nque nn'an na jndye jndyi'hin manin vaa condyehin, tso Jesús ndëë nn'an na totsai'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon:

⁴⁶ “Nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindy jñ'oon na tqen Moisés, nein jndyihan na ngondyi'han na cüehan ndiaa tonco cha' quitji' nn'an cüenta na t'man conduihan. Ndo' nt'ue n'onhan na nninncyaa nn'an ts'onhan nata. Mantyi quii' nt'aan'on nin'cüendyuaahan naijon na ntsiquinjonchenhan'hin. Ndo' xjen na covee' nquee, mantyi nin'cüendyuaahan silla na tonnonchen. ⁴⁷ Majo' 'naan nanntcu ninnque, cotji' nan'ñeenhan' na nnin'naanhinhan'. Ndo' jndye jñ'oon conan'neihan nnon Tyo'ts'on cha' quinan'tiu nn'an na jen conan'quindëhan tonnon jon. Jnaan' na nda' vaa na cont'ahan, jaa' jndyi nt'uiihan'hin. Tyi'nt'aho' cha'xjen 'nan na cont'ahan.”

21

Xoqitu' na tyincyaa tsanscu ninnquii (Mr 12:41-44)

¹ Sinin Jesús jñ'oonmin' viochen xjen na m'aan jon vats'on t'man. Jo' tqen jon cüenta na nque nantya, jndye s'on cotyionhan cüentaa' Tyo'ts'on quii' quiton na min jo'. ² Mantyi jo' jndyiaa' jon ncüii tsanscu ninnquii, jñen' jndyihin. Taquityion juu ve xoqitu' s'on ve ncüii joo quiton'ñeen. ³ Jo' tso Jesús:

—Jñ'oon mayuu' na matsjö ndëëho', juu tsanscuva' ts'an ninnquiihin na jñen' jndyihin, jndyentyi tyincyaa juu cüentaa' Tyo'ts'on, chichen na tyincyaa tsoñ'en nantya'ñeen. ⁴ Ee joochan ve' s'on na vantjo'chen na min ndueehan, joochan' na tjue'hin quii' quiton'ñeen. Majo' juu tsanscuva' na jñen' jndyihin, tju'ñ'en juu xoquitu' na y'oon juu, manin' ntyja na ntcüa' juu.

*Itsiquindyi Jesús na ndyuii' vats'on t'man
(Mt 24:1-2; Mr 13:1-2)*

⁵ Vendye nn'an na totsaj'onhan yo jñ'oon na toninncyaa Jesús, jnan'neihan ntyja 'naan' juu vats'on t'man ndo' mantyi ntyja 'naan' joo ntjö' na ya jndyi na tijnt'ue na tycüi'han' ndo' ntyja 'naan' 'nan na njon jndyi na tyincyaa nn'an cüentaa'han' na tonan't'maan'han Tyo'ts'on. Xjen'ñeen tso Jesús:

⁶ —Tsoñ'en nan'min na cojnty'iaho', mangüentyja xjen na nnan'tyuii' nn'anhan'. Min'ncüii tsjö' je'quintjohan' nacojo ntyjehan'.

*Jn'aan na conan'manhan' na mandyo na ntycüii
(Mt. 24:3-28; Mr 13:3-23)*

⁷ Ndo' taxee'han nnon jon, jnduehan:

—'U' ta na matsi'man' ntyja 'naan' Tyo'ts'on ndëë nn'an, ¿Yuu xjen na nndui na nnda'? Ndo' ¿Nin jn'aan na ntsi'manhan' na jndë mavaa xjen na nndui nan'min?

⁸ T'a jon jndyuehan, tso jon:

“Quitquenho' cüenta na tyi'nan'vi'nn'an nn'an 'o' ntyja 'naan jñ'oonmin'. Ee jndye nn'an nnin-ncyo na nduehan na maja conduihan. Nnduehan na nquehin conduihan Mesías. Ndo' nnduehan: Jndë tentyja xjen na ntycüii tsoñ'en. Majo' tyi'nan'jonho' yo nan'ñeen. ⁹ Min' tyi'ndyueho' ya coninc'uaa jñ'oon na nc'oon ndyia' ndo' na conan've nn'an nacjo gobiernon 'naanhan. Ee mancüiixjen jndei'han' ngüenon jndyee nan'min', majo' tyi'coventyja xjen na ngitsu tsonnangue.”

¹⁰ Ndë jo' tsootyichen jon ndëëhan: “Nn'an ncüii tsonnangue, nnan'vehan nacjo nn'an ncüiichen tsonnangue. Ndo' ncüii tsanm'aants'ian t'man nts'aa jon tyia' yo ncüiichen tsanm'aants'ian t'man. ¹¹ Ndo'vanjan jndei ngots'ii ndo' nc'oon jndo' t'man ndo' ntycu chen jndyi ncy'oonhan' nn'an. Ndo' juu tsjö'ndue nnintyincyoo' jn'aan t'man na mioon ntsity'uehan' nn'an.

¹² “Majo' vitjachen na nndui tsoñ'en nan'min', ncy'on nn'an 'o' na nnt'avi'han 'o' ndo' nnty'ehin 'o'. Ndo' mantyi nninncyahan cüenta 'o' ndëë nn'an quii' nt'aan'on 'naanhan ndo' ntyi'han 'o' nt'aancjo. Ndo' nc'ochohan 'o' tondëë nn'an na conintque yo tondëë nanm'ann'ian t'man, ve' ng'e na conan'jonho' yo jñ'oon na mancya. ¹³ Xjen na ntquenonho' tsoñ'en nan'min', ntsiquinaanhan' na ntji' jndyoyuho' ntyja njan ndëë nn'an. ¹⁴ Ng'e na nnda', quinan'jnda'ho' na tyi'ndyii' n'onho' nin jñ'oon na nnan'ntcüe'ho' ndëë nan'ñeen cha' ngüañoon'han'ho'. ¹⁵ Ee ncö nts'a na ntsijnda'han' nquenho' cha' nndëë nnan'ntcüe'ho' jñ'oon ndëë nan'ñeen, ata min'cya ro joohan na jndohan 'o', je'quindëë nnduehan na juu jñ'oon na conin-

ncyaho' tyi'quijnt'uehan', min tyi'je'ncyaaahan' na nnduehan na tyi'yuu'han'. ¹⁶ Mantyi nque tyeho', ndyeeho' nninncyahan cüenta 'o' nduee nn'an na nnan'cüje nan'ñeen minndye 'o'. Majo'ntyi nnt'a ntyje nqueho' yo ntyje tycyaho' ndo' mantyi nn'an na ya jñ'oon yoho'. ¹⁷ Ndo' jndye jndy-ihan nc'onhan na tyi'cuee' n'onhan 'o' ve' ng'e na m'anho' ntyja njan. ¹⁸ Majo' xe'qui'ndyi na ngitsuho'. Cha'vijon na itsohan' min ve' ncüii sonquenho' tyi'je'quitsuhan'. ¹⁹ Ng'e na ntjotyenho' yo ntyja njan, jo' na nninncyaa Tyo'ts'on na tyi'quintycüii na nta'ndo'ho'.

Ntyja 'naan' na nndyuii' juu tsjoon Jerusalén

²⁰ “Majo' ya na njnty'iaho' na minntyjee' sondaro xi'jndio Jerusalén, yajo' cüaa' n'onho' na mavaa xjen na nnan'tyuii'han juuhan'. ²¹ Juu xjen'ñeen joo nn'an na m'an ndyuaa Judea, quinan'nonhan na min ntyo' na nta'nty'iuhan jo'. Ndo' nn'an na m'an Jerusalén quindui'han jo', ndo' nn'an na m'an jndëe tyi'nc'o ntcüe'han juu tsjoon'ñeen. ²² Ee joo nguee'ñeen nan'xuanhan' xjen na nt'uiivi' Tyo'ts'on nn'an judíos cha'ntsiquindëhan' tsoñ'en jñ'oon' jon na tondui. ²³ Nty'ia ro nanntcu na ñjon ndahan juu xjen'ñeen yo ntyjencuhan na 'ndaa nda. Ee ngioo ncüii navi' t'man nacjoo' ndyuaava, vi' jndyi nts'aa Tyo'ts'on na ntquenon nn'an na m'an juu xjen'ñeen. ²⁴ Nnan'cüje nn'an joohin yo xjo ndo' jndyehan nc'ocho nn'anhan cha'vijon preso ncüii ncüii tsonnangue. Ndo' joo nn'an na tyi'quinjon Tyo'ts'on ngiohin, nto'xehin Jerusalén ata nguee'

xjen ntyjii jon na ngacüentyjee' na cont'ahan na nnda'.

*Nan'min nnguuaa juu xjen na ndyö nnda' Jesús
(Mt 24:29-35, 42-44; Mr 13:24-37)*

²⁵ “Juu xjen'ñeen t'man jn'aan na nnintyincyoo' na njnty'ia nn'an ntyja 'naan' ndo'cüjioon' yo chi' ndo' yo nin'ncjuu. Ndo' nnon tsonnangue, ntsi'ndaa' jndyihan' ngio nn'an. Ndo' ng'e na nninc'uaa na iju ndaandue ntsiquijñ'eenhan'hin.

²⁶ Nts'aahan' na tajndei' n'onhan ng'e na coviquityuehan ntyja 'naan' na m'aan' jndyi n'onhan nchu vaa vja na its'aahan' nnon tsonnangue. Ndo' majuu xjen'ñeen tsoñ'en na condui najndë na cotoxehan' tsjö'ndue, ntsitoncüi'han' joochan'. ²⁷ Yajo' juu xjen'ñeen ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na co'xën tsoñ'en nn'an, njnty'ia nn'an na ncüjënön nnt'a tsonnangue. Tyquii' chincyu ndyö yo juu na nancoo' naquixuee na condit'man ja.

²⁸ Xjen na jndë tye' na condui nan'min', cüa, quityii'yantyiho', tyindyueho', c'on cjeho' ee tajndye vitja na ntsiquindyaa Tyo'ts'on 'o' na ndui'ho' quityquii' navi'min'.”

Jñ'oon ntyja 'naan' ts'oon higuera

²⁹ Juu jñ'oonva na tyi'quitso nquii'han', sinin Jesús juuhan' ndëëhan, tso jon: “Cüaa' n'onho' ntyja 'naan' ts'oon higuera oo min'cya ro ts'oon. ³⁰ Xjen na cojnty'iaho' na jndë condui' tso'ndaahan', cotji'ho' cüenta na jndë tindyo ngueesua'. ³¹ Mantyi xjen na cojnty'iaho' na condui nan'min' na jndë tsjö, cüaa' n'onho' na jndë

tindyö juu xuee ya tsoñ'en nn'an ntji' jndyoyuhan na condui Tyo'ts'on na itye'ntjon jon tsoñ'en.

³² “Jñ'oon na mayuu' na matsjö ndëëho', nque nn'an na m'an naneinhin, tyi'xe'cüjeñ'engan ata xjen na jndë siquindëñ'engan' tsoñ'en jñ'oonmin'.

³³ Tsjö'ndue yo tsonnangue ntycüiñ'engan', majo' joo jñ'oon na mancya, tsoñ'engan' ntsiquindëñ'engan' jooohan'.

³⁴ “Quitquenho' cüenta na tyi'ninncyaho' na ncjachuhan' 'o' na ve' conan'jontoho' na cocüa' quintcu nn'an yo na covehan na condyehan oo na nc'on jndyihö' jñ'oontiu ntyja 'naan' na nchu vaa nquii na nc'onho' 'io cha. Ee xe nan'min' nc'oon' n'onho', ninjonto ncüjee'non juu xuee'ñeen na nt'uuihan' 'o' cha'vijon it'uui xiu' quioo'.

³⁵ Mannda' vaa na nguee'non juu xuee'ñeen na m'an nn'an na ninvaa tsonnangue. ³⁶ Mang'e na nnda', ninnquii'chen quitquenho' cüenta ninvaa xuee na cotsam'anho'. Ndo' quitanho' nnon Tyo'ts'on na nninncyaa jon na nc'oon najndei' n'onho' cha' ya ro nndui'ho' quii' juu navi' na nndyo, ndo' cha' nndëë ngüentyjee'tyenko' tonnön, ja na condui tsans'a na i'ua jon ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an.”

³⁷ Ndo' nquii Jesús, tincüii xueeyu totsi'man jon ndëë nn'an quii' juu vats'on t'man'ñeen. Ndo' ya na tovaman, tondui' ntcüe' jon quii' tsjoon, toca jon juu tyo' na jndyu Olivos. ³⁸ Ndo' tivinonco, nn'an na jndye jndyihan totsquehan vats'on t'man'ñeen na ndyehan jñ'oon na toninncyaa jon.

Sijnda' Judas na quit'uiivi'han' Jesús
(Mt 26:1-5, 14-16; Mr 14:1-2, 10-11; Jn 11:45-53)

¹ Majndë vavindyö na nguee' nguee na cocüa' nn'an judíos tyoo' na tatsquentë taquee'. Juu nguee'ñeen conan'quijndyuhinhan' pascua.

² Ndo' joo ntyee na conintque ndëë nn'an judíos yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyí jñ'oon na tquen Moisés, ng'e na ncyaahan nn'an na neinhan Jesús, ve' nty'iu tojnt'ue ntyee'ñeen nchu vaa nquii nt'ahan cha' na cue' jon.

³ Juu xjen'ñeen nquii Judas na mantyi jndyu juu Iscariote, tua Satanás quii' ts'on juu. Juu juu ncüii nque nn'an na ncho've. ⁴ Tja tsan'ñeen na m'an joo ntyee na conintque'ñeen yo nantque na cotoxen nannt'ei cüentaa' juu vats'on t'mañ. Tat-sijnda' juu yohan nchu vaa nquii nts'aa juu cha' nninncyaa juu Jesús ndueehan. ⁵ Ndo' nan'ñeen, sineiin'han' n'onhan na nnda' vaa na tso juu, ndo' jnan'cüejonhan jñ'oon na ndyionhanhin na nts'aa juu na nnda'. ⁶ Ndo' mantyi juu siu' juu na nnda'. Jo' ta' juu tont'ue juu yuu xjen na ntsijonhan' na nninncyaa juu cüenta Jesús ndueehan xjen na tyi'quijnty'ia nn'an.

Sijnda' Jesús na ntcüa'han pascua
(Mt 26:17-29; Mr 14:12-25; Jn 13:21-30 1 Co 11:23-26)

⁷ Ndo' tuee' juu nguee na cocüa' nn'an judíos tyoo' na tatsquentë taquee'. Juu nguee'ñeen na conan'cüje nan'ñeen quinman ntyja 'naan' nguee pascua, ⁸ Ndo' jñon Jesús Pedro yo nin'Juan ncüii nt'aa, tso jon ndëehan:

—Cüa, c'oho' na nnan'jnda'ho' na ntcü'a jaa ntyja 'naan' nguee pascüa.

⁹ Ta'xee'han nnon jon:

—¿Yuu jon nt'ue tson' na nnan'jnt'áhan'?

¹⁰ T'a jon jndyuehan, itso jon:

—Quitquenho' cüenta, juu xjen na jndë tyequé'ho' quii' tsjoon, jo' ntjonho' ncüii tsans'a na y'oon juu tsjö na ñjon ndaa. Quitsantyjaho' xen' tsan'ñeen ata xjen nguee' juu v'aa na ngaquee' juu. ¹¹ Jo' quindueho' nnon nquii ts'an na vaa' juu v'aa'ñeen: “Nnda' ta, nquii tsan na itsi'man jñ'oon' Tyo'ts'on ndëë nn'an, ivaxee' jon: ¿Yuu vijon vaa cuarto na nninjt'ue já na ntcüa' jon cüentaa' nguee pascua yo já nn'an na cotsay'ön yo jñ'oon na incyaa jon?” ¹² Ndo' juu tsan'ñeen, ntsi'man jon ncüii cuarto ndëëho', v'aa vequito', majndë min quindë 'nan, jo' quinan'jnda' yaho'.

¹³ Jo' ty'ehan ndo' tijnda' tsoñ'en cha'xjen na tso Jesús ndëëhan. Ndo' jo' jnan'jnda'han na ntcüa'han cüentaa' juu pascüa.

¹⁴ Vi jndë tman, tuee'non Jesús jo', təcjo jon mesa yo nque nn'an ncho've na conan'jonhan yo jon.

¹⁵ Tso jon ndëëhan:

—Juu nguee pascuavahin, nt'ue jndyi ts'ön na nin'quë quitsman chjo yo 'o' vitjachen na ncü'io.

¹⁶ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', taje'cü'a nnt'ahan' ata juu xjen na covityincyö jndyoyu nchu vaa itsi'manhan' naijon na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an.

¹⁷ Juu xjen'ñeen ty'oon jon ncüii vaso, jndë na tyincyaa jon na ncyá ya Tyo'ts'on, tso jon ndëëhan:

—Cy'onho' vasova, quinan'cüenonho'han' ndëë ntyjeho', ncüii ro ncüii ro 'o' cüeho'han'. ¹⁸ Jñ'oon na mayuu' matsjö ndëëho', nanein na tonnonchen taxe'c'ua ndaa vinon ata juu xjen na ngitye' na itye'ntjon Tyo'ts'on nn'an.

¹⁹ Jndë jo' ty'oon jon tyoo', mantyi tyincyaa jon na ncyä ya Tyo'ts'on ntyja 'naan'han', ndo' tyjee jon tan'han', tyincyaa jonhan' ndëëhan. Tso jon:

—Juu tyoo'va conduihan' s'i na mancyä na cü'io cüentaho'. Ndö vaa ngont'aho' na covañjoo' n'onho' ja.

²⁰ Ndo' jndë na tcüa'han, majo'ntyti s'aa jon, ty'oon nnda' jon vaso. Tso jon:

—Juu vinon na ñjon vasova, tsi'manhan' juu jñ'oon xco na maquëntyën yo n'eön na ninncyä na ntcüe'han' ntyja 'naanho'. ²¹ Majo' quitquenho' cüenta, juu ts'an na nninncyä cüenta ja nduee nn'an, vaquityen juu mesava yo ja.

²² Jñ'oon na mayuu', ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, ngenön cha'xjen na jndë tijnda' ntyja njan, majo' ndyia' jndyi juu ts'an na ninncyä cüenta ja nduee nn'an.

²³ Ndo' jo' ta'han tota'xee'han ndëë ntyjehin nin ncüii joochan na nts'aa na nnda'.

¿Nin juu na njonntyichen conduihin?

²⁴ Mantyi nn'an na ncho've'hin, jnan'jndyehan jndyuehan yo ntyjehan nin ncüii nquehan na ndiquinjonchenhin. ²⁵ Majo' tso Jesús ndëëhan: “Nque nanm'ann'ian t'man tsonnangueva yo nque nn'an na cotsay'on jñ'oon yo nn'an na cotoxen, conchjehan nn'an na cotye'ntjon

ndëehan, majo' conan'quijndyu nan'ñeen joochan nn'an na cota'ntyjee'hinhan. ²⁶ Majo' 'o' tyi'quichuhan' na ntsam'anho' cha'na na cont'a nan'ñeen. Ndö vaa na quint'aho', juu ts'an na conint'manntiyihin, c'oon juu cha'vijon ts'an na tyi't'man condui. Ndo' ts'an na ico'xen, c'oon juu cha'vijon ts'an na itye'ntjon ndëe nn'an. ²⁷ Ee ¿Nin juu na njonchen conduihin, aa juu ts'an na vequityen mesa, oo aa juu ts'an na itye'ntjon jo'? ¿Aa chi majuu ts'an na vequityen mesa t'manntiyichen conduihin? Majo' quitquenho' cüenta, ja m'an quii' nt'anho' na condui ja ts'an na itye'ntjon ndëeho'.

²⁸ “O' conduiho' nn'an na jndë ntjotyen yo ja tsoñ'en navi' na jndë toquenön. ²⁹ Mang'e na nnda', ma'ua ts'ian ndëeho' na ntye'ntjonho' nn'an cha'xjen nquii tyëhö' i'ua jon ts'ian nnön na ntye'ntjön nn'an. ³⁰ Juu xjen'ñeen ntsijnt'a na ntcüa' 'o' ndo' ncüeho' yo ja ngiaa' mesa najion na ntco'xën. Ndo' ngüendyuaaho' nnon silla na manin' ts'iaan' na nqueho' ngotoxenho' joo ncho've ntmaan' ntyjë nn'an Israel.”

Itsiquindyí Jesús na ncüji Pedro

(Mt 26:31-35; Mr 14:27-31; Jn 13:36-38)

³¹ Ndo' tsontyichen ta Jesús:

—'U' Simón, quen' cüenta na jndë jndaa' Satanás jñ'oon na tcan juu na ntyii' juu ng'lee juu 'o', juu nan'ñeen itsijonhan' juuhan' cha'vijon na ntscüe'ndyi ts'an ntquen. ³² Majo' ja jndë tc'an nnon Tyo'ts'on ntyja 'nan' na juu na mavan-tyja tson' tyi'ntycüiihan', ndo' vi jndë ntcüe' tson'

tonnön, quitejndei' joo ntyjë nanmin na ngaquehan ntyja njan.

³³ Majo' t'a Simón, tso juu:

—Nnda' ta, min xe na aa ntyi' nn'an 'u' vancjo ndo' xe na aa nnan'cuee'han 'u', mantyi ninncyä na ntyi'han ja vancjo ndo' na ncü'io yo 'u'.

³⁴ T'a Jesús 'ndyo juu, tso jon:

—Pedro, nnon' matsjö, vitjachen na ntsixuaa quil'ö je'ntyí, majo' juu xjen'ñeen 'u' jndë ndye jnda macüji 'u' na mavajnan' ja.

Tso Jesús na mayuu' ntsiquindëñ'engan' jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui

³⁵ Jndë jo' taxee' Jesús ndëë joo nn'an ncho've'ñeen:

—Juu xjen na t'ua ja ts'ian ndëëho' na totsancyaho' jñ'oon, tsjö na tyí'ntsay'onho' xoquitu', min chetsja', min ntcon. Xjen'ñeen, ¿Aa vaa 'nan na totsitjahan' 'o'?

T'ahan, jnduehan nnon jon:

—Ta'nän yu ro.

³⁶ Tsontyichen jon ndëëhan:

—Majo' nanein, nin juu na nay'oon 'nan na coñjon xoquitu', cay'oon juuhan' ndo' mantyi chetsja'. Ndo' nin juu na ta'nän xjoo', quiyndëë juu ndiaatco 'naan' juu ndo' quitsijnda juu xjoo' juu. ³⁷ Ee matsjö ndëëho', vaa jñ'oon' Tyo'ts'on na jndui na itsohan': “Tji' nn'an cüenta na cüajon jnan tsixuan jon cha'xjen nque nn'an na t'män jnan vaa.”

Nnda' vaa na tso juu jñ'oon'ñeen. Jnduihan' ntyja njan, ndo' mayuu' ntsiquindëhan'.

³⁸ Yajo' jnduehan nnon jon:

—Ta, quindyia', ndö ve xjo y'ön.

T'a jon, tso jon:
—Mavaa ya je'.

Quii' Getsemaní tsinin Jesús nnon Tyo'ts'on
(Mt 26:36-46; Mr 14:32-42)

³⁹ Xjen'ñeen jndui' Jesús v'aa yuujon na tcüa'han. Tja jon tyo' na jndyu Olivos najon na mancüixjen toca jon. Ndo' nn'an na totsai'onhan yo jñ'oon na toninncyaa jon, ty'ehan yohin.

⁴⁰ Jndë na tuee' jon jo' yohan, tso jon ndëehan:

—Quinan'neinho' nnon Tyo'ts'on cha' tyi'ngüantjon yutyia 'o' xjen na ityiii juu ng'ee juu 'o' na quinan'tjaho'.

⁴¹ Ndo' tjantyi jon chjochen na tonnonchen, cha'na tycya na ncju' ts'an ncüii tsjö'. Jo' tco'xtye jon, tye' na sinin jon nnon Tyo'ts'on. ⁴² Tso jon: “Tye', juu jñ'oon na mac'an nnon', xe na aa tsijonhan' juuhan' cha'xjen na nt'ue tson', quit-siquindya' ja na tyi'ngenön juu navi'va. Majo' min na mac'an na nnda', quindui ntyja na nt'ue tson' ncu', chito cha'xjen na nt'ue ts'ön ja.”

⁴³ Ndo' juu xjen'ñeen, ncüii ángel na jnan quiñoon'ndue, tyjee'non juu na m'aan Jesús, tyincyaa juu najndei' ts'on jon. ⁴⁴ Ndo' na têtsijaa'ntyichenhan' na si'ndaa'han' nchjii jon, totsinin jon nnon Tyo'ts'on yo ninvaa najndei jon. Ndo' juu ndaatjuen' na jndui'hin, cha'vijon neon'han', ninvindyiii sav'iuu'han' xjen tyuaachen.

⁴⁵ Vi na jndë jnanquintyja jon na sinin jon nnon Tyo'ts'on, tja nnda' jon najon na jnty'ii jon nan'ñeen na totsai'onhan yo jñ'oon na toninncyaa

jon, majo' ntjii jonhin condahin, ee tandiquinanhan ve' ng'e na sichjoo' jndyihan' n'onhan. ⁴⁶ Tso jon ndëëhan:

—¿Nchu vaa s'aahan' ngioho' na condaho'? Quinan'quintyjaho', quinan'neinho' nnon Tyo'ts'on cha' tyi'ngüantjon yutyia 'o' xjen na ityii' juu ng'ee juu 'o' na quinan'tjaho' nnon Tyo'ts'on.

T'ue nn'an Jesús

(Mt 26:47-56; Mr 14:43-50; Jn 18:2-11)

⁴⁷ Ninvaa na itsinin Jesús, ndo' squenon nn'an na jndye jndyi'hin. Tondëëhan vejndyee nquii Judas, majuu juu ncüii nque nn'an na ncho've. Sindyoo'hin nnon Jesús na t'u juu quincho' jon na tyincyaa juu ts'onhin. ⁴⁸ Ndo' taxee' Jesús nnon juu, itso jon:

—'U' Judas, ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën nn'an, ¿Aa yo na ma'va' quinch'ö, jo' na mancyá' cüenta ja nndue nn'an?

⁴⁹ Ndo' joo nan'ñeen na tom'anhan yo Jesús, vi na jndë jnty'iahan 'nan na tui, jnduehan nnon jon:

—Ta, ¿Aa nnan'tjá' ncjo?

⁵⁰ Ndo' ncüii joohan ninñoon' s'aa juu natë' juu mosoo' nquii tyee na conintque. Tyjee juu tsó'nqui tsan'ñeen tontyjaya. ⁵¹ Yajo' tso Jesús ndëëhan:

—Maya je', quitsacüentyjee'ho'.

Ndo' t'uui jon tsó'nqui tsan'ñeen, sin'man jonhin. ⁵² Ndo' sinin Jesús ndëë ntyee na conditque, yo ndëë nannt'ei na jnan vats'on t'man, yo nin'nn'an na conditque quii' tsjoon na sacy'onhanhin, tso jon ndëëhan:

—¿Aa cotji'ho' cüenta na tsanch'uee condui ja, jo' na jndyo cy'onho' ja yo ncjo yo nonnch'io? ⁵³ 'Io 'io tom'an quii' nt'anho' juu vats'on t'man, ndo' min tat'ueho' ja. Majo' naneinhin jndë tentyja xjen 'naanho' na conan'jonho' yo nquii yutyia na ico'xen juu ntyja 'naan' najaan.

Icüji Pedro ntyja 'naan' Jesús

(Mt 26:57-58, 69-75; Mr 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ndo' nan'ñeen na t'uehan Jesús, tyey'onhan jon vaa' nquii tyee na conintque. Ndo' juu Pedro, tycya tycya tentyja juu. ⁵⁵ Nn'an na tyey'onhan Jesús, jndë na jnan'ntjonhan chon toch'en, xi'jndio tyecüendyuaahan nnon chon'ñeen, ndo' mantyi juu Pedro tacjo jon quii' nt'anhan. ⁵⁶ Ndo' ncüii tsanscu na itye'ntjon ndëë nn'an v'aa'ñeen, jndyiaa' juu na vaquityen Pedro naijon naxuee chon. Quii jndyiaa' juu nnon jon, ndo' tso juu:

—Mantyi tsans'ava' vay'oon juu jñ'oon yo juu Jesús.

⁵⁷ Majo' tji Pedro, tso jon:

—'U' tsanscu, tyi'cüajn'an ja tsanva'.

⁵⁸ Tja ngue chjo xjen ndo' jndyiaa' ncüiichen ts'anhin, tso juu nnon jon:

—Mantyi 'u' vayon' jñ'oon yo Jesús.

Majo' t'a jon:

—Aa xe 'u'. Min'chjo chito aa jo' ja.

⁵⁹ Tëca cha'nan ncüii hora ndo' ncüiichen ts'an sijndei' 'ndyo juu, tso juu ndëë nn'an:

—Jñ'oon mayuu' na toquiñ'en tsanva' yo Jesús ee conduihin tsan na jnan ndyuaa Galileahin.

60 T'a Pedro 'ndyo tsan'ñeen:

—Ja, min'chjo tyi'quintji jñ'oon na matsu'.

Ninvaa na itsinin jon yo tsan'ñeen ndo' sixuaa ro quil'ö. 61 Ndo' na nnda', tequen ta Jesús, jndyiaa' jndyoyu jon nnon Pedro. Ndo' ninñoon' tañjoon' ts'on juu jñ'oon na jndë siquindyi Jesús juu: “Vit-jachen na ntsixuaa quil'ö je'nty, majo' 'u' jndë ndye jnda macüji 'u' ntyja njan.” 62 Ndo' jndui' Pedro jo', taxjen vaa t'ioo jndyi jon.

Conan'cüejnaan' nn'an Jesús

(Mt 26:67-68; Mr 14:65)

63 Nque nan'ñeen na totquenhan cüenta Jesús, tonan'cüejnaan'hanhin ndo' totja'han jon. 64 Ndo' mantyi jnan'tyenhan ndiaa nnon jon, jndë jo' taxee'han nnon jon:

—Cüa, cüiyuu' 'ndyo' nin juu icüja' 'u'.

65 Ndo' mantyi jndye mañoon jñ'oon tsan' na tonduehan cjoo' jon.

Tyencyahan cüenta Jesús nduee nn'an na conintque

(Mt 26:59-66; Mr 14:55-64; Jn 18:19-24)

66 Vi na jndë tixuee, nque nn'an na conintque tondëe nn'an judíos, yo ntyjehan nque ntyee na conditque, ndo' yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, tencüihan yo ntyjehan. Ndo' tyey'onhan Jesús naijon na conan'jnda'han jñ'oon. Jndë na tencüihan jo', ta'xee'han nnon jon, jnduehan:

67 —Quitsu' ndë, ¿Aa condui 'u' nquii Mesías?

T'a jon jndyuehan:

—Min xe na aa ntsjö ndëëho', majo' xe'cantlya n'onho' ja. 68 Ndo' min xe na aa ngüax'ë

ndëëho', majo' 'o' xe'quit'aho' 'ndyö, ⁶⁹ Majo' nanein na tonnonchen, ja na condui tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnön na coxën tsoñ'en nn'an, ncjöquijman ngiaa' jon tontyjaya najon na itsit'maan'ntyichenhan' ja. Nquii jon na taquintyja najndei na conduihin.

⁷⁰ Ndo' na tso jon na nnda', tsoñ'en nan'ñeen ta'xee'han nnon jon, jnduehan:

—Yajo' ¿Aa condui 'u' Jnda Tyo'ts'on?

T'a jon jndyuehan, tso jon:

—Nqueho' condueho' na jon condui ja.

⁷¹ Jo' jnduehan ndëë ntyjehan:

—Tyi'icanhan' na ndyëë jñ'oon jndyue mañoon nn'an nchu vaa na ngiohan ntyja 'naan' jnaan' juu, ee manquëntyë jndë jndyëë jñ'oon 'ndyo nquii juu.

23

Tyey'onhan Jesús na m'aan Pilato

(Mt 27:1-2, 11-14; Mr 15:1-5; Jn 18:28-38)

¹ Ndo' tsoñ'en nan'ñeen na tëncüihan jo', jnan'quintyjahan, tyey'onhan Jesús na m'aan Pilato. ² Ta'han tonduehan nnon tsan'ñeen nchu vaa ngiohan na itsitjahan. Jnduehan:

—Jndë jndiö na juu tsanva' itsi'ndaa' juu n'on nn'an ndyuaaminhin. Itso juu na joo s'on na co'xen César na quitye nn'an, tandyiöghan'. Ndo' mantyi manquiintyi juu tso juu na conduihin Mesías na taquintyja na t'man conduihin.

³ Ndo' Pilato, vi na jndë jndyii jon na jnduehan na nnda', taxee' jon nnon Jesús, tso jon:

—¿Aa mayuu' condui 'u' nquii tsan na taquintyja na t'man condui na co'xen' nty'iu' nn'an judíos?

T'a Jesús 'ndyo jon:

—Majo' ro cha'xjen na matsu'.

⁴ Ndo' tso Pilato ndëë ntyee na conintque yo ndëë nn'an na jndye jndyi'hin:

—Juu tsanva', min'ncüii tacovijnda' na aa itsit-jahin.

⁵ Majo' tonan'jndei' jndyue nan'ñeen, jnduehan:

—Tsojnaan' juu jñ'oon na itsi'man juu, its'aahan' na joo nn'an ninvaa ndyuaa Judea conan'jmiin'han na conan'vehan cjoo' tsam'aants'ian t'man. Ta' juu toninncyaa juu jñ'oon'ñeen ndyuaa Galilea ndo' majo'ntyi its'aa juu tsjoonvahin.

Tyey'onhan Jesús na m'aan Herodes

⁶ Ndo' juu Pilato, vi na jndë jndyii jon jñ'oon ntyja 'naan' Galilea, taxee' jon ndëë nan'ñeen xe na aa condui Jesús ts'an ndyuaa Galilea. ⁷ Ndo' vi na jndë taa' ts'on Pilato na jnan Jesús ndyuaa Galilea naijon na ico'xen Herodes, yajo' scüenon jonhin na m'aan tsan'ñeen na co'xen juu jon. Juu Herodes tyjee' ya jon Jerusalén ng'e na m'aan nguee. ⁸ Ndo' ya na jndyiaa' Herodes Jesús, ty-incyaahan' na neiin' jndyi jon, ee tijndye xuee nin'cüajnaan' jonhin. Ee jndë tondyii jon jñ'oon na tovinein ntyja 'naan' Jesús ndo' ntyja jndyi ts'on jon na nts'aa Jesús jn'aan t'man na nndyiaa' jon. ⁹ Jndye jñ'oon taxee' jon nnon Jesús, majo' min'ncüii jñ'oon ta'nan t'a jon. ¹⁰ Ndo' nque ntyee na conintque yo nn'an na conan'man nchu vaa itsiquindyi jñ'oon na tquen Moisés, mantyi ty'ehan na m'aan Herodes. Tonan'xuaahan na tonduehan nchu vaa ngiohan na itsitja Jesús.

¹¹ Ndo' juu Herodes ndo' mantyi yo nque sondaro 'naan' jon, jnt'ahan na tyi'cuee' n'onhan Jesús, jnan'cüejnaan'han jon. Jnan'cüehan ncüii ndiaahin na njonhan' cha'nan ndiaa cocüe rey, jndë jo' jnan'cüenon ntcüe'hanhin na m'aan juu Pilato. ¹² Ndo' juu xjen'ñeen, nquii Pilato yo Herodes, ntjo ya ntcüe' ngiohan yo ntyjehan ee tijndye xuee tom'anhan na vjehan ntyjehan.

Covijnda'tyen na cue' Jesús

(Mt 27:15-26; Mr 15:6-15; Jn 18:39-19:16)

¹³ Ndo' Pilato tqueen' jon ntyee na conintque yo nanm'ann'ian yo nn'an na jndye jndyi'hin. ¹⁴ Tso jon ndëe nan'ñeen:

—'O' jndyoy'onho' tsanva' na condueho' na ityii' juu jñ'oon ndëe ntyjeho' nn'an judíos na quinan'vehan nacjoo' nquii gobiernon. Majo' quitquenho' cüenta, tondëe tsoñ'enho' jndë tajndöhin ndo' min'ncüii jnaan' juu tatijnda' na tsoñ'en jñ'oon na condueho' cjoo' juu. ¹⁵ Ndo' min' nquii Herodes ta'nan ntjii jon jnaan' juu, jo' na iscüenon ntcüe' jonhin na m'an ja. Majo' quitquenho' cüenta, min'ncüii tyi'cotsitjahin na tsixuan juu na cue' juu. ¹⁶ Ng'e na nnda', jo' na nc'ua ja ts'ian na ngichu' juu, ndë jo' ntsiquindyahin.

Mannda' vaa jñ'oon na sintcüe' Pilato ndëe nn'an judíos'ñeen.

¹⁷ Ncüii ncüii chu, juu xjen na covee' nguee na conan'cüje nn'an judíos quinman, vaa costum-bre na ncüii ts'an na m'aan navi' nt'ö Pilato, it-siquindyaa jon tsan'ñeen ndueehan, nin juu na cotanhan nnon jon.

18 Ng'e na nnda', tsoñ'en nan'ñeen tye' jnan'xuaahan, jnduehan:

—Cüji' tsanva', ndo' quitsiquindya' juu Barrabás.

19 Ndo' juu tsan'ñeen jndë tjue' sondarohin vancjo ng'e vaa jnaan' juu na tejndyee juu ndëë nn'an quii' tsjoon na jnan'vehan cjoo' gobernado, ndo' mantyi na iscuee' juu ts'an. 20 Ndo' ng'e na nin'quitsiquindyaa Pilato Jesús, jo' na t'man nnda' jon joo nn'an judíos'ñeen. 21 Majo' jnan'xuaa nnda'han, jnduehan:

—Cüa, maninjon ro quit'ion'hin tsonjn'aan.

22 T'a jon jndyuehan na jndë ndye jnda:

—¿Ndu? Quindueho' nnön, ¿Nin 'nan vaa na jen t'man sitjahin? Min'ncüii jnaan' juu ta'nan ntji na tsixuan juu na cue' juu. Yajo' nts'a na quichu' jndyee juu, ndo' ndëë jo' ntsiquindyahin.

23 Majo' ninvito tonan'jndei' jndyuehan. Jn-dei tonan'xuaahan, totanhan na quit'ion jonhin tsonjn'aan. Yajo' tanguée' Pilato cha'xjen jñ'oon na jnan'xuaahan. 24 Ndo' tso jon na quindui cha'xjen na cotanhan. 25 Jo' siquindyaa ntcüe' jon juu tsan'ñeen na tanhan na m'aan vancjo, na tejndyee juu ndëë nn'an na jnan'vehan cjoo' gobernado ndo' na iscuee' juu ts'an. Ndo' mantyi tyincyaa jon Jesús ndueehan na quint'ahan yo jon nchu vaa na nt'ue n'onhan.

Cot'ionhan Jesús tsonjn'aan

(Mt 27:32-44; Mr 15:21-32; Jn 19:17-27)

26 Xjen na tyey'on sondaro Jesús na nt'ionhan jon tsonjn'aan, t'uehan ncüii ts'an na jnan jndëë,

tsan na jndyu Simón, juu juu ts'an tsjoon Cirenehin. Nque sondaro'ñeen jnt'ahan na quichu tsan'ñeen tsonjn'aan na cantyja juu toxen' Jesús.

²⁷ Jndye jndyi nn'an tentyja toxen' Jesús, quii' nt'anhán ñ'en nanntcu na totyuee jndyihan ndo' tonan'xuaahan na itsi'ndaa' jndyihan' ngiohan na jnty'iahan 'nan na tquenon Jesús. ²⁸ Jo' tequen jon ndëe nanntcu'ñeen, tso jon ndëehan:

—'O' nanntcu Jerusalén, tandyueeho' ntyja njan, quityueeho' ntyja 'naan nqueho' yo ndaho'. ²⁹ Ee quitquenho' cüenta, mangüentyja xuee na nndue nn'an: “Joo nanntcu nn'an ndue' yo ntyjehan na tyi'quiñjon nda na tayo'ndaa jnan'quitei'han, t'man jndë tyio Tyo'ts'on jn'aanhan.” ³⁰ Xjen'ñeen ngita' nn'an na nnduehan ndëe ntyo' t'man: “Quitja' 'o' nacjõ,” ndo' mantyi ndëe ntyo' quijndë nnduehan: “Quity'iuho' já na ncüjê.” ³¹ Ee xe nan'min cont'a nn'an yo ja na tajnan tsixuan, mat'manntyichen navi' ngenon nan'ñeen na vaa jnanhan.

³² Ndo' nque sondaro'ñeen, mantyi tyechohan ve nn'an na t'uiityenhan'hin na tont'ahan natyia na tojnaan' jnan'cüjehan joo nan'ñeen yo Jesús. ³³ Xjen na squehan ncüii joo na conan'quijndyuhan juuhan' Tyo' Tsi'xquen Ts'oo, jo' t'ionhan Jesús tsonjn'aan yo joo nan'ñeen na tyia nn'anhin, ncüii tsan'ñeen ngiaa' jon tontyjaya ndo' ncüiichenhin ngiaa' jon tontyjatymaan'. ³⁴ Tso Jesús:

—'U' Tye', nque nn'an na cont'avi' ja, quitsit'man tson'han ee tyi'covaa' n'onhan 'nan na cont'ahan ja.

Ndo' joo sondaro'ñeen, ty'ehan x'iaa' na njnty'iahan nin joohan ninjnoon' ncüii cüii ndiaa' jon. ³⁵ Ndo' nn'an na sque jo', ninvito tojnty'iahan jon. Ndo' nque nanm'ann'ian ve' tonan'cüejnaan'hin jon, tonduehan:

—Juu tsanvahn, navi' na toquenon nn'an, tots'in'man juuhan, jo' nanein xe na aa mayuu' conduihin nquii Mesías na t'ion Tyo'ts'on ts'ianhin na co'xen jon jaa, quitsin'man nquiihin navi' na iquenon juu.

³⁶ Ndo' mantyi nque sondaro'ñeen jnan'cüejnaan'han Jesús. Tyentyjaa'hin na nninncyahan vinon tē na nc'u jon.

³⁷ Jnduehan:

—'U' xe na aa mayuu' na taquintya na t'man condui 'u' na co'xen' nn'an judíos, cüa quitsin'man nquii 'u' navi'va na maquenoon'.

³⁸ Tondyeyu xquen tsonjn'aan t'ionhan tscaa' na nnonhan' jndui jñ'oon griego, yo jñ'oon latyen, yo nin'jñ'oon hebreo. Itsohan': “Ndö nquii ts'an na taquintya na t'man conduihin na ico'xen jon nn'an judíos.”

³⁹ Ndo' ncüii joo nn'an navi' nn'anhin, tsan na jñon sondaro'ñeen tsonjn'aan na mintyjee' tongiaa' jon, mantyi scüejnaan' juuhin. Tso juu:

—Condui 'u' Mesías, ¿Aa tyi'yuu'? Ng'e jo', quitsin'man nquii 'u' navi' na maquenoon', ndo' mantyi já.

⁴⁰ Majo' t'a ncüiichen tyje tsan'ñeen, sityia' juuhin, tso juu:

—Cüa jen tyi'ncyá' 'u' Tyo'ts'on, ndo' cüejon it'uiivi'han' 'u' cha'xjen na iquenon nquii Jesús.

⁴¹ Ndo' ve jaa mayuu' chuhan' na quenön na nnda', ee cotyön na jndë jnan'tja jaa. Majo' juu taha', min'ncüii natyia tacots'aa jon.

⁴² Ndë jo' tso juu nnon Jesús:

—Nnda' ta, cañjoon' tson' ja ya na ngue' naijon na matyentjon'.

⁴³ Ndo' t'a Jesús 'ndyo tsan'ñeen, tso jon:

—Jñ'oon na mayuu' na matsjö nnon', xeevahn nc'on' yo ja quityquii' juu paraíso naijon na m'aan nquii Tyo'ts'on.

Tyincyaa Jesús na tue' jon

(Mt 27:45-56; Mr 15:33-41; Jn 19:28-30)

⁴⁴ Xjen na tuee' yajmin', s'aahan' na tijaan nin-vaa tsonnangue, ata xjen na ndye na matman.

⁴⁵ Ee ndo'cüjjoon' s'aahan' na tijaanhan'. Ndo' juu ndiaa tco na ntyja quityquii' vats'on t'man, xoncüe yahan' jndyii'. ⁴⁶ Majuu xjen'ñeen jndei sixuaa Jesús, tso jon:

—Tye', nt'ö' ma'ndyi ntyja na vant'ö.

Ndo' vi jndë tso jon na nnda', tue' jon.

⁴⁷ Ndo' juu capitán, tsan na ico'xen sondaro'ñeen, vi na jndë jndyiaa' jon na nnda' vaa 'nan na tui, sit'maan' jon Tyo'ts'on, tso jon:

—Jñ'oon na mayuu', juu tsanva' tajnan totsixuan jon.

⁴⁸ Ndo' tsoñ'en nn'an na tēncüi jo' na jnty'iahan 'nan na tui, xjen na tyentcüe'han nt'aahan, totuen'han nda' ndei'ndyahan cha' quitsi'manhan' na itsi'ndaa'han' ngiohan.

⁴⁹ Majo' tsoñ'en nn'an na ta'jn'aanhan Jesús yo joo nanntcu na tentyja toxen' jon na jnanhan

Galilea, matycyaa' tintyjee'han, jnty'iahan na tquenon Jesús nan'min'.

Tyequity'iuhan Jesús

(Mt 27:57-61; Mr 15:42-47; Jn 19:38-42)

⁵⁰ Tom'aan ncüii ts'an na toquijndyu José. Juu jon ts'an Tsjoon Arimateahin, nt'ö Judea. Juu tsan'ñeen ncüii nque nn'an na conduihan nanm'ann'ian 'naan nn'an judíos. Ya ts'anhin ndo' jndyoyu conduihin na tonnon Tyo'ts'on.

⁵¹ Mantyi tominndoo' jon na nguee' xjen na juu na ityentjon Tyo'ts'on tsoñ'en, nnintyincyoo'han'. Min ta'nän sijon tsan'ñeen yo jñ'oon na jnan'jnda' ntyje nanm'ann'ianhin na cue' Jesús. ⁵² Juu José tja jon na m'an Pilato, tēcan jon si'ts'o 'naan' Jesús.

⁵³ Jndē jo' taquityjee jonhan' nnon tsonjn'aan. Ndo' iscüetyjo jon ndiaa sávana tsan lino ts'oo Jesús, jndē jo' tjaquityii' jonhin quii' tsē'tsjö' na jnan'ya nn'an na min'jon tacovanty'iu ts'anhan'.

⁵⁴ Juu xuee'ñeen, xuee na conan'jnda' nn'an judíos na nta'jndyeehan na nnan't'maan'han Tyo'ts'on. Ndo' ng'e na jndē tman juu xjen'ñeen, jo' na mavaa xjen na ngitye' juu xjen na quita'jndyeehan.

⁵⁵ Ndo' joo nanntcu na jnan Galilea na tyincy-ohan yo Jesús, tentyjahan ndo' jnty'ia ndēēhan juu tsi'ts'ua'ñeen yo nchu vaa na tanty'iu jon. ⁵⁶ Jndē jo' tyentcüe'han Jerusalén, tyenan'jndahan nasi quichi yo nchen' na ntyeehinhan' si'ts'o 'naan' Jesús.

Joo nanntcu'ñeen ta'jndyeehan juu xuee na cota'jndyee nn'an judíos cha'xjen na juu jñ'oon na tquen Moisés na ico'xenhan'.

24

*Ntyja 'naan' na ta'ndo' xco Jesús
(Mt 28:1-10; Mr 16:1-8; Jn 20:1-10)*

¹ Majo' vanco xuee na vejndyee soana, ty'ehan naijon na vaa tsi'ts'ua'ñeen yo vendyechen ntyjentcuhan. Tyechohan nasi quichi na jndë jnan'jnda'han na ntyeehinhan' si'ts'o 'naan' Jesús. ² Majo' vi na jndë squehan jo', jnty'iahan na juu tsjö' na të' 'ndyo juu tsë'tsjö'ñeen, jndë tquenaan'han'. ³ Ndo' ya na tyeque'han tyquii'han', tavi cuaa si'ts'o 'naan' Jesús. ⁴ Ndo' viochen xjen na totsiquijñ'eenhan'hin na nnda' jndë tui, ya jnty'iahan, tityincyoo' ve ts'an ndyo ndëëhan, cüehan ndiaa quichi' na quixuee jndyihan'. ⁵ Jo' tyue jndyi nanntcu'ñeen, tyetangiohan xen' tyuaachen. Jndue nan'ñeen ndëëhan:

—Juu ts'an na vando', ¿Ndu na cojnt'ueho'hin quii' nt'an nt'oo? ⁶ Tac'oonhin ntjoohin, jndë vando' xco jon na tue' jon. Cañjoon' n'onho' juu jñ'oon na tso jon ndëëho' xjen na ninm'aan jon ndyuaa Galilea. ⁷ Tso jon na nquii jon na conduihin tsans'a na i'ua Tyo'ts'on ts'ian nnon jon na co'xen jon tsoñ'en nn'an, mancüixjen chuhan' na nninncyä nn'an cüentahin nduee nn'an na nan'xuan jnan, ndo' njñonhin jon tsonjn'aan. Majo' xee na jndë ndye, ngüando' xco jon.

⁸ Yajo' tañjoon' n'onhan juu jñ'oon na totso Jesús ndëëhan. ⁹ Ndo' joo nanntcu'ñeen, jnanhan na vaa tsi'ts'ua, ty'entcüe'han na m'an nn'an quincho'ncüii yo minndyechen ntyjehan na conan'jonhan yo Jesús. Jnan'quindyiihan

nan'ñeen na nnda' vaa 'nan na tui. ¹⁰ Joo nanntcu'ñeen na tyenan'quindyiihan nan'ñeen, jo' María, tsan tsjoon Magadán, yo Juana, yo ncüichen María ndyee juu Santiago, yo minndyechen ntyjencuhan. ¹¹ Majo' joo nn'an quincho'ncüii'ñeen, juu jñ'oon na jnan'nein nanntcu'ñeen, ty'onhan cüentahan' na ve' ninntyi jñ'oonhan'. Tatëntyja n'onhinhan'.

¹² Majo' juu Pedro je', jnanquintyja jon, jnan-non jon, tja jon na vaa tsi'ts'ua'ñeen. Ndo' vi jndë na jndondyi jon quityquii'han', ntjii jon xia'ntyi ndiaa quichi'ñeen minquinto'han'. Jndë jo' tëntcüe' nnda' jon v'aa, vacue tom'aan' ts'on jon tsoñ'en na jndë tui.

Ndö 'nan na tui viochen xjen na ñjon ve ts'an nato Emaús

(Mr 16:12-13)

¹³ Ndo' quen' cüenta, majuuntyi xuee'ñeen, ve nn'an na totsai'onhan yo jñ'oon na toninnicyaa Jesús, ty'ehan tsjoon chjo na jndyu Emaús, juuhan' tycya m'aanhan' yo Jerusalén cha'na quincho'ncüii kilómetros. ¹⁴ Co'ohan ndo' tonan'nein nquehan tsoñ'en nan'min' na jndë tui. ¹⁵ Ndo' viochen xjen na ty'ehan, tonan'neinhan yo ntyjehan, ndo' nquiintyi Jesús tentyja jonhan. Nin-vixjen tja jon yo joochan. ¹⁶ Majo' min na jnty'ia ndëëhan jon, tatyincyaahan' na nta'jn'aanhan nin ts'anhin. ¹⁷ Ndo' taxee' jon ndëëhan:

—¿Nin jñ'oon na conan'nein nqueho' nato na co'oho'?

Ndo' tycüentyjee'han, tityincyoo' na chjoo' jndyi n'onhan. ¹⁸ Ndo' ncüiihan, tsan na jndyu Cleofas, t'a juu 'ndyo jon, tso juu:

—¿Aa xia'ntyi 'u' ts'an na ve' tyje' ya' Jerusalén, ng'e jo' tyi'quintji' nchu vaa 'nan na tui vja ro ndo' xee venjoon'?

¹⁹ Jo' taxee' Jesús:

—¿Nin 'nan tui?

Joohan t'ahan, jnduehan nnon jon:

—Aa ntyja 'naan' Jesús, tsan tsjoon Nazaret na toninncyaa jon jñ'oon naya 'naan' Tyo'ts'on. Ndo' na tonnon Tyo'ts'on, jaa' ts'ian na tots'aa jon yo jñ'oon na totsiniin jon tondëë tsoñ'en nn'an. ²⁰ Ndo' nque ntyee na conintque yo nanm'ann'ian nján, tyincyahan cüenta jon na quit'uiityenhan'hin na cue' jon. Jo' na jñon nn'anhin tsonjn'aan. ²¹ Ndo' já, jen tontyja n'ón na nduihin na ntsiquindyaa jon jaa nn'an Israel. Ndo' vandyá' jo', naneinhin jndë ndye xuee na tui nan'min'. ²² Ndo' chito xia'ntyi jo', ñ'en nantcu tmaan' na nan'xuán, jndyojnan'quindyiihan já jñ'oon na siquijñ'eenhan' já. Ee vitsjoon tonco quiuu', ty'ehan naijon na vaa juu tsi'ts'ua, ²³ Majo' tavi si'ts'o 'naan' jon cuaa. Ndo' tyincyo ntcüe'han, ndo' tonduehan ndé na tityincyoo' ángeles ndëëhan, ndo' na jndue nan'ñeen ndëëhan na vando' xco jon. ²⁴ Jndë jo' ty'e minndye ntyjé naijon vaa juu tsi'ts'ua'ñeen ndo' jnty'iahan na mayuu' cha'xjen na jndue nanntcu'ñeen, majo' nquii Jesús, ta'nan jnty'iahanhin.

²⁵ Yajo' tso Jesús ndëëhan:

—'O' nn'an na tyi'quitquenho' cüenta tsoñ'en jñ'oon na tondue nque nn'an na toninncyahan jñ'oon' Tyo'ts'on ntyja nchu vaa 'nan na nguaa, min tyi'cjoo' n'onho' na ngantyja n'onho'han'.

²⁶ Mangioho' na nquii Mesías chuhan' na

ijndei'han' na quitjon jon tsoñ'en navi'min' ndo' jndëcyä ngüentyja na ngitye' na ntsit'maan' Tyo'ts'on jon.

²⁷ Ndë jo' ta' Jesús na tots'i'man jon ndëëhan tsoñ'en jñ'oon na chuu' quii' jñ'oon' Tyo'ts'on na itsininhan' ntyja 'naan' nquii jon. Tye'han' yo jñ'oon na tquen Moisés ndo' chen chen t'uuihan' jñ'oon na tquen tsoñ'en nn'an na toninncyä jñ'oon' Tyo'ts'on nchu vaa 'nan na nnguaa.

²⁸ Xjen na tëvindyohin tsjoon chjo naijon na co'ohan, yajo' s'aa jon na vjantyichen jon na tonnon. ²⁹ Majo' jnan'jndei' jndyuehan nnon jon. Jnduehan:

–Cüa ntyjë, quintjo 'u' yo já ee jndë tman nanein, jndë vavinton.

Jo' taquee' jon v'aa'ñeen na ntjohin yo nan'ñeen. ³⁰ Ndo' xjen na tecjo jon mesa yohin, ty'oon jon cüenta tyoo', tyincyäa jon na ncyä ya Tyo'ts'on, jndë jo' tyjee jon tan'han', ndo' tyincyäa jonhan' ndëëhan. ³¹ Jndë na jnty'iahan na s'aa jon na nnda', yajo' cha'vijon tyincyäahan' na xuee jnty'iahan, ndo' yajo' ta'jn'aanhan na nquii Jesús condui juu tsan'ñeen. Majo' ninjonto tsuhin tondëëhan. ³² Ndo' jo' taxee'han ndëë ntyjehan:

–Aa tyi'yuu' tyincyäahan' na njon jndyi ngiö juu xjen'ñeen na sinin jon ndëë na tincyö nato, na si'man jon nchu vaa itsiquindyi jñ'oon' Tyo'ts'on na tondui.

³³ Ndo' majuuntyi xjen'ñeen jnan'quintyjahan, ndo' tyentcüe'han Jerusalén. Jo' squehan na m'an nque nn'an na quincho'ncüii'ñeen na tojnaan' m'anhan yo minndyechen nn'an na tot-

say'onhan jñ'oon yohan. ³⁴ Ndo' nque nn'an na quincho'ncüii'ñeen, jnduehan ndëë nan'ñeen.

—Jñ'oon na mayuu' na jndë vando' xco ta Jesús ee jndë tityincyoo' jon nnon Simón.

³⁵ Ndo' mantyi ve nan'ñeen tonan'neinhan nchu vaa na tui xjen na njonhan nato ndo' na ta'jn'aanhan jon xjen na tyjee jon tan' tyoo' yohan.

Tityincyoo' Jesús ndëë nn'an na conan'jon yo jon (Mt 28:16-20; Mr 16:14-18; Jn 20:19-23)

³⁶ Ninvaa na conan'neinhan jñ'oonmin', ndo' nquii Jesús tityincyoo' minntyjee' jon xoncüe quii' nt'anhan. Tso jon ndëëhan:

—¿Aa tijaan yaho'?

³⁷ Majo' mioon tyuehan, s'aahan' ngiohan na cojnty'iahan ncüaan' ts'oo. ³⁸ Ndo' tso jon ndëëhan:

—¿Ndu na jen itsiquijñ'eenhan' 'o' ndo' na ve vaa na m'aan' n'onho'? ³⁹ Quijnty'iaho' nt'ö yo ng'ë na mancöntyë ndö. Quit'ueho' ja ndo' quijnty'iaho' ee ncüaan' ts'oo min ndi' min sii' ta'nan quichuhan', cha'xjen na cojnty'iaho' na chö ja.

⁴⁰ Ndo' vi jndë na tso jon na nnda', si'man jon nt'ö jon yo ng'ee jon ndëëhan. ⁴¹ Ndo' s'aahan' n'onhan na aa mayuu' na nquii jon,

majo' mantyi tyincyaaahan' na neinhan ndo' tot-siquijñ'eenhan'hin. Viochen xjen na tquenonhan na nnda', taxee' jon ndëëhan:

—¿Aa vaa chjo 'nan na ya ntcüa' ts'an?

⁴² Ndo' tyincyahan ncüii tan' quitscaa jnein.

⁴³ Ty'oon jonhan', ndo' tquii jonhan' na tondëëhan.

⁴⁴ Jndë jo' tso jon ndëëhan:

—Viochen xjen na tom'an yoho', totsi'man ndëëho' nchu vaa itsiquindyi tsoñ'en jñ'oon na

jndui ntyja njan na m'aanhan' quii' juu jñ'oon na tquen Moisés, ndo' mantyi quii' jñ'oon na toninncyaa nque nn'an na tonan'neinhan jñ'oon ntyja 'naan nchu vaa 'nan na nguaa. Jñ'oonmin' majnda' na quitsiquindëñ'engan' joochan', ndo' nanein jndë tui cha'xjen na totsjo ndëëho' ntyja 'naan' joo jñ'oon'ñeen.

⁴⁵ Ndë jo' tyincyaa jon na jnda' nquenhan na taa' n'onhan nchu vaa itsiquindyi jñ'oon' Tyo'ts'on na tondui. ⁴⁶ Ndo' tso jon ndëëhan:

—Jñ'oon na jndui itsiquindyihan' na nquii jon na conduihin Mesías, mancüixjen ngenon jon navi' t'man ndo' xuee na jndë ndye na jndë tue' jon, ngüando' xco jon. ⁴⁷ Ndo' yo xuee' jon ninncyaa nn'an jñ'oon na quintcüe' n'on nn'an jnahan cha' na ntsit'man ts'on Tyo'ts'onhan. Juu ts'ian'ñeen, Jerusalén ngitye'han', ngacyahan' ninvaa tsonnangue. ⁴⁸ Ma'ua ts'ian ndëëho' na quitji' jndyoyuho' jñ'oonmin' ndëë nn'an. ⁴⁹ Mancöntyë njñön Espíritu Santo na nc'oon jon yoho'. Nquii jon na jndë tco' Tyëhö' 'ndyo jon na nninncyaa jonhin quii' n'onho'. Majo' quintjoho' Jerusalén ata xjen na ncy'onho' cüentahin na nnan jon nandye, cha' nnan'xuanho' najndei quii' n'onho'.

Tava Jesús quiñoon'ndue
(Mr 16:19-20)

⁵⁰ Ndo' tachu Jesús joochan to'ndyo tsjoon Jerusalén. Squehan ndyoo' tsjoon Betania. Juu xjen'ñeen sintyja jon nt'ö jon cjohan na ityio jon jn'aanhan. ⁵¹ Ndo' juu xjen na ityio jon jn'aanhan, suehan'hin, tava ntcüe' jon quiñoon'ndue. ⁵² Ndo' joochan jndë na jnan't'maan'han jon, tyentcüe'han

Jerusalén na nein jndyihan. ⁵³ Ninnquii'chen
to'ohan vats'on t'man na tonan't'maan'han
Tyo'ts'on.

Jn'oon xco na tquen tyo'ts'on
New Testament in Amuzgo, San Pedro Amuzgos
(MX:azg:Amuzgo, San Pedro Amuzgos)

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amuzgo, San Pedro Amuzgos

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amuzgo, San Pedro Amuzgos [azg], Mexico

Copyright Information

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amuzgo, San Pedro Amuzgos

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-03-05

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 Mar 2024 from source files
dated 20 Mar 2024

d8a54041-81ce-5bdf-9060-152f7eb71dc8